

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 755

6. LISTOPADA 2017. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

9 771451 425001

Tri stoljeća franjevačke rezidencije u Subotici

4

Sjednica HNV-a protekla u znaku rasprave oko prijedloga za ravnatelja/icu ZKVH-a

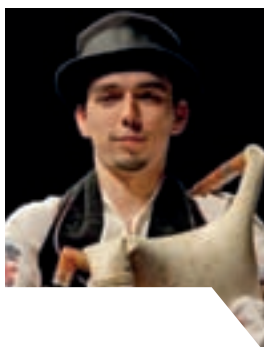
Žigmanov predložen za još jedan mandat

8

O učincima *Subotičke deklaracije* iz kuta predstavnika hrvatske manjine

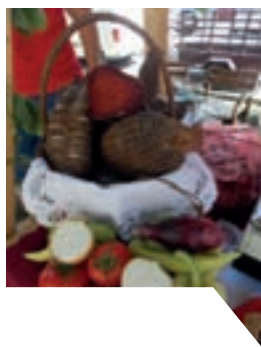
Puno obećano, malo provedeno

12

Tomislav Livaja, profesor likovne umjetnosti i istraživač tradicijske baštine

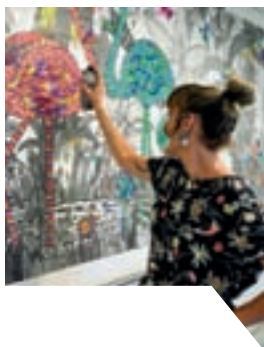
U Hrvatskoj njeguje tradicije bačkih Šokaca

20

Izorna proizvodnja u rašljama propisa i zakona

Proizvodi s pedigroom

30

Melinda Šefčić nova nada umjetničke scene u Hrvatskoj

Crtež kao generator promjena

34

Proslava 200. obljetnice župe Irig
Postojani zahvaljujući zajedništvu i slozi

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova

Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Jasna Vojnić (predsjednica), Ladislav Suknović
(zamjenik predsjednice), Martin Bačić,
Antun Borovac, Josip Dumendžić, Petar Pifat,
Josip Stantić, Andrej Španović, Thomas Šujić

RAVNATELJ

Ivan Ušumović

e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

dr. sc. Jasminka Dulić (urednica@hrvatskarijec.rs)

POMOĆNIK I ZAMJENIK

GLAVNE I ODGOVORNE UREDNICE:

Zvonko Sarić

LEKTOR:

Zlatko Romić

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs

Jelena Dulić Bako

(društvo)

Davor Bašić Palković

(urednik rubrike kultura i urednik Kužiša)

Ivana Petrekanić Sič

(društvo, urednica Hrčka i korektura)

Zlata Vasiljević (novinarka dopisništva Sombor)

Suzana Darabašić (novinarka dopisništva Srijem)

TEHNIČKA REDAKCIJA:

Thomas Šujić (tehnički urednik)

Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

Nada Sudarević

UREDNIK WEB IZDANJA:

Davor Bašić Palković

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić (pravnik@hrvatskarijec.rs)

Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)

Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)

KOMERCIJALISTICA:

Mirjana Dulić (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 355-1023208-69

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Doo Magyar Szó Kft Novi Sad

List je upisan u Registar javnih glasila

Agencije za privredne registre Republike Srbije

pod registarskim brojem: NV000315

COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija

u publikaciji Biblioteka

Matice srpske, Novi Sad

32+659.3(497.113=163.42)

Ignoriranje prošlosti

Iznenadjenja u bilateralnim odnosima između Srbije i Hrvatske ne manjka. Pa nije niti čudno da se relacije između dvije zemlje novinarskim žargonom najčešće opisuju meteorološkim terminima »otopljanja« i »zahlađivanja« odnosa. I taman kad smo očekivali razdoblje toplijeg vremena uz višemjesečno najavljivanje susreta na najvišem nivou u Zagrebu, nad ovu »oblast« su se nadvili opet, po tko zna koji put, tamni oblaci i slijedi, čini se, ozbiljnije zahlađenje. Pa je tako na dan zaključenja našega tjednika (u srijedu) stigla vijest da se već dulje vrijeme u medijima najavljivan posjet predsjednika Srbije **Aleksandra Vučića** Zagrebu i susret s predsjednicom Hrvatske **Kolindom Grabar-Kitarović** odgađa. To jest, kako je to rekao predsjednik Hrvatskog sabora **Gordan Jandroković** došlo je do »pomaka termina«.

Kao niti u meteorološkim prognozama, koje se danas kreću obično do tjedan dana, vjerojatno se malo tko usuđuje dati dugoročniju prognozu kad će konačno doći do trajnijeg otopljenja. Po svemu sudeći, ostatak će promjenljivo. Do daljnjeg. Kao što se i posjet odgađa »do daljnjeg«.

Nesumnjivo najmanje se tome raduju manjine u obje države, jer je svaki bilateralni susret prilika da se o njihovom položaju razgovara i da se rješavanje otvorenih pitanja ubrza a vlastiti položaj poboljša. A i razlozi koji dovode do stalnih turbulencija, najmanje se tiču manjinskih prava, premda se često navode kao jedni od ključnih. Jer, kako sve više i više postaje vidljivo, uzrok povremenih pogoršanja odnosa je sada a i u mnogim drugim prilikama – tumačenje ratova devedesetih u bivšim republikama SFRJ.

Sve dobre želje za dobrosusjedskim odnosima i suradnjom koje su upućivali kako predsjednica Hrvatske tako i predsjednik Srbije u proteklom razdoblju, kao i poruke da treba gledati u budućnost a nestalno se vraćati na ono što je bilo, čini se malo vrijede svaki puta kada prošlost dođe u fokus. Čini se da je krajnje vrijeme da se ozbiljno »pogleda« upravo u tu prošlost, ma koliko to bilo teško, jer će bez toga, sada je već potpuno jasno, uvijek biti razloga za zaoštavanje odnosa. Recimo, kada je u pitanju prošlost a odnosi se na sudbinu Hrvata u Srbiji predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini **Tomislav Žigmanov** je u temi o učincima *Subotičke deklaracije* koju smo pokrenuli očekujući da će do susreta doći, podsjetio da »u politikama suočavanja s prošlošću izostaje tematiziranje i sukladno rješavanje pitanja protjerivanja Hrvata iz Vojvodine, napose iz Srijema i jugozapadne Bačke u razdoblju 1991. – 1996.«. O tome, osim *Hrvatske riječi* koja je o tim događanjima pisala od samog osnutka, malo koji medij a ni političar ne govori. A zašto? Hoće li nam budućnost, ako jednostavno ignoriramo ove događaje iz prošlosti, biti bolja?

J. D.

Sjednica HNV-a protekla u znaku rasprave oko prijedloga za ravnatelja/icu ZKVH-a

Žigmanov predložen za još jedan mandat

Prijedlog za imenovanje ravnatelja Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata izazvao je najviše polemike na 65. redovitoj sjednici Hrvatskog nacionalnog vijeća koja je prošloga petka održana u Subotici. Ipak, većinom glasova (17 za, 5 protiv, 1 suzdržan) vijećnici su donijeli odluku da se na tu dužnost predloži profesor filozofije iz Subotice **Tomislav Žigmanov**, koji je tu dužnost obnašao i u ranijem četverogodišnjem mandatu.

»Tomislav Žigmanov je dosadašnjim radom u Zavodu pokazao da inzistira na onakvim profesionalnim aktivnostima i kvalitetnim sadržajima putem kojih se na suvremen i kompetentan način nastoji kako promovirati, poticati, čuvati, razvijati, usustavljivati i organizirati kulturno nasljeđe vojvođanskih Hrvata, tako i obavljati produkcija novih kulturnih događaja, raditi znanstvena istraživanja i predstavljati suvremeno umjetničko stvaralaštvo, omogućavati i unaprjeđivati prostor autoreprezentativnih praksi u kulturnom životu Hrvata u Vojvodini i snažiti prostor autorepcije vlastitoga nasljeđa«, navodi se, među ostalim, u odluci HNV-a.

Odbačena žalba protukandidatkinje

Na natječaj za ravnatelja ZKVH-a javila se i doktorica znanosti iz područja etnologije i antropologije **Aleksandra Prčić** iz

Subotice, no njezinu je prijavu Upravni odbor ZKVH-a odbacio kao nepotpunu glede uvjetom propisanih najmanje pet godina radnoga iskustva u području kulture, znanosti i umjetnosti. Kandidatkinja Prčić je na ovu odluku Upravnog odbora podnijela žalbu HNV-u, kao suosnivaču ZKVH-a. HNV je na svojoj prošlotjednoj sjednici donio odluku o prijedlogu za odbijanje ove žalbe kao neosnovane. U obrazloženju te odluke Vijeća navodi se kako je Aleksandra Prčić kao dokaz o postojanju pet godina radnog iskustva u području kulture, znanosti i umjetnosti dostavila preporuku veleposlanice Republike Hrvatske u Sofiji **Ljerke Alajbeg**. Preporukom je istaknuto kako je kandidatkinja Prčić u razdoblju od 2007. do 2012. kao uposlenica Generalnog konzulata Hrvatske u Subotici aktivno sudjelovala u organiziranju izložbi, promocija i gostovanja hrvatskih umjetnika i znanstvenika te tako stekla vrijedno iskustvo u pripremi događaja iz područja kulture. U preporuci se navodi i da je godinama bila članica Povjerenstva za dodjelu sredstava Ministarstva vanjskih i europskih poslova Hrvatske hrvatskim udrugama u Srbiji te je s istima kominicirala i stekla uvid u njihovu djelatnost. Međutim, kako se navodi u odluci HNV-a, preporuka Ljerke Alajbeg je privatna isprava veleposlanice odnosno generalne konzulice i ne može se upodobiti s javnom ispravom. Javna isprava je isprava

koju je u propisanom obliku izdalo tijelo u granicama svoje nadležnosti.

»U konkretnom slučaju nije priložena javna isprava u pogledu ovog uvjeta iz javnog natječaja, te je pravilno Upravni odbor Zavoda odbacio prijavu žaliteljice Aleksandre Prčić. Moglo bi se govoriti da je žaliteljica obavljala tijekom svog rada u Generalnom konzulatu RH u Subotici i poslove koje navodi u žalbi, ali je takvu potvrdu morao izdati poslodavac, u ovom slučaju Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske, a nikako bivša generalna konzulica, kao fizička osoba«, navodi se u obrazloženju odluke HNV-a. Inače, konačnu odluku o imenovanju ravnatelja ZKVH-a i žalbi kandidatkinje Prčić donosi Pokrajinska vlada.

Primjedbe na odluku

Primjedbe na ovu odluku HNV-a, u raspravi koja je prethodila, imali su vijećnici s *Liste dr. Tomislav Stantić*. Josipa Ivanković je, među ostalim, navela kako Žigmanov obnaša više javnih dužnosti te da bi mjesto ravnatelja ZKVH-a trebao prepustiti drugim kvalificiranim osobama iz hrvatske zajednice. Dodala je i da je Aleksandra Prčić prva završila studij od petero doktoranata iz hrvatske zajednice koje je za stipendiju hrvatskog Ministarstva znatnosti, obrazovanja i sporta odredio upravo HNV.

Tomislav Stantić je naveo kako se naprihvatanjem preporuke veleposlanice Alajbeg kandidatkinji Prčić oduzima pravo na natjecanje, što je »pogrešna poruka« koju Vijeće šalje. Po njegovom mišljenju, u predloženom planu i programu rada ZKVH-a kandidatkinje Prčić ima dobrih ideja te da bi ju makar honorarno trebalo angažirati u Zavodu.

Rezultati natječaja

Vijeće je donijelo i odluku o raspodjeli sredstava hrvatskim udrugama na natječaju koje je raspisalo u području kulture za

2017. godinu (pregled rezultata dostupan je na stranicama 44-45) Ovim je natječajem raspodijeljeno ukupno 1,2 milijuna dinara, a još sredstava za iste namjene bit će raspoređeno na natječaju ZKVH-a koji će tek biti raspisan.

Sredstva je dobilo 59 projekata 44 udruge od ukupno prijavljenih 85 projekata. Član Izvršnog odbora HNV-a zadužen za kulturu **Zlatko Načev** je pojasnio kako se pri raspodjeli vodilo računa da svaka udruga dobije dio sredstava. Vijećnica Josipa Ivanković je upitala što se na natječaju za kulturu sredstva daju sportskoj udruzi (HAŠK *Zrinjski* iz Subotice), na što je Načev kazao kako su sve udruge s hrvatskim predznakom važne a predsjedavajući Bačić dodao da apostrofirani *Zrinjski*, sudjeluje i u programima kulturne suradnje s udrugama iz Hrvatske.

Također, HNV je donio odluku o davanju prijedloga za raspodjelu sredstava za projekt podnijet na Javni natječaj za financiranje i sufinanciranje projekata u kulturi u 2017. godini. Odlukom se predlaže dodjela sredstava udruzi HKPD *Jelačić* iz Petrovaradina za projekt »Božićne glazbene atrakcije Petrovaradina« u iznosu koji je tražen od Grada Novog Sada. Glede ove točke dnevnoga reda, član IO HNV-a Zlatko Načev je ukazao na činjenicu da se na ovaj natječaj nisu prijavile još tri postojeće hrvatske udruge koje djeluju u tom gradu.

HNV je dao pozitivno mišljenje o prijedlogu plana upisa kandidata (izvanrednih učenika) radi stjecanja specijalističkog obrazovanja, prekvalifikacije i dokvalifikacije na hrvatskom nastavnom jeziku u Politehničkoj školi u Subotici u školskoj 2017./18. godini, kao i pozitivno mišljenje o postupku raspodjele mjesta u studentskim domovima Studentskog centra *Subotica* za studente prve godine studija za školsku 2017./18. godinu. Među ostalim, dano je i pozitivno mišljenje o predloženim kandidatima za Upravni odbor Studentskog centra *Subotica*.

U radu prošlotjedne sjednice HNV-a sudjelovalo je 23 od ukupno 29 vijećnika.

D. B. P.

Temeljem članka 6. Pravilnika o priznanjima Nacionalnog vijeća hrvatske nacionalne manjine od 4. listopada 2013. godine s izmjenama i dopunama od 2. prosinca 2013. godine, Hrvatsko nacionalno vijeće (u daljnjem tekstu: Vijeće), upućuje

JAVNI POZIV

za prikupljanje prijedloga za dodjelu priznanja Hrvatskog nacionalnog vijeća za 2017. godinu

Poziv se upućuje za dodjelu sljedećih priznanja:

- priznanje *Ban Josip Jelačić* za društveni rad u hrvatskoj zajednici;
- priznanje *Dr. Josip Andrić* za doprinos hrvatskoj kulturi;
- priznanje *Pajo Kujundžić* za doprinos obrazovanju na hrvatskom jeziku.

Uz obrazloženi prijedlog za dodjelu priznanja na hrvatskome jeziku u pisanom obliku, potrebno je dostaviti dokumentaciju kojom se dokazuju navodi iz prijedloga, te kratak životopis predloženoga kandidata.

Podnositelji prijedloga mogu biti sve pravne i fizičke osobe.

Prijedlozi se dostavljaju putem preporučene poštanske pošiljke ili osobno u zatvorenoj kuverti na adresu: Hrvatsko nacionalno vijeće, Preradovićeva br. 13, 24000 Subotica, s naznakom »Za javni poziv za dodjelu priznanja«.

Rok za dostavljanje prijedloga je najkasnije do 31. listopada 2017.

Podnesene prijedloge razmotrit će povjerenstvo Vijeća i svoje prijedloge za dodjelu priznanja dostaviti Vijeću koje donosi odluku o priznanjima.

Imena dobitnika priznanja biti će objavljena u listu *Hrvatska riječ*, na internetskim stranicama Vijeća i Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, te drugim sredstvima javnoga priopćavanja.

Priznanja će biti svečano uručena 15. prosinca 2017. na obilježavanju praznika hrvatske zajednice u Republici Srbiji.

Hrvatsko nacionalno vijeće

Središnja proslava 300. obljetnice franjevačke rezidencije u Subotici

Vrijedan dio identiteta grada

»Ovdje je bila prva crkva u gradu, prva župa, prva škola; ovdje je nastala subotička gimnazija i održana prva kazališna predstava u našem gradu«, rekao je gvardijan franjevačkog samostana fra Zdenko Gruber i dodao da franjevci u Subotici imaju što predstaviti javnosti zbog svoje bogate povijesti, ali i kulturnog blaga u vidu knjižnice i umjetničke zbirke

Franjevačka rezidencija sv. Mihovila u Subotici ove godine obilježava 300 godina od osnivanja. Tijekom proslave obljetnice organizirano je nekoliko događaja u vidu znanstvenih skupova, predavanja i umjetničkih večeri, a središnji dio programa bio je znanstveni skup održan u utorak, 3. listopada, na temu *300. obljetnica franjevačke rezidencije sv. Mihovila u Subotici*. Istoga dana, kao kruna obilježavanja obljetnice, priređena je velika liturgijska proslava uoči blagdana sv. Franje, a prikazan je i obred preminuća ovoga sveca.

Os razvoja

Prema riječima gvardijana franjevačkog samostana fra **Zdenka Gruber**a obilježavanje ovoga događaja važno je za cijeli grad, jer su franjevci u XVIII. stoljeću bili promotori i središte obnove u graditeljstvu, umjetnosti, obrazovanju, administraciji i dušobrižništvu.

»Ovdje je bila prva crkva u gradu, prva župa, prva škola; ovdje je nastala subotička gimnazija i održana prva kazališna predstava u našem gradu«, rekao je gvardijan i dodao da franjevci u Subotici imaju što predstaviti javnosti zbog svoje bogate povijesti, ali i kulturnog blaga u vidu knjižnice i umjetničke zbirke.

Danas u franjevačkom samostanu djeluju tri franjevca. Iako ih je toliko bilo i prije tri stoljeća, kada je rezidencija osnovana i kada je

prostor na kojemu su djelovali imao značajno manje stanovnika, oni danas pastoral vrše na dva jezika: hrvatskome i mađarskome, a pored svakodnevnih služenja misa, ispovijedi i molitvenih susreta za djecu, mlade i odrasle, surađuju i s drugim vjerskim zajednicama.

Franjevački samostan u Subotici od 1923. godine pripada Hrvatskoj franjevačkoj provinciji sv. Ćirila i Metoda sa sjedištem u Zagrebu, a njezin provincijal o. **Ilija Vrdoljak** napominje da samostan u povijesnom pogledu ne pripada samo spomenutoj provinciji s obzirom na to da je bio dio i Ugarske franjevačke provincije Presvetog Spasitelja (Salvatorijanska provincija).

Znanstveni skup

U okviru međunarodnog znanstvenoga skupa održanog u Pastoralnom centru Subotičke biskupije *Agustinianum* desetak predavača iz Srbije, Hrvatske i Mađarske govorilo je o povijesnim prilikama u kojima su franjevci djelovali na prostoru Subotice (prvenstveno do 1759. kada je rezidencija postala samostan), ali i o rezultatima njihova rada te što se od njih dalje očekuje.

Jedan od organizatora obilježavanja obljetnice, predsjednik Hrvatskog dokumentacijsko-istraživačkog centra mr. **Bela Tonković** govorio je o razvitku franjevačke redovničke obitelji u tzv. Rezidencijalnom razdoblju (1717. – 1759.), te njihovom značaju u razvitku školstva u Subotici.

»Na kapitularnoj skupštini u Segedinu osnovana je 4. srpnja rezidencija franjevaca u Subotici, što znači da od tada franjevci stalno borave u gradu. Za prvoga poglavara imenovan je **Jeronim Guganović** rodom iz Ludoša, a pri osnutku rezidencije u njoj je živjelo tri svećenika redovnika. Njihov broj se vremenom povećavao, a zbog veličine prostora na kojemu su djelovali nisu svi ni živjeli u samostanu, već po novoosnovanim župama«, rekao je mr. Tonković.

Što se tiče školstva, istaknuo je da je na inicijativu franjevaca u Subotici otvorena prva srednja škola, pretječa gimnazije 1747. godine, te da su Građansku školu za žensku mladež vodile trećoredice sve do 1945. godine. Osim školstva, franjevci su dali veliki doprinos i razvitku glazbene kulture u Subotici u XVIII. stoljeću, što je predstavio glazbenik **Miroslav Stantić**. Franjevci su grad zadužili i s najstarijom subotičkom maticom krštenih koja se čuva u katedralnoj župi sv. Terezije Avilske, a još uvijek nije dostupna javnosti. O detaljima u svezi Matice govorio je katedralni župnik mons. **Stjepan Beretić**.

Povjesničar dr. **Robert Skenderović** predstavio je društveno-političke i crkvene prilike u prvoj polovici XVIII. stoljeća u Subotici, dr. **Géza Czékus** epidemiju kuge u istome razdoblju, a arhitektica **Kristina Miljački Matak** nastanak franjevačkog kompleksa od turske utvrde. Restauratorica iz Gradskog muzeja i jedna od organizatora obljetnice dr. **Zsuzsanna Korhecz Papp** govorila je o nekadašnjem trokatnom baroknom oltaru franjevačke crkve, prof. dr. **Marina Vinaj** usporedila je baštinske riznice franjevačkih knjižnica u Subotici i Osijeku, a dr. **Károly Orcsik** je predstavio filijale subotičke župe sv. Mihovila i pastoralni rad franjevaca u novonaseljenim mjestima u prvoj polovici XVIII. stoljeća. Predavanje na temu *Segedinski franjevački samostan – majka subotičkog samostana* segedinski gvardijan o. **Mátyas Wertheim** otkazao je zbog bolesti, a prof. dr. o. **Danijel Patafta** govorio je kako povijesna perspektiva može biti poticaj za budućnost franjevcima u Bačkoj i Srijemu. »Franjevci su uvijek uspijevali pomiriti i uskladiti različite narode te pastoralno i kulturno djelovati u takvim sredinama. Uvijek su bili fleksibilni i otvoreni izazovima novoga vremena«, rekao je o. Patafta, aludirajući na povijesne prilike Bačke i Srijema kao, kako ih je etiketirao, vječito rubnih dijelova različitih carstava, te ulogu franjevaca na tim prostorima.

Rekao je da franjevci djeluju u kontinuitetu u jugoistočnoj Europi već 800 godina upravo iz razloga jer su uvijek znali prepoznati potrebe novoga vremena. On je upozorio i da je trenutno u svijetu zastupljeno stajalište pravca postmoderne, te da se franjevci trebaju okrenuti prema prošlosti, »prisjetiti se identiteta i oblikovati ga u suvremenosti na tradicijama i značajkama prošlosti«.

»Mi na ovim prostorima, gdje smo prisutni osam stoljeća, moramo dati odgovor na pitanja tko smo, što ovdje značimo i zbog

čega smo ovdje. Radi toga trebamo zaviriti u svoju prošlost i vidjeti što smo značili u jednoj ovakvoj pluralnoj sredini i u etničkom i u vjerskom pogledu«, poručio je o. Patafta.

Svi radovi predstavljeni na skupu bit će objavljeni u Zborniku radova čije izdavanje je najavljeno do kraja godine.

Konstantno prisutni

U večernjim satima u franjevačkoj crkvi služena je svečana sveta misa, koju je uz koncelebraciju brojnih svećenika i predstavnika Srpske Pravoslavne Crkve predvodio subotički biskup **Ivan Péntzes**. Biskup je propovijedao na mađarskom jeziku, dok je na hrvatskome propovijed držao o. Ilija Vrdoljak. Provincijal Vrdoljak govorio je o 300 godina koje su franjevci proveli u Subotici – rekao je da je za to vrijeme grad bio podvrgnut mnogim

društvenim i povijesnim promjenama, ali da su franjevci sve to vrijeme opstali i činili konstantu i stvarnost ovih prostora.

»Ne možemo, a da za te godine ne kažemo hvala i Bogu koji nas je vodio i zagovoru sv. Franje kojemu se uvijek iznova utječemo i onim vrijednim trudbenicima koji su svoj život, znanje, sposobnosti i darove koje im je Bog podijelio ugradili u ove prostore«, rekao je o. Vrdoljak i istaknuo što je poslanje franjevaca: »To je ono što franjevac u sebi nosi, ono poslanje, gdje ga Bog šalje da odlazi svakome čovjeku i da znade gdje god došao kako ne postoji tuđa zemlja i tuđi ljudi, već da je sve to jedna velika Gospodinova zemlja i svi su ti ljudi njegova braća i sestre.«

Na kraju euharistijskoga slavlja prikazan je obred preminuća sv. Franje prilikom kojega su svećenici i braća s upaljenim svijećama prišli oltaru sv. Franje te mu molitvom i pjesmom ukazali počast.

Organizatori projekta obilježavanja 300 godina franjevačke rezidencije u Subotici su Franjevački samostan Subotica, Gradski muzej Subotica, Hrvatsko dokumentacijsko-istraživački centar Subotica, te Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata.

J. Dulić Bako

O učincima *Subotičke deklaracije* iz kuta predstavnika hrvatske manjine

Puno obećano, malo provedeno

Skupa s HKUPD-om Jelačić iz Petrovaradina predstavili smo i projekt otkupa i uređenja rodne kuće bana Jelačića, ali je to pitanje ostalo otvoreno, kaže Bačić * Naša su očekivanja i iznijeti zahtjevi daleko ozbiljniji i složeniji negoli su to dvije asfaltirane ulice u Tavankutu, na što se često žele svesti sadržaji naših zahtjeva, kaže Žigmanov

O d susreta predsjednice Hrvatske **Kolinde Grabar-Kitarović** s tadašnjim mandatarom Vlade a današnjim predsjednikom Srbije **Aleksandrom Vučićem** u Subotici prije više od godinu dana, zatim susreta u Beogradu u lipnju na Vučićevoj inauguraciji, pa do njihovog susreta u Dubrovniku u srpnju, Hrvati u Srbiji su očekivali i očekuju mnogo. Kao prvo, normalizaciju odnosa između dvije zemlje, ali i poboljšanje vlastitog položaja. Naime, tijekom prvog susreta potpisana je »Deklaracija o unaprjeđenju odnosa i rješavanju otvorenih pitanja« u kojoj je prva točka unaprjeđenje bilateralne zaštite manjina, hrvatske manjine u Srbiji i srpske manjine u Hrvatskoj, a tijekom tog susreta bio je upriličen i sastanak dvaju predsjednika s predstavnicima hrvatske manjine u Tavankutu na kojem su iznijeti konkretni zahtjevi u pogledu poboljšanja položaja Hrvata u Srbiji.

Nakon potpisivanja *Deklaracije* predsjednik Vučić je u više navrata za medije rekao kako su učinjeni pomaci na tom planu i kako su ispunjena obećanja, a već dulje vrijeme najavljuje se i njegov odlazak u Zagreb, gdje bi pitanja položaja manjina, hrvatske i srpske, također trebala biti tema susreta. Zanimalo nas je kako te pomake, zahtjeve i ostvarenje obećanja vide sudionici susreta – predstavnici hrvatske nacionalne manjine u Srbiji, što je konkretno tada traženo i što je od toga provedeno, a u kontekstu skorog odlaska predsjednika Srbije u Zagreb, te smo predstavnicima hrvatske manjine postavili pitanja o tome što je obećano prije više od godinu dana a što učinjeno kao i što očekuju od najavljenog odlaska predsjednika Vučića u Zagreb.

Međutim, upravo na dan zatvaranja našeg lista stigla je vijest da je službeni posjet predsjednika Vučića Zagrebu odgo-

đen. Prema prethodnim najavama, Vučić je Pantovčak trebao posjetiti u studenom, najkasnije u prosincu ove godine, ali je s Pantovčaka potvrđeno da je došlo do »pomaka termina«. »Odgovornost za odgodu posjeta je na srbijanskoj strani, budući da izjave vrha Srbije nisu išle u smjeru poboljšanja odnosa dviju zemalja. Žao mi je i nikako ne mogu prihvatiti teze srpske strane o relativizaciji srpske agresije na Hrvatsku iz devedesetih«, izjavio je predsjednik Hrvatskog sabora **Gordan Jandroković** za HRT.

Traženo, obećano, (ne)ostvareno

Premda je došlo do odgode susreta, *Subotička deklaracija* je i dalje aktualna pa za *Hrvatsku riječ* o obećanom i ostvarenome govore predsjednik Hrvatskog nacionalnog vijeća **Slaven Bačić** i predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini **Tomislav Žigmanov**.

Predsjednik HNV-a Slaven Bačić kaže kako je sa svoje strane tijekom susreta ukazao na nemogućnost sudjelovanja u političkom odlučivanju, problem oduzete imovine, konkretno hrvatskih domova u Srijemskoj Mitrovici i Rumi, zatim pitanje rodne kuće bana Jelačića i druge probleme.

»Sa svoje strane, u Tavankutu sam tadašnjem premijeru, a sada predsjedniku Srbije, otvoreno iznio neka od najvažnijih pitanja koja se tiču ostvarivanja manjinskih prava i uopće položaja Hrvata u Srbiji. Tada je Ministarstvo prosvjete već počelo rješavati pitanje udžbenika na hrvatskom jeziku (kao i svih drugih manjina), što sam pohvalio kao ohrabrujuće. No, podsjetio sam na neredovito sastajanje međuvladinog Mješovitog odbora koji prati provedbu bilateralnog sporazuma o zaštiti manjina te

slabu provedbu preporuka koje donosi ovo tijelo. Pri tome sam posebno ukazao na potrebu da Srbija provede točku 9 ovog sporazuma kojim se obvezala svojim unutarnjim zakonodavstvom osigurati zastupljenost Hrvata u predstavničkim i izvršnim tijelima na lokalnoj razini te u pokrajinskom i republičkom parlamentu, budući da su garantirani mandati jedan od ključnih preduvjeta za održivu integraciju hrvatske manjine u srpsko društvo i našu konstruktivnu ulogu u društvenom razvoju, jer ćemo se bez mogućnosti učinkovitog sudjelovanja u političkom odlučivanju i dalje osjećati na društvenoj margini. Govorio sam i o tzv. bunjevačkom pitanju, naglašavajući da ni na koji način ne osporavamo pravo bilo koga da se izjasni kako želi, pa dakle i kao Bunjevac ne-Hrvat, ali da je problem u dvojnim aršinima, gdje sam kao primjer istaknuo Grad Sombor gdje postoji značajna disproporcija u financiranju projekata u informiranju i kulturi dvaju manjinskih zajednica, ili pak što SANU, Matica srpska i Filozofski fakultet u Novom Sadu otvoreno pomažu niz strateških projekata zajednice Bunjevaca koji se ne osjećaju Hrvatima, dok bilo kakva potpora izostaje kada je u pitanju hrvatska zajednica. Iako su u pitanju različiti slučajevi, ukazao sam i na problem vraćanja oduzete imovine – hrvatskih domova u Srijemskoj Mitrovici i Rumi i potrebu da ovo bude riješeno političkim putem po ugledu na dodjelu i vraćanje pojedinih objekata srpskoj zajednici u Hrvatskoj, kao i pitanje otkupa i uređenja rodne kuće bana Jelačića u Petrovaradinu te osiguranja prostora za djelovanje NIU *Hrvatska riječ*. Apsotrofirao sam i probleme nepoštivanja prijedloga i mišljenja HNV-a prilikom raspodjele sredstava na natječajima u Ministarstvu kulture i informiranja, nepostojanje odgovarajućih prostora za rad hrvatskih kulturnih udruga, financijski objektivnoj nemogućnosti supstituiranja radijskoga programa na hrvatskom jeziku na području Subotice, te izrazio bojazan zbog najavljene promjene izravnog proračunskog financiranja *Hrvatske riječi*. Gospodin Vučić je zapisivao naša izlaganja i poslije odgovorio na većinu pitanja. Glede onoga što sam izložio, za rodnu kuću bana Jelačića se složio da to bude zajednički projekt dviju država i predložio da većinski dio financira Srbija, na tiskovnoj konferenciji je istaknuo da će biti riješeno financiranje *Hrvatske riječi* te kao vid rješavanja slabe komunalne infrastrukture u Tavankutu najavio i asfaltiranje ulica. Na samome sastanku odgovorio je da od Hrvatske ovisi održavanje sljedeće sjednice MMO, da bilateralni sporazum ne predviđa garantirane mandate, da se on ne mijša u tzv. bunjevačko pitanje, te da uspostavimo izravne kontakte sa šeficom njegova tadašnja kabineta.«

A što je ostvareno?

»Što je ostvareno od razgovora mislim da je uglavnom poznato: dio dvije ulice u Tavankutu je asfaltiran, zadržan je postojeći način financiranja *Hrvatske riječi* (kao i ostalih manjinskih tiskanih glasila koja se financiraju iz pokrajinskog proračuna), a u tijeku je još i završetak procesa kompletiranja udžbenika na hrvatskom jeziku za osnovnu školu (u sklopu rješavanja pitanja udžbenika za ostale manjine). Poslije sastanka obratili smo se kabinetu za rješavanje pitanja vraćanja hrvatskih domova u Srijemskoj Mitrovici i Rumi političkim putem, ali smo upućeni na Direkciju za vraćanje imovine, dakle, na pravni kolosijek, koja je ovo negativno riješila. Osim toga, s pokrajinskim tijelima uspješno dogovaramo trajno rješavanje prostora za rad NIU *Hrvatska riječ*, a skupa s HKUPD-om *Jelačić* iz Petrovaradina predstavili

smo i projekt otkupa i uređenja rodne kuće bana Jelačića, ali je to pitanje ostalo otvoreno«, kaže predsjednik HNV-a Slaven Bačić.

Osam složenih tema

Žigmanov kaže kako je na sastanku bilo riječi o složenim i ne jednostavno rješivim problemima Hrvata u Srbiji koji zahtijevaju dulja vremenska i promjenu pravnih rješenja i politika spram manjina.

»Najprije treba reći kako je to bio prvi, istina multilateralni susret, predsjednika Vlade Srbije s predstavnicima hrvatske zajednice nakon 2012. godine, što je i više nego prijedporan podatak, budući da govori o odsustvu institucionalne komunikacije između najviših predstavnika države Srbije i predstavnika hrvatske zajednice. Što se tiče sadržaja i načina razgovora u Tavankutu – Aleksandar Vučić je za *Večernji list* rekao kako je 'bio izložen još žešćem pritisku Hrvata' – treba istaknuti kako je razumijevanje društvenog položaja Hrvata u Vojvodini, to jest Srbiji, te problemi i izazovi s kojima se oni suočavaju, o čemu je na sastanku zapravo bilo riječi, bilo posve na primjeren i diplomatski način iznijeto. Drugim riječima, razgovor koji je bio vođen bio je daleko od toga da je, kako je Aleksandar Vučić izjavio za *Večernji list*, 'slušao njihove konkretne zahtjeve', jer je više riječi bilo o složenijim i ne jednostavno rješivim problemima Hrvata u Srbiji, koji zahtijevaju dulja razdoblja i promjenu pravnih rješenja te kreiranje i provedbu novih politika središnjih, regionalnih i lokalnih vlasti, napose u dijelu mogega govora kao narodnog zastupnika i predsjednika DSHV-a. U tom smislu, ja sam se detaljnije osvrnuo na sljedećih osam tema koja uvelike a negativno određuju društveni položaj Hrvata u Vojvodini: 1. nedovoljna integriranost u društvo; 2. nesudjelovanje u procesima donošenja odluka, čak i onih koji se Hrvata neposredno tiču; 3. nezavidan ekonomski položaj; 4. komunalna i druga infrastruktura u naseljima s pretežitim hrvatskim življem je ispod razine naselja u kojima žive pripadnici većinskog, ali i drugih naroda; 5. još uvijek su građani hrvatske nacionalnosti iznad prosjeka objekti diskriminacije; 6. u politikama suočavanja s prošlošću izostaje tematiziranje i skladno rješavanje pitanja protjerivanja Hrvata iz Vojvodine, napose iz Srijema i jugozapadne Bačke u razdoblju 1991. – 1996.; 7. izravno miješanje i pristranost države u identitetske sporove hrvatske zajednice i to na štetu Hrvata (tzv. bunjevačko pitanje) i 8. visoki nesrazmjer kada je riječ o opsegu novca iz domena kulturne autonomije u odnosu na druge zajednice. Očito da tu ne može biti riječi ni o kakvim konkretnim zahtjevima nego da se politički okvir, institucionalni aranžmani, pravna rješenja i pro-manjinske politike počnu na taj način kreirati i provoditi da i pripadnici hrvatske zajednice imaju konkretne beneficije. Drugim riječima, naša su očekivanja i iznijeti zahtjevi daleko ozbiljniji i složeniji negoli su to dvije asfaltirane ulice u Tavankutu, na što se često žele svesti sadržaji naših zahtjeva.«

Na koncu, i jedan i drugi sugovornik očekuju da u budućim bilateralnim susretima (kada do njih dođe) budu uključeni i predstavnici hrvatske nacionalne manjine kako bi se efektivno rješavala sva otvorena pitanja vezana uz manjinska prava i kako bi slika o društvenom položaju Hrvata u Srbiji bila usuglašena.

J. Dulić

Što je urađeno od potpisivanja *Subotičke deklaracije?*

I na hrvatskom i na srpskom

Zvonko Tadijan,
Sonta

Istureni odjel glazbene škole *Stevan Hristić* iz Apatina, odjeljenje tambure na hrvatskom jeziku u Sonti, zaživio je, početkom rujna upisali smo i odjeljenje prvašića. Nastavnica koja dolazi obučavati djecu, **Emilija Pušić** iz Rume, odnosno Novoga Sada, s njima radi vrlo kvalitetno i predano. Glazbena škola *Stevan Hristić* je također na dobitku, jer je, upravo zahvaljujući ovom odjelu, trojezična, što je za našu sredinu posve normalno. Mislim da su najveći dobitnici Sončani, jer su u ovom odjelu odista našli jedan segment svoje bogate tradicije. I kao ravnatelj škole i kao glazbenik mislim da nastavnica Pušić radi vrlo predano i kvalitetno, ne zanemarujući ni školski program, ni tradiciju sončanskih Šokaca. Tako smo na koncertu učenika, upriličenom koncem prošle školske godine, u prvom dijelu čuli numere klasične glazbe po školskom programu, a u drugom dijelu stare šokačke numere. Koncert je i završen pjesmom *Vesela je Šokadija*. Upitno je koliko je tu izvediva nastava na hrvatskom ili srpskom jeziku, pošto je riječ o glazbenoj školi sa svim svojim specifičnostima. Stoga i ne možemo govoriti je li ovo odjeljenje samo deklarativno s nastavom na hrvatskom. Prezadovoljan sam i s pozicije predsjednika KPZH-a *Šokadija*, jer će, po svemu sudeći, udruga uskoro dobiti nove, mlade i glazbeno obrazovane tamburaše. I njihova nastavnica je pokazala dobru volju da pomogne *Šokadiji* u okviru svoje struke kolikogod i kadgod može.

I. A.

Susreti i razgovori potrebni

Željko Šeremešić,
Monoštor

Svaki susret predsjednika Hrvatske i Srbije je dobro došao i u principu on uvijek relaksira odnose dviju država. Obično tada i tenzije u medijima splasnu, iako se nekada dogodi i sasvim suprotno. Dogodi se ponekad i neki konkretni pomak. Koliko znam, ono što je urađeno od obećanog prilikom susreta predsjednice **Kolinde Grabar Kitarović** i tada premijera **Aleksandra Vučića** je asfaltiranje ulica u Tavankutu. Ali, genaralno gledano, kvalitativnih promjena je bilo malo, ili ih skoro uopće i nije bilo. Smatram da bi, s obzirom na obilje neriješenih pitanja, dvije države, a naročito na razini predsjednika, trebale češće kontaktirati s institucijama manjinskih zajednica, odnosno njihovim predstavnicima. Najviši predstavnici država bi svojim češćim susretima amortizirali negativna strujanja kojima doprinose medijski natpisi. Običnim ljudima to dosta znači, pa čak i kada se iza tih susreta ne dogode nikakve konkretne promjene. Smatram da češći susreti i razgovori, kako najviših državnih dužnosnika tako i drugih zvaničnika, u kontinuitetu definitivno doprinose pomaku. Možda ne odmah, ali dugoročno svakako da. Puno pitanja iz bliže i daljnje prošlosti između dviju država i dalje se smatra spornim, te će to u budućnosti sigurno biti balast za odnose na najvišoj razini. Pojedinačna događanja, kao što su susreti zvaničnika, samo će na kratko otopljavati te odnose. Iako bih ipak volio da sam u krivu.

Z. V.

Samo lijepa obećanja

Krunoslav Đaković,
Srijemska Mitrovica

Koliko god da nas je prije godinu dana ovaj susret ohrabrio i obradovao, mislim da nas toliko danas razočara i usudio bih se reći, ponižava. Tada su dana mnoga obećanja koja su svima bili dobar signal da se odnosi između dviju država popravljaju i da Srbija konačno želi učiniti nešto po pitanju prava hrvatske nacionalne manjine. Nažalost, po ovom pitanju ne da se nije napredovalo, nego se nazadovalo. Od obećanja koja se tiču Srijema niti jedno jedino nije čak uzeto u razmatranje. Hrvatski dom u Srijemskoj Mitrovici i Hrvatski dom u Rumi nisu više nikada ni spomenuti, a kamoli da je stvar bliže rješenju (a za ovaj prvi rješenje je daleko koliko jedan potpis i štembilj). Spomenuta je kuća bana Jelačića, ali i to samo zato što se je Hrvatska pokrenula svoju aktivnost po ovom pitanju, a od Srbije su dobijena opet samo lijepa obećanja. Govorilo se o obrazovanju, udžbenicima i slično, a u Srijemu se umanjuju prava obrazovanja na hrvatskom jeziku. Od prošle godine minimalan broj učenika za formiranje grupe koja pohađa hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture je 15, a prije toga je bio 8. Objašnjenje je »štednja« što je zbilja smiješno objašnjenje budući da se radi o nekoliko profesora u cijeloj Srbiji. Kako je država u suficitu, štedjeti na nacionalnoj manjini je jasan znak da se toj manjini žele uskratiti sva stečena prava. Od svih velikih obećanja nije učinjeno gotovo ništa. Lista naših problema iznesena tada više nikoga ne zanima niti se njome itko bavi (nažalost, ni naša matična država) i ostalo je samo prazno slovo na papiru. Iskreno se nadam da griješim i da će mi netko moći reći »nisi bio u pravu«...

S. D.

Okončana javna rasprava

Predstavници nacionalnih manjina – ISKLUJUČENI

Prošloga tjedna okončana je javna rasprava na planu slanja i dostavljanja primjedbi na prijedlog nacrt *Strategije razvoja kulture Republike Srbije od 2017. do 2020.*, a usvojen je nacrt prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o osnovama sustava obrazovanja i odgoja. Predstavnici niti jednog savjeta nacionalnih manjina nisu bili pozvani sudjelovati u radnim skupinama za izradu ovih dokumenata, što predsjednik Izvršnog odbora Hrvatskog nacionalnog vijeće **Darko Sarić Lukendić** ocjenjuje kao lošu praksu.

»Naša kontinuirana primjedba jest da pojedine državne institucije iz svojih aktivnosti u potpunosti isključuju ili ne prepoznaju potrebu da uključe predstavnike nacionalnih savjeta nacionalnih manjina kada je nekakava aktivnost na djelu koja se tiče ostvarivanja položaja ili prava nacionalnih manjina«, kaže Sarić Lukendić.

Strategija kulture

Odsustvo sudjelovanja predstavnika nacionalnih savjeta nacionalnih manjina iz radne skupine koja je radila nacrt *Strategije razvoja kulture Republike Srbije* prema Sarić Lukendiću rezultiralo je prijedlogom nacrt koji će biti iznimno štetan za položaj nacionalnih manjina.

Kako objašnjava, jedna od spornih stavki iz Nacrta su afirmativne mjere za medije i nakladničke kuće koji svoje sadržaje plasiraju na ćirilici. Ukoliko se ostvare prijedlozi iz *Strategije* kojima se predviđaju porezne olakšice za medije i nakladničke kuće koje svoje sadržaje objavljuju na ćirilici, nasuprot kućama i medijima koji objavljuju na latinici, predviđa se i obveza elektroničkih medija da im 50 posto titlova bude na ćirilici.

Sarić Lukendić smatra kako bi ove mjere mogle dovesti do protjerivanja latiničnog pisma iz javnog prostora Srbije što bi se loše odrazilo na nacionalne manjine, jer bi to rezultiralo isključivanjem ili težom dostupnošću onih medijskih i kulturnih sadržaja koji se objavljuju na području Srbije na srpskom jeziku.

HNV je dostavio primjedbu u kojoj je zatraženo da se navedene odredbe izmijene iz *Strategije*, ali odgovor još nisu primili iako je nacrt usvojen. Sarić Lukendić kaže da su prijedlozi HNV-a u dobroj mjeri usuglašeni sa zajedničkim prijedlogom sjednice Koordinacije nacionalnih vijeća.

»Da je *Strategijom* predviđena svojevrsna promidžbena kampanja ili da su predviđene aktivnosti kojima se popularizira ćirilica svakako bismo pozdravili. Međutim, ukoliko se jednim rigidnim administrativnim zakonskim pristupom nameću dodatni porezni tereti za sadržaje na latinici, jer nema poreznih olakšica kao za medije na ćirilici, smatramo da se cilj neće

postići, samo će se stvarati dodatni antagonizam što je posve nepotrebno i štetno ako govorimo o suživotu ovdje u Srbiji.«

Sarić Lukendić kritizira i nedosljednost Ministarstva kulture i informiranja jer su predstavnici nacionalnih manjina za izradu *Strategije razvoja informiranja* pozvani u radnu skupinu, dok u istu za izradu *Strategije kulture* nisu.«

Nedosljednost

Na sada već usvojeni Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o osnovama sustava obrazovanja i odgoja glavni amandman koji je HNV dostavio odnosio se na prava nacionalnih vijeća da osnivaju javne obrazovne ustanove, jer, kako navodi Sarić Lukendić, pravi jasnu distinkciju što je javna, a što privatna obrazovna ustanova.

»Naš je amandman išao u pravcu toga da ustanove koje bi osnivali nacionalna vijeća dobiju status javne ustanove čime bi im se garantiralo proračunsko financiranje. Nažalost, taj amandman nije prihvaćen i ustanove i institucije koje osnivaju nacionalna vijeća po novom, a i ranije važećem Zakonu o osnovama sustava obrazovanja i odgoja imat će status privatne ustanove što znači da će se morati financirati iz drugih, a ne proračunskih izvora.«

Sarić Lukendić napominje da je prije odluke Ustavnog suda Mađarsko nacionalno vijeće preuzelo osnivačka i upravljačka prava nad nekoliko obrazovnih ustanova koje se sve vrijeme financiraju redovito iz proračuna Srbije.

»Do jučer po zakonu, a i sada po novom zakonu to je protuzakonito rješenje«, upozorava Sarić Lukendić i upućuje upit nadležnim državnim institucijama ako je jednima određeno pravo dano, zašto je to pravo drugima uskraćeno.

Prema usvojenom Zakonu, nacionalna vijeća nacionalnih manjina i dalje imaju prava osnivati ustanove u području obrazovanja, kulture, informiranja i službene uporabe jezika i pisma.

J. D. B.

Tomislav Livaja, profesor likovne umjetnosti i istraživač tradicijske baštine

U Hrvatskoj njeuguje tradicije bačkih Šokaca

Danas su folklorne udruge zatvorene i isključive. Rad im se mjeri nastupima i ugošćavanjima drugih društava, što je prije imalo smisla a danas ne. Stoga mislim da su radionice, rukotvorstva, edukacije, turizam i slično, novo poglavlje koje bi im trebalo dati i novi, pravi smisao

Profesor likovnog odgoja **Tomislav Livaja** rođen je u srcu slavonske Šokadije, u Slakovcima, mjestu kraj Vinkovaca. Završio je umjetničku akademiju u Osijeku i danas ondje živi i radi. U gimnaziji predaje predmet likovna umjetnost, a vrlo je zapažen u kulturnom amaterizmu i u istraživanju materijalne i nematerijalne tradicijske baštine.

HR Osim Vašega redovitoga zvanja, možemo Vas vidjeti i na mnogim manifestacijama posvećenim njegovanju tradicijske baštine. Što Vas je odvelo na taj put?

I na taj put usmjerila me je umjetnost, samo malo drugačija od one kojom se bavim profesionalno. U šesnaestoj godini počeo sam svirati slavonske gajde. Kao učenik srednje škole i kasnije, kao student, zarađivao sam džeparac svirajući gajde sedam godina kao ulični svirač. Upravo na ulici upoznao sam brojne dobre glazbenike i s njima se sprijateljio, ali i mnoge folkloraše. Na sve pozive rado sam se odazivao, pa sam s njima nastupao diljem Hrvatske, ali i Europe. Nedugo nakon gajdi počeo sam svirati i druge instrumente: samicu, dvojnice i dude, a počeo

sam voditi i ženske pjevačke skupine. To je definitivno i trasiralo moj dalji put u folklornim vodama.

HR Voditelj ste i jedne kulturne udruge. Koje i zbog čega ste odabrali baš tu?

Do sada sam bio voditelj osam folklornih udruga u Hrvatskoj, a trenutno vodim KUD *Sarvaš* u istoimenom mjestu, odnosno prigradskom naselju Osijeka. Ovo naselje, zahvaljujući svojoj povijesti, specifična je sredina, jer posjeduje tradicije Švaba, a Švaba ovdje više nema. To je za mene bio veliki izazov i u tu priču sam se upustio svim srcem i svom svojom energijom.

HR Koju tradiciju vaša udruga njeuguje?

Običaj je KUD-ova svih osječkih prigradskih naselja, ukoliko nemaju svoju šokačku tradiciju, da uzmu onu najbližu. *Sarvaš*u je to tradicija Šokaca iz Aljmaša i bačkih Šokaca iz Sonte. Tako se KUD *Sarvaš* opredijelio za njegovanje tradicije bačkih Šokaca. Tada sam sa svojom ekipom i počeo istraživanja vezana za nošnje bačke Šokadije, jer je Aljmaš kroz povijest tijesno povezan sa Sontom.

U Hrvatskoj i Vojvodini znaju Vas i kao vrsnog gajdaša. Kako ste se priklonili tom glazbalu?

Početak mogega sviranja gajdi je neobičan. Još u tinejdžerskim godinama želio sam raditi gajdašku glazbu, te sam iz tog razloga kupio prve gajde. Gajdaša je tada bilo jako malo i imao sam svega dvije-tri snimke gajdaške glazbe prije nego sam uzeo svoje gajde u ruke. Neobično je što me to glazbalo privuklo i oduševilo bez da sam ga ranije čuo u njegovoj punoj ljepoti. Gajde su bile prvi instrument kojeg sam ikad držao u rukama. Osnove puhanja pokazao mi je majstor koji ih je izradio. U svemu ostalom sam samouk. Iako sad sviram sedam glazbala, uvijek ću za sebe govoriti da sam gajdaš.

Jeste li se bavili glazbom i prije nego ste uzeli gajde u ruke?

Kao dijete bio sam u folkloru, a i moje bake i moja majka bavile su se folklorom. S ove vremenske distance vrlo neobično, glazbeni odgoj sam mrzio iz dna duše i nikada nisam mislio da ću se ozbiljno baviti glazbom. Oduvijek sam se bavio likovnom umjetnošću, danas i profesionalno, no, još uvijek na glazbu i folklor gledam samo kao na veliku ljubav i hobi.

Nedavno ste održali vrlo zapaženo predavanje na manifestaciji Žensko tradicijsko češljanje Hrvatica u regiji u Baču. Na koji ste način stekli znanja o narodnim nošnjama i oglašljima?

Kao dijete naučio sam plesti košare od vune i šiblja. Kasnije sam shvatio da je isti princip pletenja djevojačkih pletenica kod Šokica. Gostujući kao gajdaš i pjevač u brojnim selima uočio sam i učio brojne varijacije pletenja, a kako mi je to bilo zanimljivo, mnogo toga sam upamtio. Na Akademiji sam diplomirao na temi *Tradicijska vizualna kultura Šokaca* u panonskoj zoni, gdje sam se bavio ornamentikom magije na odjevnim predmetima, te vjerovanjima u običajima Šokaca, a tu posebno mjesto imaju i vjerovanja vezana za kosu i zaštitu glave. U tijeku mi je priprema knjige pod nazivom *Zapisnice*, koja je prošireni tekst diplomskog rada. Narodna nošnja bačkih Šokaca doživjela je blagu redukciju unazad 100 godina, no u rekonstrukciji cijele slike uvelike su mi pomogle fotografije i zapisi etnologa s početka stoljeća, iz muzeja i knjižnica. Bačka nošnja koju prezentiramo kao KUD veliko je narodno blago i to ne članova ni sela čije ime nosimo. KUD *Sarvaš* je često pod povećalom i neutemeljenom kritikom kako izokrećemo i izvrćemo tuđe tradicije. No, realnost je da tuđu baštinu čuvamo više nego domicilna društva koja su pribjegla redukciji, stilizaciji i transformaciji pojedinih dijelova nošnje i folklornog inventara.

Na koji način svoja znanja primjenjujete u matičnom KUD-u?

Upravo zbog ljepote koju bačka tradicija posjeduje, te znanja koja sam skupio u terenskim istraživanjima, krajnje sam isključiv i rigorozan glede reprezentacije i prezentacije sela Aljmaš i Sonta. Nošnje su gotovo sve originalne, napjevi se nastoje izvoditi kao prije 100 godina, u čemu mi uvelike pomažu snimke iz muzeja i gajdaša, te nekih kazivačica iz Sonta koje sam snimao prije pet godina. KUD *Sarvaš* je otkupio veliki dio narodnog blaga od doseljenih Bačvana, koji se nalaze u okolici Osijeka i Vukovara, te trenutno prezentira Aljmaš i Sontu. Sada ozbiljno razmatramo i početak prezentiranja Bača, Plavne, Vajske i Bođana.

U više navrata gostovali ste u Vojvodini. Kakvi su vaši dojmovi o radu KUD-ova ovdašnje hrvatske zajednice?

Na puno manifestacija sam bio u publici, te gledao bačka šokačka društva. Mnoge aktivnosti pratim i putem medija. Moram priznati da vidim redukciju u narodnim nošnjama, pjesmi i igri koja ostavlja finalni loš dojam. Društva bačke Šokadije pribjegla su čak i miješanju različitih kultura i naroda Vojvodine, te prezentiranju i tuđih tradicija, u kojima često kvalitetu mijenjaju kvantitetom.

Mnogi KUD-ovi, osobito u seoskim sredinama šokačkog Podunavlja, posljednjih godina bilježe trend osipanja članstva, najviše pripadnika mlađih dobnih skupina. Što je po Vama razlog?

U posljednje vrijeme mladi se raseljavaju, živimo u svijetu i vremenu individualaca, gdje je svaki čovjek otuđen i sam. Vrlo negativna posljedica tog procesa je ubrzani trend opadanja intenziteta i kvalitete rada svih nekadašnjih zajednica kulture, među kojima je i folklor. No, oduvijek je bilo poznato da kvaliteta ne ide uz kvantitetu, te da nešto ne mora biti dobro samo ako je masovno. U folklornoj kulturi dolazi do pada zainteresiranih, jer se ta kultura više ne potiče u vrtićima, školama i drugim zajednicama. Kada bi se institucije ovog tipa otvorile i povezale, vjerujem da bi se u folkloru našlo puno potencijala. No, i folklor na društva su jednako zatvorena i isključiva. Rad društva mjeri se nastupima i ugošćavanjima drugih društava. To je prije imalo smisla a danas ne.

U kojim segmentima rada je budućnost KUD-ova?

Mislim da radionice, rukotvorstva, edukacije, turizam... tvore novo poglavlje, koje bi folklornim društvima trebalo dati i novi smisao. Društva trebaju slijepo i rigorozno čuvati tradicije svoga mjesta, jer su te tradicije nastajale stotinama godina. Očuvanje ne mora značiti samo odijevanje tradicijskog ruha, nego čuvanje i zapisivanje običaja, nazivlja, čuvanje predmeta i slično. Svjedok sam masovne prodaje narodnih blaga bačke Šokadije, što u jednu ruku smatram kulturnom katastrofom, a u drugu ruku dobrim, jer narodno blago dolazi u ruke onih koji to cijene. Tako se jedan dio baštine nastavlja, ali na drugom lokalitetu. U suprotnome, osvjedočio sam se uništavanju i odbacivanju narodnog blaga, koje se u budućnosti više neće moći nadoknaditi. Ovim putem apeliram Šokcima: ne spaljujte, ne bacajte i ne prekrajajte ono što su vaše bake i djedovi teškom mukom stjecali. Ako vam je problem čuvati te predmete, prodajte ili dajte ih udrugama i ljudima koji to cijene i koji će o tom brinuti. Isto vrijedi za znanje: prenosite ga u bilo kojem obliku, zapisujte, snimajte, fotografirajte, sve će to biti dio zaloge za budućnost.

I na koncu, kako vidite svoju budućnost u vodama izučavanja tradicijske baštine?

Kako se bavim s nekoliko grana umjetnosti, možda će se nekad dogoditi da se neću aktivno baviti edukacijom ljudi. Svoja prikupljena znanja planiram ovjekovječiti trima knjigama koje sam već pripremio i koje će pomoći drugim entuzijastima u lakšem povezivanju i raščlanjenju nekih minulih tradicija. Dosad sam kroz KUD *Sarvaš* prikupio i otkupio brojne predmete bačke Šokadije, vratili smo neke stare zanate kojih više nema na lokalitetima, te mi je cilj ta znanja podijeliti s drugima, kako bi im se pomoglo pronaći neki dublji smisao, koji se i meni ukazao u bavljenju folklorom. Uvijek sam i bit ću otvoren za suradnju s društvima i ukoliko ima kakvih pitanja vezanih za ove teme, neka mi se ljudi slobodno jave za pomoć.

Ivan Andrašić

Crtica na crticu – do književnosti u mas-medijima

Ljudi zaboravljaju čitati

Kaže Gibonni u stihu, u njegovoj pjesmi *Posoljeni zrak i razlivena tinta*:

»Pjevam da ne pojede me mrak / jer da nisam ovo / ja bih bio biljka / i život mi je otvorena priča / ja se često spotaknem, al' se uvijek dočekam.... Stihovi su to pop-pjesme, ali tako je to nekako i s književnošću. Pitajte bilo kog književnika ako sumnjate u ovu tvrdnju

naše redakcije. I sve to zahvaljujući ovakvom profilu uređivačke politike.

A di je ta umjetnost u medijima?

Rekao sam da je književnost – ovdje i sada, sirotinjsko carstvo, a rekao sam to zbog toga što je književnicima, bar u ovome podneblju, oduzeto pravo na zanimanje biti pisac. A kako to? Pa tako, jer prvo treba zaraditi za život, a pisati za sirotinjsko carstvo se može samo u takozvano slobodno vrijeme, jer od književnosti nema novca, mora se preživjeti, a sat kuca i vrijeme prolazi.

Dakle, što želim naglasiti ovom prilikom? Govorim o tome da je u našem tjedniku omogućen veliki prostor za objavljivanje tekstova o kulturi, kao i intervju s umjetnicima i izvješćima o kulturnim događajima, pa se tako ne moram šaltati iz svijeta u svijet, gdje bih se morao utopiti i biti obavijen, mekohumorno rečeno, u nekakvu staklenu vunu kolektivnih mjerila ispraznih medija, koji su za većinu tek pamuk srbijanskog novinarstva.

Kultura, književnost i umjetnost marginalizirane su u ovdašnjim medijima, nemaju šanse izbiti u prvi plan, a trijumfiraju vulgarost, estrada i površnost u vremenu opće tabloidizacije. Ima u svezi ove teme jedna interesantna stvar. U nedavno objavljenom zborniku *Medijski tretman knjige*, naglašava se, među ostalim, i tvrdnja kako oni koji ne čitaju knjige neće uskoro čitati ni novine!

Mediji koji na svojim stranama nemaju sadržaje posvećene knjizi, sami se, iznutra, urušavaju, formirajući publiku koja će uskoro zaboraviti čitati, zaključak je istraživanja koja su objav-

ljena u ovom zborniku, čiji je nakladnik Narodna biblioteka Srbije, a u projektu su sudjelovali profesori i studenti studija žurnalizma i kulturologije beogradskog Fakulteta političkih nauka, s ciljem da se istraživanjem sadržaja kulturnih rubrika dnevnih listova, periodičnih časopisa, programa radija i televizije u Srbiji ustanovi koliko je značaja i prostora u medijima posvećeno fenomenu knjige.

Profitera patetika

U prošlom broju našeg tjednika objavljeno je više od 15 strana sadržaja koji se odnose na kulturu i umjetnost, i to jeste jedan od smislova pisma ovih novina u koje se ne upliće profitera patetika – patetika kao pojam koji je na djelu u velikom dijelu ovdašnjeg novinarstva, a koji je jednoznačan pridjevu o lažnom značenju, što će reći da to znači jadno i bijedno.

Brojne objavljene knjige autora u procesu stvaranja našeg tjednika nisu tek kolateralna šteta. Već koliko to možemo postići. To su činjenice, tjednik je tu, pogledajte-pročitajte. Naravno, uvijek ima i primjedbi o tome kako pišemo o određenim kulturnim događanjima ili o radu, primjerice, ljubitelja književnosti u nekom pasioniranom književnom klubu i njihovih članova. Ali! Jedno je sigurno, a u svezi književnosti: krajnja kulturologijska vrijednost neke činjenice, knjige ili čega drugoga u kulturi, ne mjeri se u frazeologiji, praznim pričanjem – je li nešto više ili manje ispraćeno u novinama, nego se mjeri po tome je li djelo imanentno, bitno, neodvojivo, koje je u samoj stvari, u naravi književnosti.

Objavljivanje tekstova o književnosti i umjetnosti u *Hrvatskoj riječi* je nastojanje da se ne limitiraju mogućnosti razumijevanja svijeta u kojem živimo. Knjige čitamo drugačije kada smo mladi i kada smo malo stariji. Vjerujem da je tako i s novinama u ovom našem vremenu koje nije sklono istinskoj umjetnosti.

Žalopojke da nečiji obiman rad nije dovoljno zastupljen na stranicama našeg tjednika su nonsens. Ne piškim od sreće kada se popnem na stejdž kolumne, a za konac ove priče o mas-medijima i književnosti, stihovi *Partibrejkersa*: Ceo život želiš nešto drugo, a onda se pitaš šta je to / svi se sada ovde prave ljudi / hej ljudi, šta se događa u svima nama / i oko nas / ko će da kaže svima?

Mediji, kojima je književnost kolateralna šteta, sigurno neće.

Zvonko Sarić

Slučaj Zlatka Begovića iz Nikinaca

Uskraćen za odštetu

Prilikom kopanja kanala 2008. godine je oko 16.000 kubičnih metara ilovače rašireno po mojoj parceli. Sudski vještak je procijenio da mi je pričinjena materijalna šteta u ukupnoj vrijednosti od 600.000 dinara. Danas to nije treća već osma klasa zemljišta, kaže Begović

U rješavanju pravnih pitanja, posebno u onim situacijama kada smatramo da smo uskraćeni u ostvarivanju prava, često dolazimo u situaciju da se obraćamo višim državnim i republičkim institucijama. Jedan takav slučaj zabilježili smo u Nikincima i posjetili smo **Zlatka Begovića** iz tog sela, koji tvrdi da je i pored toga što je godinama u više navrata ulagao svoje žalbe sudovima, zbog zastarjelosti slučaja, oštećen u ostvarivanju svojih prava. Proteklih devet godina žalio se kako općinskim tako i pokrajinskim i republičkim tijelima. Ali bezuspješno. A sve je počelo 2008. godine kada je prilikom kopanja kanala u blizini njegovog zemljišta u nikinačkom ataru veća količina zemlje ilovače bačena na njegovu parcelu. Nakon toga je, kako tvrdi Begović, njemu pričinjena šteta jer je zemljište izgubilo na kvaliteti.

Obećano, neispunjeno

Neposredno nakon kopanja kanala, između njega i izvođača radova, kako kaže, postignut je sporazum u kome se navodi da mu oni pet godina obrađuju zemljište i daju mu dodatno gnojivo. Kako Begović tvrdi, taj dogovor nije ispoštovan. U Nikincima on živi sa suprugom, sinom i njegovom obitelji. Zbog narušenog zdravstvenog stanja otišao je u invalidsku mirovinu. Živi od mirovine i novca od tuđe njege i pomoći koju dobija za brigu o nepokretnoj supruzi. Nažalost, bolesti nisu njegov najveći problem: »Prilikom kopanja kanala 2008. godine je oko 16.000 kubičnih metara ilovače rašireno u sloju od četrdeset do sedamdeset centimetara po mojoj parceli. Sudski vještak je procijenio da mi je pričinjena materijalna šteta u ukupnoj vrijednosti od 600.000 dinara. Danas to nije treća već osma klasa zemljišta i mislim da je glavnu ulogu u cijeloj ovoj priči trebala odigrati mjesna zajednica i poljoprivredna zadruga u selu. Ali se to nije dogodilo«, kaže Begović, dodajući: »Sedam godina nakon toga, ulažem u proizvodnju, a prinos je nikakav. Izveo sam vodoprivrednog i poljoprivrednog inspektora na lice mjesta, koji su podnijeli žalbu sudu u Rumi. Poslije četiri godine Prekršajni sud u Rumi proglasio je predmet zastarjelim. Potom sam se žalio Višem sudu u Novom Sadu i Apelacijskom sudu i oni su me odbili«, priča on.

U namjeri da se riješi njegov slučaj pismenim putem obraćao se i višim državnim institucijama, a pomoć je zatražio i od Veleposlanstva Hrvatske. Kako kaže, njegova jedina želja je bila da mu se nadoknadi šteta pričinjena nakon kopanja kanala, za osam brazdi kukuruza i da mu se isplati jedna tona gnojiva potrebnog za popravak kvalitete zemljišta. Navodi da, iako mu je to obećano od nadležnog poduzeća, ništa nije ispoštovano pa

je bio riješen da se žali i pokuca na vrata kod svih viših državnih instanci. To je i uradio. No, poslije niza godina žalbi, slučaj je zastario, a šteta mu nije nadoknađena.

Nisam gladan, ali tražim pravdu

Danas on čuva kompletnu dokumentaciju, žalbe i molbe koje je godinama upućivao sudovima, ministarstvima, pokrajinskim tajništvima, državnom vrhu. Posjeduje i procjenu štete na svojoj parceli, u kojoj se striktno navodi koliko ona iznosi, kao i analize zemljišta u kojima se navodi da je smanjena njena kvaliteta:

»Kako bih ostvario svoja prava, uzeo sam odvjetnika. Ali ne vrijedi. Pokušao sam čak i preko konzulata Hrvatske ostvariti svoja prava, međutim nisam uspio. Nisam gladan, ali tražim pravdu. Postoji niz nelogičnosti, ne samo vezanih za ovaj slučaj, nego i za niz drugih i smatram da sam, ne znam iz kog razloga, uskraćen za mnoga prava«, ističe on, dodajući: »Godinama me prati neko zlo. Imali smo veliku tragediju u obitelji. Izgubio sam sina, a poslije i niz drugih nesreća i bolesti. Ljetos mi je izgorio skoro cijeli voćnjak kad je susjed palio strnjiku. Uspjeli smo se dogovoriti oko nadoknade i to nije problem. Samo se ponekad pitam zašto se baš meni sve to događa?«

I pored toga što se kao razlog za neuvažavanje žalbe navodi zastarjelost, kaže da očekuje pomoć hrvatskih institucija kojima se već obraćao, a spreman je da se kao pripadnik nacionalne manjine žali i žalbenom sudu u Strasbourgu:

»Svjestan sam da ni oni nisu svemoćni i da mi ne mogu obećati da će moj slučaj biti riješen. Ali ja samo tražim da mi se šteta nadoknadi. To zemljište sada obrađujem, ali verujte mi da sam više u gubitku nego u dobitku. Samo želim svoja prava, koja mi prema dokumentaciji koju posjedujem i pripadaju«, kaže Begović na kraju razgovora.

S. Darabašić

Osmatračnica usred oranica

Upravnoj zgradi nekada poznatog gospodarstva *Mikićevo* (bilo je u sastavu *Agrokombinata Subotica*) može se prići uskim, davno asfaltiranim i dijelom prilično propalim putem, skretanjem s puta Subotica – Žednik i vožnjom oko pet kilometara uzanom cestom. Tu se prijeđe čvrsta, još postojeća podloga nekadašnje željezničke pruge Subotica – Crvenka, koja se koristi kao atarski put i stigne se ispred nekadašnje »Uprave«, a sada na privatni posjed. Kilometrima uokolo samo oranice i ova zanimljiva mala stambena i gospodarska oaza. Srećom je još sačuvana, za razliku od sličnih razrušenih »uprava« u prostranom subotičkom ataru.

Ta udaljenost od veće prometnice nekada nije smetala mini-naselju radničkih stanova podignutom poslije Drugog svjetskog rata, jer su ljudi tu i radili, a djeca im trčkarala u blizini u zelenoj oazi krasnog parka i uređenih sportskih terena. Sada su godinama odsječeni od svijeta, nemaju niti trgovinu, ostale su ovdje živjeti četiri kuće s osam stanova. Mnoge su i porušene. Treba li posebno istaknuti kako je ovdje nekada postojala i škola (niži razredi)?

»Uprava«, zanimljivo zdanje usred atara, građeno 50-ih godina prošlog stoljeća i proteklih desetljeća, mjesto održavanja svadbi, koncerata i drugih društvenih događanja, ostalo je u svom prvotnom obliku (no nedostaje mu adaptacija i ljudi). Na vrhu objekta je osmatračnica s nekada vrlo važnom ulogom: odavde je osmatran atar i s jedinog telefona u okruženju javljano je vatrogascima u slučaju požara. Tu je bilo i zvono protiv gradonosnih oblaka, no ono je nestalo.

Projekt izgradnje *Mikićeva* čuva se u Povijesnom arhivu Subotica.

Dan istine

Mjuzikl je suvremena scenska umjetnost, nastala u Sjedinjenim Američkim Državama. Pošto se tijekom radnje komada smjenjuju glazbeni i govorni dijelovi, on se smatra nastavkom operete koja je bila popularna napose u Austro-Ugarskoj Monarhiji. Opereta je pak lakša, komična, širokim narodnim masama prijemčivija varijanta muzičke drame zvana opera. Mjuzikl može biti dramatičan, npr. *Isus Krist superstar* koji obrađuje život i smrt Božjeg sina, ali i komičan, fantastičan poput *Mačaka*. Od srednjoeuropskih zemalja mjuzikl ili rock-opera naročito se njeguje u susjednoj Mađarskoj, gdje je *Kralj István* postao kulturno suvremeno muzičko djelo. U Hrvatskoj je također nastalo nekoliko mjuzikla, a svakako je najpoznatiji *Gubec beg*, izveden davne 1975. godine. Po mom znanju u našoj domovini Srbiji nije nastao neki poznatiji mjuzikl, ali svojevremeno su izvedeni u *Ateljeu 212* tada svjetski hitovi *Kosa* i *Isus Krist superstar*.

Zahvaljujući internetu, prije nekoliko dana naletio sam na jednu meni do sada nepoznatu mađarsku rock-operu, bolje rečeno na njenu TV filmsku izvedbu, čiji naslov je *Elektra zauvijek*. Znao sam da je redatelj **Miklós Jancsó** sedamdesetih godina snimio film *Elektra, moja ljubav*, koji je bio na službenom programu Filmskog festivala u Cannesu i da je film snimljen na temelju istoimene drame **Lászlóa Gyurkóa**, koja je napisana 1968. godine. Pošto me grčka mitologija uvijek interesirala, a priča rock-opere zaintrigirala, podsjetio sam se Elektrinog lika i cijele mitološke priče.

Princeza Elektra

Elektra je bila jedna od kćeri kralja Agamemnona, vođe svih Grka u Trojanskom ratu koji je u jednom lovu uvrijedio božicu Artemidu, koja je kaznila Grke na taj način da nije bilo vjetrova, da bi brodovi mogli isploviti iz luke. (Druga je priča da su brodovi imali i vesla za takve slučajeve, ali mit je mit). Da se iskupi, Agamemnon je morao žrtvovati vlastitu malodobnu kćer Ifigeniju. Zbog ovog ubojstva, kada se nakon deset godina vratio iz rata pod Trojom, njegova žena Klitaimnestra sa svojim ljubavnikom Egistom ubili su njega, ali i njegovu ljubavnicu Kasandru, trojansku princezu koju je on kao ratni plijen doveo sa sobom. Elektra, Klitaimnestrina kći zbog ovog je zamrzila vlastitu majku i svim srcem je čekala svoga brata Oresta da zajedno osвете očevo ubojstvo. Orest se vratio nakon osam godina i zajedno su ubili majku i njenog ljubavnika. Ovo je ukratko prepričana verzija jednog od »mračnijih« grčkih mitova. Ovaj mit, a napose lik Elektre, postali su tema mnogih pisaca drama, prije svega u klasičnoj Grčkoj. Dramski pisci **Sofokle** i **Euripid** su napisali dramu s naslovom *Elektra*, a **Eshil** je na ovu temu napisao trilogiju pod nazivom *Oresteja*. Suvremeni američki pisac **O'Neill** je

Elektra i Orest

1931. godine napisao trilogiju na temelju Eshilove, koja se naziva *Američka Elektra* (*Mourning Becomes Elektra*). Lik Elektre je inspirirao i druge suvremene pisce poput **Jean-Pol Sartra**, **Huga von Hofmannstalha**, **Jeana Giraudouxa**.

Mađarska Elektra

Ugarski renesansni pisac **Péter Bornemisza** je 1558. godine objavio dramu, koja je bila kao prijevod Sofokleove drame, ali zapravo je novo djelo na temu *Elektre*, a i ostali sudionici su više renesansni tipovi nego starogrčki. Zato je ovaj »prijevod« dobio naziv *Mađarska Elektra*. Ovaj princip je slijedio i **László Gyurkó**. Koja je osnovna ideja njegove drame? Nakon Agamemnonovog ubojstva, koga nazivaju tiraninom, novi »dobri i pravedni« kralj Egist i Klitaimnestra (koji su isto tiranski vladali), uveli su u običaj »narodno slavlje« na dan Agamemnonovog smaknuća, koje su nazvali »danom istine«. Tog dana svatko se treba radovati i ima pravo reći što misli, bez da bude kažnjen za to. Nakon što je Orest ubio Egistu, izjavio je da će on biti »dobar kralj«, a ne takav kakav je bio Egist: ubojica i tiranin. Elektra ga nagovara da odu iz zemlje, jer ni Orest ne može biti dobar kralj, jer takav ne postoji, njen brat ne odustaje, a Elektra se baca sa stijene u bezdan.

Čemu cijela ova priča? Meni se čini da već tridesetak godina živimo u nekom starogrčkom mitu. Danas svakoga dana slušamo da su svi naši prethodni vladari bili loši. Netko je bio tiranin, ratovao je i završio u Haagu, netko je nažalost ubijen, »neobaviješteni demokrat« podario nam je Ustav koji je danas stega, a nakon njega demokrati su sve pokrali. Zato, radujmo se, jer danas imamo »dobrog vođu«, svakog dana napredujemo, a svi koji misle suprotno su grješni i »bivaju ubijeni u medijima«. A obični ljudi samo čekaju na dugo obećani boljitak, ne znajući da dobar kralj zapravo ne postoji.

XVI. Dani Balinta Vujkova od 19. do 21. listopada u Subotici

Bogat program za različite generacije

Najveća književna manifestacija Hrvata u Srbiji – *Dani Balinta Vujkova* bit će održana šesnaesti put, od 19. do 21. listopada u Subotici. Program manifestacije i ove godine nudi više sadržaja za ljubitelje knjige i riječi različitih generacija. *Dani* tradicionalno počinju programom za djecu pod nazivom *Narodna književnost u školi*, koji će biti priređen u četvrtak, 19. listopada, u 13 sati u dvorani HKC-a *Bunjevačko kolo* i kada će s igrokazima rađenim po Vujkovljevim zapisima nastupiti učenici škole *Vladimir Nazor* iz Đurđina i djeca iz vrtića *Marija Petković – Sunčica* iz Subotice. Djeci će biti predstavljena i nova, prva knjiga iz započete edicije *Izabrana djela Balinta Vujkova – Bajke*, koja će, po tradiciji biti darovana školskim knjižnicama.

Znanstveno-stručni skup i ove godine organizira se uz logističku potporu Znanstvenog zavoda Hrvata u Mađarskoj i Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, a to je korisna praksa koja na ovaj način uključuje predavače šireg panonskog prostora. Značajne obljetnice hrvatskih književnih i uopće velikana kulture kao i teme vezane uz književno-jezičnu baštinu okupit će dvadesetak predavača iz Hrvatske, Mađarske i Srbije. Skup se održava u petak, 20. i subotu, 21. listopada, u čitaonici Gradske knjižnice, s početkom u 10 sati.

Organizatori najavljuju i gostovanje osječke književnice **Jasne Horvat** koja će u četvrtak, 19. listopada, u 17.45 sati u Gimnaziji učenicima predstaviti svoj tzv. pametni roman. Bit će to, kako

kažu, prava poslastica kako za one koji vole čitati tako i one koji u velikoj mjeri koriste pametne telefone, tablete i slične uređaje jer će upravo oni otkriti moć knjige 21. stoljeća.

Multimedijalna večer će u petak, 20. listopada, s početkom u 19 sati ponuditi publici široku lepezu sadržaja vezanih uz knjigu i umjetnost uopće. Tom prigodom bit će dodijeljena nagrada za životno djelo na području književnosti *Balint Vujkov Dida* koja ove godine odlazi u ruke subotičkom književniku sa zagrebačkom adresom **Lajči Perušiću**, a ZKVH uručuje nagradu *Emerik Pavić* za najbolju knjigu u 2016. i trijenalnu nagradu *Antun Gustav Matoš* za najbolju knjigu poezije u razdoblju 2014.-2016. U programu večeri nastupit će i poznati vokalni ansambl *Brevis* iz Osijeka, dobitnik prestižne titule najboljeg zbora na trećem Svjetskom prvenstvu mladih pjevačkih zborova koje je održano 2016. godine u Sankt Peterburgu.

Bit će i drugih programa koje organizatori toplo preporučuju u mjesecu knjige a vjeruju da će za svakoga biti dovoljno interesantnih sadržaja i knjiga koje će moći posvojiti i ponijeti za čitanje.

Dane Balinta Vujkova organizira Hrvatska čitaonica Subotica u suorganizaciji s Gradskom knjižnicom Subotica i uz logističku potporu ZKVH-a.

D. B. P.

Sjednica savjeta za nacionalne manjine

Savjet za nacionalne manjine Vlade Srbije, na čelu s premijerom **Anom Brnabić**, sazvao je sjednicu koja je održana u srijedu, 4. listopada, u palači *Srbija*. Kao predstavnik Hrvatskog nacionalnog vijeća prisustvovao je predsjednik Izvršnog odbora **Darko Sarić Lukendić**.

Prema ranije najavljenom dnevnom redu, premijerka i predsjednica Savjeta Ana Brnabić dala je uvodne napomene, a informacije o provedenim i planiranim aktivnostima predstavili su potpredsjednik Vlade, ministar i član Savjeta **Ivica Dačić**, ministar u Vladi i zamjenik predsjednika Savjeta **Branko Ružić**, ministrica u Vladi i članica Savjeta **Nela Kuburović**, ministar u Vladi i član Savjeta **Mladen Šarčević**, ministar u Vladi i član

Savjeta **Vladan Vukosavljević** te ministar u Vladi i član Savjeta i v. d. direktora Uprave za suradnju s crkvama i vjerskim zajednicama **Mileta Radojević**. Na temu razmatranja Trećeg izvještaja o provođenju Akcijskog plana za ostvarivanje prava nacionalnih manjina govorila je v. d. direktora Ureda za ljudska i manjinska prava **Suzana Paunović**, a informacije o poduzetim aktivnostima u postupku raspodjele sredstava iz Proračunskog fonda za nacionalne manjine predstavio je zamjenik predsjednika Savjeta Branko Ružić.

Opširnije o sjednici čitajte u sljedećem broju *Hrvatske riječi*.

J. D. B.

Tavankutski festival voća

Prezentacija privredne, kulturne i gastronomske ponude

Sedmi po redu Festival voća održan je u Tavankutu 30. rujna u organizaciji Hrvatskog kulturno-prosvjetnog društva *Matija Gubec*, u suradnji s *Galerijom Prve kolonije naive u tehnici slame*, Osnovnom školom *Matija Gubec*, te Voćarskom zadrugom *Vočko*.

U okviru cjelogodišnjeg programa Festivala održavala su se edukativna predavanja na temu zaštite voćarskih vrsta i drugih tema značajnih za ovu proizvodnu granu, dok je sam festivalski dan zamišljen i realiziran kao dan na kojem voćari mogu prezentirati svoje proizvode, odnosno kao manifestacija koja je posvećena predstavljanju privrednih potencijala i proizvoda, autentičnih rukotvorina, kao i proizvoda starih zanata. Ove se godine predstavilo više od trideset izlagača koji su sa svojim proizvodima ili suvenirima predstavljali vlastitu djelatnost.

»Cilj nam je bio da okupimo sve voćare, kako tavankutske, tako i one izvan Tavankuta, kako bi se ovim festivalom obilježilo završetak berbe. Na ovom

festivalu se okupilo najviše izlagača do sada, kako voćara, prerađivača voća, a u velikom broju i izrađivača rukotvorina, suvenira, kolača..., a na sajmu su bili i drugi obrtnici. Svoju su djelatnost prezentirale kemijske kuće, kao i predstavnici banaka. Odluka o stalnom organiziranju festivala na Etnosalašu *Balažević* je jako dobra zamisao, jer na njemu ima dovoljno prostora za izlagače i za kompletnu infrastrukturu festivala. Gastronomski dio smo uveli u program prošle godine i pokazalo se kao jako dobro na jednom mjestu prezentirati privrednu, kulturnu i gastronomsku ponudu«, kaže predsjednica VII. Tavankutskog festivala voća **Lidija Sarić**.

»Sedmi Tavankutski festival voća polako pokriva sve širu dimenziju u smislu organizacijskih aktivnosti. Želja *Matije Gupca* da u jednom projektu u jesenskim danima pokrije cjelokupni naš rad svakako se može reći da je realizirana ovim festivalom, jer predstavljamo se našim poznatim programskim aktivnostima s kojima Društvo kroz godinu djeluje, a to je slamarska umjetnost, folklor, tamburaška glazba kao i domaća gastronomija. *Gubec* je poznat po svojim poljoprivrednim projektima, a činjenica je da kultura bez privrede i poljoprivrede ne može opstati. Želja nam je povezati sve te grane koje djeluju i žive u Tavankutu«, izjavio je predsjednik HKPD-a *Matija Gubec* **Lađislav Suknović**.

Osim domaćih izvođača, kulturni program uljepšali su i upotvorili gosti iz Županje KUU *Kristal-Sladorana*. **Ivan Zlatunić**, predstavnik županijske udruge je izrazio zadovoljstvo zbog posjeta ovoga KUD-a na tavankutskom Festivalu voća te izrazio želju za daljnjom suradnjom, koju vidi u obliku međusob-

nih posjeta na šokačkom sijelu te Festivalu voća, koje vidi kao mogućnost i poticaj mladima da se uključe u rad folkloru i očuvanje kulturne tradicije zavičaja.

U kulturno-umjetničkom dijelu programa festivala nastupili su članovi folklornih sekcija HKPD-a *Matija Gubec*, dječica Osnovne škole *Matija Gubec*, te gosti iz Županje KUU *Kristal-Sladorana*.

I. D.

Izvorna proizvodnja u rašljama propisa i zakona

Proizvodi s pedigreeom

Među pedesetak domaćih proizvoda koji nose oznaku zaštićenog geografskog podrijetla je i lemeški kulen, ali se na kulen još uvijek ne može staviti naziv »lemeški kulen, proizvod zaštićenog geografskog podrijetla«. Hrvatski izvorni proizvodi s druge strane osvajaju europsko tržište

Lemeški kulen proizvod je koji nosi oznaku geografskog podrijetla. Priznata je time autentičnost ovoj deliciji koja se može praviti samo u Lemešu, i to od sirovine koja potječe s tog područja. Iz ovoga bi oni neupućeni mogli zaključiti kako sada Lemešani silne novce zarađuju na proizvodnji svog čuvenog kulena. Ali realnost je sasvim drugačija – nigdje se u dućanu ne može kupiti lemeški kulen. Ne zato što ga nema tko praviti već zato što onaj pravi lemeški kulen u dućan ne može. Iz jednog jednostavnog razloga zato što je autentičan. A ta autentičnost znači da se pol godine suši i čuva u špajzovima kuća od naboja. To zrenje u takvim mikroklimatskim uvjetima upravo je ono što mu daje osobenost. Ali paradoks je da takav način čuvanja Pravilnik o zdravstvenoj ispravnosti ne prepoznaje. I nije to samo problem lemeškog kulena već i drugih izvornih proizvoda kojima osobenost daje i od industrijske proizvodnje ih razlikuje baš specifičan način proizvodnje i čuvanja.

Veliki korak od zaštite do tržišta

Da je lemeški kulen proizvod zaštićenog geografskog podrijetla dokaz je Rješenje Zavoda za intelektualnu svojinu koje je izdano prije tri godine. U tom rješenju navodi se da je lemeški kulen fermentirana suha kobasica napravljena od usitnjenog mesa zrele svinje od 150 kilograma i više, napunjena u prirodni omotač – slijepo crijevo (kata), uz dodatak 2 do 2,2 posto soli i tri do četiri posto lemeške paprike. Zahtjev za upis oznake geografskog podrijetla, uz prateći Elaborat, podnijela je Udruga *Lemeški kulen* iz Lemeša. A u tom Elaboratu navodeno je i da zrenje lemeškog kulena traje šest mjeseci, u prirodnim uvjetima tijekom zime i proljeća. I upravo je i problem u tim prirodnim uvjetima sušenja. Svaki proizvođač u Lemešu, bez obzira kolje li jednu ili više svinja, zna da lemeškog kulena nema bez tog polugodišnjeg sušenja i zrenja i to u starim špajzovima gdje su i zidovi i podovi od zemlje. A oni koji pišu pravilnike i zakone kažu da to moraju biti komore od keramičkih pločica kako bi se zadovoljili higijenski uvjeti, svjesno ili nesvjesno izjednačavajući proizvodnju lemeškog kulena s industrijskom proizvodnjom. Da su u krivu, godinama im pokušava dokazati profesor u mirovini Veterinarskog fakulteta dr. sc. **Ilija Vuković**, koji je i pisao Elaborat o zaštiti lemeškog kulena.

 Lemeški kulen

»Da bi se cijeli ovaj proces zaokružio, moraju postojati zakonski uvjeti za to. To znači da se mora što prije donijeti pravilnik koji regulira fleksibilnost pravila higijene hrane, odnosno odstupanja od već propisanih pravila. To postoji u svim zemljama Europske unije, a kod nas se njegovo donošenje najavljuje nekoliko godina. Koliko sam sada obaviješten konačno je njegova izrada pri kraju, ali hoće li i kada biti usvojen to ne ovisi od nas«, kaže profesor Vuković i pojašnjava da bi nakon usvajanja pravilnika koji bi prepoznao specifičnosti tradicijske proizvodnje sljedeći korak bio sertifikacija.

Time bi se utvrdilo da način proizvodnje, čuvanja i kvalitete odgovara onome što je napisano u elaboratu. Ili, jednostavnije rečeno: svaki proizvođač koji ispuni te uvjete bi na etiketi svog proizvoda mogao napisati »lemeški kulen«.

»Nisu u pitanju samo tradicionalni proizvodi od mesa, jer sličan problem imaju i proizvođači sireva. Imate čitav niz tih

proizvoda kao što su mesa za roštilj, različite kobasice, domaća švargla, čvarci, svinjska mast. Sve bi se to tada moglo proizvoditi kod malih proizvođača, pod kontrolom, to svakako, i moglo bi se plasirati na tržište», kaže Vuković.

On prenosi i iskustva proizvođača koji su sudjelovali na javnoj raspravi o pravilniku koji je u pripremi, a koji su istaknuli da bi donošenje ovog pravilnika značilo i manja ulaganja u proizvodnju, jer od proizvođača tradicijskih proizvoda se ne bi tražili suvremeni objekti za proizvodnju, već bi se poštovala specifična tradicija proizvodnje u kućanstvima.

Ovu izmjenu pravilnika tajnik Udruge *Lemeški kulen* **Stipan Ivanković** vidi kao pozitivnu diskriminaciju malih proizvođača koji proizvode male količine specifičnih proizvoda na svojim obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima.

»Naravno da se moraju ispoštovati minimalni higijensko-tehnički uvjeti, kako bi proizvod bio siguran za one koji ga kupuju«, kaže Ivanković.

Hrvatska iskustva

Kako od specifičnog proizvoda kakav je lemeški kulen napraviti robnu marku koja će biti prepoznata i na tržištu Europske unije Lemešani mogu naučiti od proizvođača samoborske salame.

Samoborska salama

me. Na tržište Zapadne Europe probila se desetak godina prije formalnog ulaska Hrvatske na ujedinjeno europsko tržište.

»Svaki kraj ima neki svoj proizvod koji je tipičan baš za to područje. Naš specifični proizvod je samoborska salama koja se proizvodi više od 200 godina, na jednom uskom području, a to je sjeverozapadni dio Hrvatske i sjeveroistočni dio Slovenije. Mi tu proizvodnju njegujemo i čuvamo godinama. Udrugu smo osnovali prije tridesetak godina i svi članovi udruge potiču i promiču proizvodnju samoborske salame. Prije 15 godina mi smo od te samoborske salame napravili robnu marku i ona je zapravo osvojila Europu i prije nego što je Hrvatska ušla u Europu. Prije nego što smo napravili robnu marku, proizvodnja se uglavnom prenosila s koljena na koljeno u obiteljima i svaka obitelj je imala neku svoju malu tajnu. Proizvodili smo tada 3 do 4 tisuće salama. Danas je to 450.000. Dio te proizvodnje stigne i na trpeze zapadne Europe«, kaže predsjednik Udruge *Zlatna šajba* iz Samobora dr. sc. **Dubravko Viduč**.

Europska zaštita za tri proizvoda

U Srbiji oznaku proizvoda sa zaštićenim geografskim podrijetlom nosi više od 50 domaćih proizvoda, ali ta zaštita važi samo za domaće tržište. Na svjetskom tržištu zaštićena su samo tri proizvoda – leškovački ajvar, bermet iz Srijemskih Karlovaca i med s Fruške gore.

Europski lideri u prodaji hrane sa zaštićenim geografskim podrijetlom su Francuska i Italija. Primjerice, Italija ima oko 1.000 proizvoda koji nose ovu oznaku.

Dobiti robnu marku bio je mukotrpan posao. Krenulo se od obilaska kuća kako bi se prikupili autentični recepti. To je bio temelj na kome je napravljen pravilnik za ovu proizvodnju.

»U proizvodnji samoborske salame najspecifičniji je njen sastav – to su svinjsko meso, sol, papar i u tragovima češnjak. Kada smo prije 15 godina zaštitili robnu marku i krenuli, nitko nije vjerovao da ćemo proizvodnju s 4.000 povećati na 400.000 komada, a uspjeli smo. U Europi se traži specifičan proizvod i zdrava hrana. Kod lemeškog kulena ja bih možda i krenuo od toga 'zdrava hrana'. Ne od specifičnosti, jer svaki kraj ima neki specifičan proizvod«, kaže Viduč.

Ali ono što imaju proizvođači samoborske salame, a nemaju proizvođači lemeškog kulena je potpora Zagrebačke županije i Grada Samobora, a jačanje robnih županijskih marki bio je državni projekt.

No, usprkos potpori, zaštita izvornosti nije jednostavna ni u Hrvatskoj, što nam i potvrđuje načelnik općine Sveti Petar u Šumi dr. **Mario Bratulić**. Proces zaštite istarskog pršuta započeo je 2008. godine, a na nacionalnoj razini istarski pršut postao je zaštićen proizvod 2011. godine. Nakon toga podniet je zahtjev Europskoj komisiji za upis u registar izvornosti na razini Europske unije. U taj europski registar istarski pršut upisan je poslije tri godine i to tek nakon što je postignut dogovor sa Slovenijom. »Izvorni, zaštićeni proizvodi velika su prednost za male proizvođače. Mi smo zaštitu izvornosti uspjeli uraditi za istarski pršut i to se pokazalo kao pravi potez, jer Istra nema dovoljno pršuta da bi zadovoljila tražnju europskog tržišta. Istarski pršut je specifičan po tome što sirovina mora biti s određenog područja. Posebna je tehnologija obrade, proizvod mora biti točno određene težine i mora zreti najmanje godinu dana. Ne dimi se već zrije u prirodnim uvjetima. Tom proizvodnjom bave se mali proizvođači koji proizvode od nekoliko stotina do nekoliko tisuća pršuta godišnje i oni se bez problema prodaju u cijeloj Europi«, kaže načelnik Bratulić i dodaje da je sljedeći projekt zaštita istarske kobasice.

Istarski pršut upisan je u registar zaštićenih proizvoda na zajedničkom EU tržištu. Uz ovaj pršut na tom popisu su i krčki pršut, ekstra djevičansko maslinovo ulje Cres, neretvanske mandarine, ogulinski kiseli kupus, baranjski kulen i lički krumpir.

Zlata Vasiljević

Jedinstvena obljetnica u obitelji Pekanović iz Nenadića

Šest desetljeća u školskim klupama

U obitelji Pekanović iz Nenadića 60 godina, bez prekida, imaju barem po jednog đaka. Stasavaju i nove generacije pa se ova obitelj nada da će obilježiti i 75 godina neprekidnog školovanja djece u kući Pekanovića

Leona Pekanović krenula je ovog rujna u prvi razred. Uz nešto starijeg brata **Daria** koji je krenuo u treći razred oni su najmlađi đaci u obitelji Pekanović. I ništa tu ne bi bilo toliko osobito da se, zahvaljujući Leoni i Dariu, ova obitelj ne može pohvaliti da 60 godina, bez prekida, ima barem jednog đaka. Od davne 1957. godine, pa do danas. Bez prekida uvijek je netko od djece i mladih išao u školu. Nekada ih je bilo i po troje. Dovoljan je to razlog da se okupe i kroz priče i fotografije podsjetite, svatko svog vremena i svog školovanja. A sve ih je okupio domaćin **Stipan Pekanović**, svjestan da je to obljetnica kojom se može podičiti malo koja obitelj.

Od Josipa, Stipana, Kate i Marije...

Na početku ove priče je somborski župnik **Josip Pekanović**, koji je 1957. godine krenuo u školu. Obitelj je tada još živjela u Somboru, ali se 1962. godine preselila na salaš u Nenadiću gdje su i danas Pekanovići.

»Otac je bio poljoprivrednik, ali se već početkom tih 60-ih godina vidjelo da se neće moći živjeti u gradu i baviti poljoprivredom. Ovaj salaš gdje smo, svidio mu se, posebice zato što je uz salaš i lijep komad zemlje i tako smo mi iz grada došli na salaš. Moj brat Josip je ostao u gradu, a kasnije nastavio naobrazbu u Subotici, tako da on nikada sa salaša nije išao u školu, ali je zato

Tjedan u Somboru

Jesmo li bili sretniji?

O Gašparu Matariću već smo nekoliko puta i različitim povodima pisali na stranicama *Hrvatske riječi*. Samo ću podsjetiti, to je kapetan veslačke momčadi *Salašara somborskih*, veslačke ekipe HKUD-a *Vladimir Nazor* iz Sombora, sportaš koji se ovog ljeta upustio u biciklističku avanturu od 550 kilometara od Sombora do Metkovića za, vjerovali ili ne, 25 sati. Gašpar je i sportaš, mlad stručnjak na odgovornom poslu u poduzeću u kome radi, otac, suprug, brat i sin. I nikada ne miruje. Taman kada je malo utihnula sezona veslačkih natjecanja Gašpar je smislio nešto drugo. Zanimljivo i originalno. Organizirao je retrotriatlon. Vozio se bicikl, plivalo i trčalo. Sve kao na pravom triatlonu, samo s jednom razlikom. Sve je trebalo biti u stilu osamdesetih. Od bicikala do opreme. A oni koji su se odazvali Gašparovom pozivu svojski su se potrudili. Danima su se iz starih šupa vadili i dotjerivali vremenšni dvokotači, tražili šuškavi šorcevi i trenirke, puštali brkovi i zulufi. Jer sve je trebalo biti baš kao tih 80-ih. Nije Gašpar imao problema ni s okupljanjem ekipe. Kaže, oni na koje je računao su i došli. Kao da su jedva čekali taj kratak povratak u neke davne, ili je možda bolje reći, sretnije godine.

Podsjetila me je ta Gašparova ideja na jedno ljetošnje okupljanje. Žurka na otvorenom uz glazbu nekih davnih, boljih godina. Pohrlili su na nju neki ozbiljni, normalni ljudi, koji su odrastali i svoje vrijednosti gradili u nekim normalnim vremenima. Toliko ih je bilo da je sportski teren bio mali da se smjeste svi nostalgici. I što ima u tim godinama kad ih se rado podsjećamo, smijemo se fazonima iz filova tog doba, pjevušimo refrene hitova tog vremena? Jesu li to zaista bila neka sretnija vremena? Da li mi pogrešno sa srećom poistovećujemo nešto što bi trebalo biti normalno? Je li i prirodno da na ono što je prošlo gledamo kao u neko malo iskrivljeno zrcalo? Je li normalno to što smo mi tih 80-ih na studije kretali puni planova, volje, želje da učimo, otkrivamo, stvaramo? I je li normalno to što danas naša djeca na iste te studije kreću kako bi sebi što lakše osigurali kartu u jednom pravcu? Je li prirodno što smo mi odrastali uz *Opstanak*, a naša djeca uz *Zadrugu* i *Parove*? Je li prirodno što smo zbog filmskih hitova mi hrlili u kina, a naša djeca se utrkuju tko će prije s interneta skinuti piratsku kopiju? I na koncu, tko je sretniji: mi, kojima su školski odmori bili vrijeme za razgovor i druženje ili oni koji čekaju odmor da vide tko im je lajkao fotos sa sinoćne kasne žurke? Ako to uopće ima veze sa srećom.

Z. V.

mene, kao desetogodišnjaka, čekao svaki dan odlazak u školu u grad udaljen nekoliko kilometara. Nije tada bilo ni autobusa, ni asfaltirane ceste, već se išlo biciklom, makadamskom cestom. Nije bilo lako, ali nisam htio ići na salaš u školu, jer bih poslije godinu dana opet morao natrag u Sombor. Mlađe od mene su sestra **Kata** i **Marija** i one su već niže razrede završile u Nenadiću. Taman kada je najmlađa Marija privodila kraju srednju školu, polako su za školu stasavala moja djeca **Julija**, **Ivica**, **Agneza**, Josip i **Cecilija**, a taj niz nastavili su unuci Leona i Dario«, priča nam s ponosom Stipan.

Otkriva nam i da je nevoljno ostao na salašu i u obiteljskom poslu, jer mu je želja bila da bude učitelj, ali kako je stariji brat već krenuo na školovanje netko je morao preuzeti poljoprivredne poslove.

»Bile su to ipak dobre godine, radilo se i napredovalo«, kaže Stipan.

Nije mu se ostvarila želja da bude učitelj, ali je zato za katedru sjeo sin **Josip** koji je profesor u glazbenoj školi u Apatinu. Stipanova najmlađa sestra **Marija** prva tri razreda završila je u školi u Nenadiću, a onda je naobrazbu nastavila u osnovnoj i srednjoj školi u Somboru. Na Nenadiću se i udala i tu i danas živi s obitelji.

»Prije 30 godina sam se udala i sjećam se da je mama govorila kako neprekidno 30 godina imamo đake iz kuće. A evo prošlo je još 30 godina. Uvijek nas je bilo puno i uvijek se nekako poklapalo da su oni stariji još išli u školu u vrijeme kada su mlađe generacije stasavale za školsku klupu«, kaže **Marija Jobadi**.

... do Daria i Leone

Josip je na neki način ostvario želju svog oca Stipana, a to je rad s djecom. Bavi se glazbom i završio je studij na Glazbenoj akademiji u Novom Sadu i trenutačno je uposlen u Glazbenoj školi u Apatinu i student je master studija.

»Prvo sam završio tehničku školu u Somboru, pa sam onda upisao i završio srednju glazbenu školu, a poslije toga i studije. Jesam razmišljao i o tome kako bi bilo ostati na salašu, ali mi je to bila neka rezervna varijanta. Jest ovaj naš jubilej jedinstven, ali nas tih 60 godina nije iznenadilo, jer kako su jedni završavali školovanje tako su stasavale nove generacije. Bilo je godina kada je i nas troje išlo u školu. Mama jednostavno ujutro nije znala koga buditi, tko ide u školu, a tko je popodnevna smjena«, kroz smijeh priča Josip i dodaje da mu je želja dočekati mirovinu za školskom katedrom.

Sa salaša su otišle i Josipove sestre Julija i Agneza i žive u Hrvatskoj. U Somboru je Cecilija, a obiteljski život za salaš vezao je Ivica. Njegova djeca Dario i Leona đaci su zahvaljujući kojima traje ovaj neprekidni niz od 60 godina. Dario nam ozbiljno kaže da ga u školu u Sombor još uvijek voze iako on misli da bi već trebao ići autobusom.

»Idem i u glazbenu školu, sviram glasovir. Stignem sve, ali na salašu rijetko nešto pomažem«, iskreno kaže Dario.

Leona je u školu krenula prije mjesec dana i ona je sada najmlađi đak u obitelji Pekanović. Okupili su se Pekanovići da bi obilježili ovu zanimljivu i rijetku obljetnicu. Tri generacije. Svaka sa svojim pričama, sjećanjima, uspomjenama. Na školske i neke druge dane. A salaš pun radosti i smijeha.

Stipan se nada da će Pekanovići obilježiti i 75. obljetnicu neprekidnog školovanja, jer će poslije Daria i Leone u školu krenuti i četverogodišnji **Sebastian**, a ukoliko bude završio srednju školu, što se danas podrazumijeva, želja dide Stipana će se i ostvariti.

Zlata Vasiljević

Blagoslov i proslava 65 godina braka supružnika Lakić

Sloga i rad recept za dugovječni brak

»Nema više onog naroda kojeg sam volio i koji su u crkvu redovno dolazili. Sada ih je tek mali broj i to je tužno«, kaže Martin Lakić koji je sa suprugom Mandom i kćeri Pavicom te rodbinom i prijateljima proslavio 65 godina braka u rodnom Gibarcu

Recept svakog uspješnog i dugovječnog braka su prije svega međusobno poštovanje i tolerancija. O tome danas svjedoče oni rijetki supružnici, koji su u bračnim vodama više od 50 godina. **Manda i Martin Lakić** iz Vranješevaca u Hrvatskoj rijetki su primjer supružnika koji mogu s ponosom reći da su punih 65 godina proveli u bračnoj zajednici. Prije više od pola vijeka zavjetovali su se da će do kraja svog života ostati vjerni jedno drugome. Taj zavjet su i ispoštovali. Kažu da ih život nije »mazio«, da su cijeli svoj život vrijedno i marljivo radili, stvarali, kako bi svojoj obitelji osigurali lijep život. Prije više od 20 godina, silom prilika, otišli su iz svog rodnog Gibarca i nastanili se u Hrvatsku. I poslije toliko vremena nisu ga zaboravili, kao ni

svoju crkvu svetog Ivana Nepomuka u kojoj je prošloga tjedna, 30. rujna, na misnom slavlju župnik **Nikica Bošnjaković** blagoslovio njihov dugovječni brak.

U radu je spas

Baka Manda je rođena Gibarčanka. Nedavno je napunila 88 godina, ali je zdravlje i dalje dobro služi. S ponosom kaže da joj svi preci vode porijeklo iz Gibarca iz kojeg su ratnih devedesetih morali otići. O svom receptu za dugovječan brak sa svojim suprugom ona kaže:

»Nismo išli na državni posao. Obrađivali smo zemlju i brinuli se o svojim roditeljima i svakog dana mukotrpno radili. Nema tu nekog posebnog recepta za dug brak. U radu je spas. Nama ništa nije bilo teško. Puno smo radili, obrađivali zemlju, vrt, vinograd i plodove svog rada nosili na tržnicu u Šid. O našem braku mogu samo kazati da smo godinama uvažavali jedno drugo. Ako se nekada i posvađamo nismo se ljutili, jer nije bilo vremena. Posao nije mogao čekati. Odmah bismo počeli raditi i ubrzo bismo zaboravili na sve nesuglasice. Nismo imali kuda otići i morali smo slušati svoje roditelje i poštivati ih«, priča baka Manda, dodajući da joj život nimalo nije bio lak: »Godine 1952. udala sam se za svog Martina. Dvije godine kasnije rodilo nam se prvo dijete, 1956., drugo i oni su nažalost umrli još dok su bili mali. Godinu dana kasnije rodila sam **Pavicu**, kći koja nam je jedina ostala.«

Rodni Gibarac joj je ostao u srcu i na dan proslave svoje obljetnice nije krila sreću što je ponovno sa svojom rodbinom, u gibarčkoj crkvi:

»Kada sam ušla u našu crkvu, nisam mogla govoriti koliko mi je bilo teško. Nosim puno lijepih uspomena iz ovog sela. Kći nam je govorila kako ima namjeru prirediti nam svečanost u povodu naše bračne obljetnice u našem rodnom selu i mi smo pristali. Lijepo je što smo imali prigodu proslaviti je ovdje sa svojim najbližima«, kaže baka Manda.

Ponovo u rodnom selu

Gdje ima vatre, tu ima i dima. Ovom rečenicom nam je djed Martin opisao svoj recept za dugovječni brak:

Tjedan u Srijemu

Ponovno suspenzija, ili otkaz?

O slučaju učitelja iz Srijemske Mitrovice **Mate Žarka** pisala sam već nekoliko puta. Na temelju presude Apelacijskog suda poslije suspenzije on je nakon više od godinu dana ponovno vraćen na posao. Samo poslije 23 dana provedena na poslu ponovo je suspendiran i to, kako navodi ravnateljica škole, zbog fizičkog i psihičkog nasilja i diskriminacije učenika. Dvanaestog rujna Osnovni sud u Srijemskoj Mitrovici donio je presudu kojom se škola obvezuje isplatiti štetu na ime neisplaćenih primanja učitelju Mati za razdoblje dok je bio pod suspenzijom, točnije pod nezakonitim otkazom, u ukupnom iznosu oko milijun i pol dinara. Prvi dio ove priče reklo bi se da je završen, ali što dalje? Učitelj Žarko ponovno je pod suspenzijom i prema mišljenju njegove odvjetnice **Zorice Cundre** nezakonito je izvan radnog odnosa, s obzirom na to da u postupku koji je trenutno aktualan nije sudjelovao ni pedagog ni psiholog škole. Rješenje o suspenziji je donijeto bez stava psihologa i pedagoga. Rasporedno rješenje za školsku 2017./18. godinu učitelj Žarko nije dobio, iako je prema riječima odvjetnice ravnateljica škole bila u obvezi da mu ga donese. Jer, to što je on pod suspenzijom ne znači da nije radnik škole. Tužiteljstvo bi trebalo odlučiti hoće li se podizati optužni akt ili ne, a ukoliko sud ne nađe elemente za sve što se učitelju stavlja na teret, ne bi trebale postojati osnove ni za suspenziju ni za otkaz. Mišljenje učitelja je da je sve što se do sad događalo namještaljka. Kako kaže, pokušao je ravnateljici škole objasniti što se dogodilo u autobusu prilikom povratka s ekskurzije (s obzirom na to da mu se stavlja na teret da je tada vršio psihičko i fizičko nasilje nad djecom), ali unatoč tomu ona ga je suspendirala. Ovih dana u školi će se održati sastanak na kojem će se utvrditi je li učitelj Žarko povrijedio zakon o obrazovanju i odgoju i ako se ustanovi da jest, slijedi mu otkaz. Povodom najnovijeg slučaja koji mu se dogodio Mate Žarko obavijestio je Ministarstvo prosvjete, Zaštitnika građana, Misiju OE-SS-a u Srbiji, a dopise je poslao na još nekoliko adresa, sve u namjeri kako bi ga oni zaštitili, kako kaže, zbog psihičkog uznemiravanja od strane pojedinaca. Što će se dalje događati i kakav će biti epilog ovog slučaja, ostaje da se vidi. I nakon dvogodišnje agonije suđenja, ovoj ružnoj priči iz Srijemske Mitrovice, nažalost, ne nazire se kraj, pogotovo što postoji vjerojatnoća da će konačnu riječ o svemu ponovno morati dati sud.

S. D.

»Nekad je bilo i malih sporečkanja između nas, ali je to bilo beznačajno s obzirom na to da nismo imali puno vremena za svađu. Naše nesuglasice rješavali smo u hodu i onda na posao, na njivu. Tolike godine smo proveli zajedno i sad kad se vratim unatrag, sve što je bilo ružno, beznačajno je u odnosu na ovaj uspjeh, naš dug život i brak«, priča djed Martin.

Sa sjetom se sjeća vremena provedenog u Gibarcu:

»Živjeli smo u glavnom šoru kroz koji su svi prolazili. U crkvu sam išao često, bio sam zvonar. Volio sam ići u crkvu i to mi nitko nije mogao zabraniti. Danas sam sretan što sam ponovo došao u svoje selo i crkvu i što sam doživio da dobijem blagoslov svog braka u njoj. No, sve je nekako drugačije nego što je bilo prije. Nema više onog naroda kojeg sam volio i koji je u crkvu redovno dolazio. Sada ih je tek mali

broj i to je tužno.« Današnjim mladim bračnim parovima djed Martin je dao savjet: »Trebaju se prilagoditi jedno drugome i sve će biti u redu. Jer ako nema sloge u braku, onda nema ni napretka. Zato neka se poštivaju i više rade i stvaraju. Samo tako mogu opstati i istrajati u svom braku«, poručuje djed Martin.

Zahvalnost roditeljima

Kći **Pavica Havran** koja danas živi u Novom Sadu glavni je »krivac« organizacije svečanog svadbenog pira. Bila joj je želja obradovati svoje roditelje, okupiti rodbinu i na neki način zahvaliti roditeljima na svemu što su u svom životu učinili za nju i njenu obitelj:

»Imala sam želju da se okupimo dok su mi roditelji živi kako bismo proslavili njihov jubilej u sredini gdje su proveli najljepše godine svog života. Ovdje su prijatelji i rodbina iz Hrvatske i Srbije. S nekima od njih se nismo vidjeli godinama i ovo je prigoda da se sretnemo, a ujedno i da se na neki način odužim svojim roditeljima za svu ljubav i sve što su učinili za mene. Izabrala sam gibaračku crkvu i Šid za proslavu, jer njih najljepše uspomene upravo vezuju za ta mjesta. Žao mi je što nismo imali prilike duže uživati u ovoj sredini gdje smo nekada lijepo živjeli. Sjećam se vremena kada je bilo više poštovanja i druženja i kad su ljudi više pažnje posvećivali jedni drugima«, kaže Pavica dodajući: »Za život i brak mojih roditelja mogu samo reći da je opstao toliko dugo zahvaljujući njihovoj slozi i toleranciji. Bilo je kao i u svakom braku nesuglasica, ali to nije trajalo dugo. Sve se brzo rješavalo razgovorom, jer nije bilo vremena za ljutnju zbog velikog posla i obaveza koje su imali. Mislim da je ključ njihovog dugog braka upravo tolerancija i poštivanje, kojih je danas, nažalost, sve manje među bračnim parovima.«

Suzana Darabašić

Palička olimpijada i razvoj turizma na Paliću (od 1880. do 1914. godine) 1.

Nastanak banje

Zahvaljujući (za to vrijeme) vrlo dobroj prometnoj povezanosti s inicijalnim destinacijama, raznovrsnoj ponudi i prirodnim datostima te razvoju građanskog društva, Palić je izrastao u jak turistički centar tadašnje monarhije. Razvoj turizma na Paliću od 1880. do 1914. godine primjer je uspješnog i smišljenog spoja banjskog turizma i sporta.

Nesumnjivo, Palić je prvo stekao banjsku reputaciju, i to zbog ljekovitih svojstava jezerske vode, a kasnije će se utvrditi i mulja, što je u neposrednoj vezi sa samim nastankom jezera koji datira čak iz Ledenog doba, iz vremena taloženja lesa i pijeska. Voda

jezera ne potječe od izvora, već najvećim dijelom od voda kiša koje su proticale manjim vodotokovima ili su se kapilarno slivale u, radom vjetra, nastalu udolinu – korito jezera, zahvaljujući nagibu terena (od sjeverozapada k jugoistoku), upijajući natrij klorid (NaCl) nataložen na dnu nekadašnjeg Panonskog mora. Tako je voda jezera postala kaustična. **Gyula Szelesi** u studiji *Izumiranje i obnova jezera Palić* kaže, među ostalim, sljedeće: »Teško je danas pronaći u sve nijanse stvaranja jezera, ali je izvjesno da su vjetrovi, pokreti voda, nagib zemljišta prema jugoistoku i drugi prirodni (podvukao **A. Dunderski**) faktori utjecali na to da je na granici između lesa i pijeska – nastalo jezero.«

Tvornica sode proradila je 1782. i može se smatrati prvim industrijskim objektom na teritoriju grada Subotice *
Prvi stalni banjski objekti izgrađeni su 1845., a toplo kupatilo 1850. godine.
Mulj se u ljekovite svrhe koristio od 1863.

Tvornica sode

Slana voda je osnov na čemu je počela »turistička« historija Palića. Da je voda jezera bila slana, govore i pisani podaci iz ne tako davne prošlosti. Na istočnoj obali jezera, 28. rujna 1697. godine, poslije bitke kod Sente, ulogorila se vojska **Eugena Savojskog**, a o mjestu logorovanja u bečkom Ratnom arhivu (Kriegsarchiv) čuvaju se dva crteža. Na njima nema imena jezera Palić ni naznake postojanja nekog naselja na obali, ali označavaju mjesto koje predstavljaju kao »vodu koja se sakupila poslije kiša«. Salinitet

vode je uzrok izuzetno slabe naseljenosti obale jezera i u ranijim periodima. Nekada je voda bila toliko alkalna da nije pogodovala flori i fauni. Stanovništvo je vodu Palića koristilo za napajanje ova- ca i natapanje kudjelje, kao i za bijeljenje platna i pranje rublja jer je toliko bilo puno lužine.

Glavni liječnik tadašnje Bačko-bodroške županije (Bács-Bodrog Vármegye) **Johann Gottfried Liebetaut** najzaslužniji je što se Palić aktivirao kao lječilište. On je 1780. godine gradu Subotici predao projekt u kome je razradio sustav dobijanja sode iz vode jezera, a istovremeno je uporno ukazivao i dokazivao Gradskom senatu na veoma snažnu ljekovitu moć zagrijane jezerske vode. Poučen i iskustvima lokalnog stanovništva, predložio je izgradnju banje. Grad je prihvatio projekt, ali zbog nedostatka sredstava nije realiziran, već je jezero prepušteno *Libetrautu* na 10 godina da sam ostvari svoje zamisli. Tvornica sode proradila je 1782. i može se smatrati prvim industrijskim objektom na teritoriju gra- da Subotice.

Prvi objekti

Gradski senat prvi put ozbiljnije razmatra ljekovitost vode 1833. godine i donosi odluku zabrane napajanja stoke, natapanja pa- muka, konoplje i kože kao i pranje rublja. Na sjevernoj obali 1840. pošumljava se 12 hektara i zabranjuje se jahanje i vožnja kola u parku. Prvi stalni banjski objekti izgrađeni su 1845. a toplo kupati- lo 1850. godine. Mulj se u ljekovite svrhe koristio od 1863. Nastan- kom banje, počinje intenzivniji razvoj kupališta. Grade se poseb-

ne gostinske sobe i kuće, ljetnikovci i vile imućnijih veleposjedni- ka a Palić dobija banjskog liječnika i inspektora. Subotički arhitekt **János Skultety** jedan je od onih koji su stvarali imidž Palića kao kupališta. Za njegovo ime vezuju se projekti nekoliko znamenitih palićkih vila i objekata izgrađenih u prethodnom vijeku, a postoje i danas, kao što je bivša glavna zgrada kupališta (danas garni hotel *Park* s četiri zvjezdice) iz 1860. Bila je namijenjena imućnijim go- stima i pružala za to doba visoki komfor. Za goste manje platežne moći 1853-54. izgrađen je hotel *Trščara* s karakteristikama lokalne narodne arhitekture. U to vrijeme banja je raspolagala sa 76 soba za bolesnike. Bruto prihod 1853. iznosio je 954 forinte i 34 krajca- re, a već naredne 2512 forinti i 37 krajcara!

Na osnovu balneoloških istraživanja i analiza, sve razvijenije tu- rističke ponude i značaja destinacije, Savjet ministara Monarhije 17. studenog 1899. proglašava Palić banjom. Bio je to novi poticaj za dalja ulaganja u kvalitetne smještajne kapacitete, te je 1903. godine izgrađen Veliki hotel (Nagyszálló), danas depandans *Jeze- ro* kategoriran s četiri zvjezdice. Hotel je u potpunosti obnovljen 1983. zadržavši autentični izgled. Arhitekt **Ivan Romić** je za pro- jekt rekonstrukcije hotela osvojio prestižnu *Borbinu* nagradu za arhitekturu za tu godinu.

Dobijanjem statusa banje, Paliću je omogućeno da zakorači u sljedeću fazu prosperiteta koja će razvojem sportskih aktivnosti i infrastrukture omogućiti »zlatno doba« turizma Palića.

(Nastavit će se)

Palić je za Subotičane neiscrpna tema. Često se s nostalgijom ističe njegova slavna turistička prošlost uz neizbježno pitanje: kako su to uspjeli naši preci u vrijeme kada je turizam u svijetu bio tek u začetku, a na ovim prostorima skoro nepoznat? Od- govor na ovo pitanje krije se u dugoročnom planiranju, viziji i dosljednosti u razvoju. Znali su što hoće i što se može stvoriti od Palića. Danas, na žalost, usprkos postojećim brojnim krat- koročnim, srednjoročnim i dugoročnim planovima i vizijama, nije definitivno odlučeno želimo li da Palić bude atraktivna tu- ristička destinacija ili samo lokalno izletišta. Iz prošlosti Palića može se mnogo toga naučiti i presjeći ova dilema.

Spartak Dulić na Bijenalu slikarstva

ZAGREB – Multimedijalni umjetnik iz Subotice **Spartak Dulić** izlaže na ovogodišnjem Bijenalu slikarstva u Zagrebu, reprezen-

tativnoj manifestaciji koju priređuje Hrvatsko društvo likovnih umjetnika. Kroz radove 38 odabranih i 10 umjetnika po pozivu (u koje spada Dulić) izložba predstavlja pregled suvremene hrvatske slikarske scene. Izložba se može pogledati u Galeriji Bačva HDLU-a do kraja mjeseca. Inače, u sastavu peteročlanog ocjenjivačkog suda bijenala bila je i likovna umjetnica dr. art. **Melinda Šefčić**, podrijetlom iz Subotice.

Ištvančićev dokumentarac u Perugii

PERUGIA – Dokumentarni film *Sve je bio dobar san* redatelja **Branka Ištvančića** uvršten je u selekciju 3. *PerSo Perugia Social Film Festivala* koji je nedavno održan u tom talijanskom gradu. Ištvančićev je film prikazan u glavnom festivalskom programu u konkurenciji sedam filmova iz cijelog svijeta. Festival u Perugi prikazuje filmove koji se bave različitim temama koje imaju socijalni karakter. Fokusira se na inovativne dokumentarne stilove i njihovu sposobnost u spajanju različitih filmskih žanrova.

Croart u Vugrovcu

VUGROVEC – Dvije članice HLU-a *Croart* iz Subotice – **Nela Horvat** i **Ankica Karačić** – sudjelovale su na nedavno održanim Likovnim susretima *Vugrovec 2017.* u čijoj organizaciji, među ostalim, sudjeluju KUD *Dragutin Domjanić* iz Vugrovca i Hrvatska udruga likovnih umjetnika i likovnih kritičara. Nastavak je to započete suradnje ovih udruga, a dogovoren je i njezin nastavak. Šesti likovni susreti u Vugrovcu okupili su slikare i kipare iz Hrvatske, Nepala, Čilea, BiH, Njemačke i Srbije.

O kulturi bunjevačkih Hrvata

ZAGREB – Prvi listopadski susret Čitaonice/slušaoice u Knjižnici Novi Zagreb bio je posvećen temi *Kultura bunjevačkih Hrvata u Bačkoj*, o kojoj su govorili: **Lajčo Perušić**, **Krešimir Jegić** i **Damir**

Kremenić. Uz osvrt na povijest bunjevačkih Hrvata, publika je imala prilike čuti i izbor iz književnosti ove subetničke zajednice. Čitanje su popratile snimke bunjevačke tradicijske glazbe, a posjetitelji su mogli pogledati i nekoliko slika od slame i čuti nešto o toj tehnici stvaralaštva.

Šidani na festivalu u Tovarniku

TOVARNIK – HKD *Šid* sudjelovalo je na 12. po redu Festivalu voćnih rakija, likera i pekmeza u Tovarniku u Hrvatskoj, koji se od ove godine zove *Tovarnički jesenski festival*. Predstavili su se u kulturno-umjetničkom programu u kojem su sudjelovali i KUD-ovi iz Tovarnika i susjednih mjesta. Inače, HKD *Šid* s Općinom Tovarnik i KUD-ovima u tom mjestu ima dugogodišnju suradnju. U sklopu festivala održana su brojna natjecanja: za najtežu bundevu, najdužu tikvu, najbolje skuhan zeleni grah, kao i natjecanje za najbolje skuhan pekmez. Izlagači su bili iz Hrvatske, Mađarske, BiH, Srbije te Njemačke. Festival u Tovarniku raste iz godine u godinu, kako po broju izlagača, tako i po broju posjetitelja.

S. D.

Neželjena baština u Gradskom muzeju

SUBOTICA – U okviru izložbe *Slikarstvo i kiparstvo jugoslaven-skih autora iz zbirke Gradskog muzeja Subotica – II. dio*, u tom muzeju će večeras (petak, 6. listopada) biti prikazan dokumentarni film *Neželjena baština* hrvatske autorice **Irene Škorić**. Početak je u 19 sati.

U susret Zavitnom danu

MONOŠTOR – KUDH *Bodrog* iz Monoštora organizira manifestaciju pod nazivom *U susret Zavitnom danu* koja će biti održana sutra (subota, 7. listopada) u Monošturu. Manifestacija se održava u Domu kulture s početkom u 18 sati. Posvećena je očuvanju

tradicije štovanja Marije Djevice, a uz domaćine, na manifestaciji sudjeluju i gostujuće udruge. Ove godine gosti će biti: KUD *Radinje* iz mjesta Siče (Hrvatska) i KPZH *Šokadija* iz Sonte.

Regionalna konferencija *Book Talk* u Novom Sadu

O knjigama u galerijama

Aleksandar Žiljak

Na trećoj regionalnoj književnoj konferenciji *Book Talk*, tri dana se u Novom Sadu pričalo o knjigama i onome što ih približava čitateljima. Na događaju u organizaciji novosadske *Color Press Grupe*, u dva galerijska prostora – Galeriji Matice srpske i Spomen-zbirci Pavla Beljanskog, više od 70 pisaca, nakladnika, kritičara, novinara iz cijele regije, pričalo je i diskutiralo o različitim aktualnim temama vezanim za fenomen knjige. Svih 14 panela koji su održani 29. rujna geografski je bilo orijentirano na zajednički književni prostor nekadašnje države Jugoslavije. To je posebno bilo vidljivo na otvorenju, tijekom panela o regionalnoj nakladničkoj sceni, koji je započeo nakon pozdravnog govora predsjednika *Color Press Group-a Roberta Čobana*.

Različite teme

Panelisti su razgovarali o položaju teksta u suvremenim izvođačkim umjetnostima, o dometima *Deklaracije o zajedničkom jeziku*, pripremama i iskustvima koje Novi Sad čeka dok se sprema za dvije prestižne europske dezignacije, o tome kako se u post-jugoslavenskom razdoblju razumijeva jugoslavensko književno naslijeđe, o možebitnoj književnosti bez osobnog, o političkom u ispovijednom, o suvremenoj putopisnoj književnosti, tečajevima kreativnog pisanja u eri novih medija, revolucionarnim idejama, književnoj kritici i novinarstvu u digitalnom dobu, skandinavskim krimićima, fantastici i motivu vampira u suvremenoj regionalnoj književnosti.

Čitatelji i slušatelji ovog razgovora o knjigama, ali i novinari, bili su naglašeno zainteresirani za panel »Sarajevo, pola godine nakon – koji su dometi Deklaracije o zajedničkom jeziku«. Uni-

sono oduševljenje *Deklaracijom* prekinuo je, čini se, hrvatski publicist **Pero Zlatar**, uz šaljivi komentar kako »su raspadom Jugoslavije svi preko noći postali poligloti«. U panelu »Kako pišemo o onome što je napisano: književna kritika i novinarstvo u digitalnom dobu« sudjelovao je i **Ivica Ivanišević**, komentator *Slobodne Dalmacije*, novinar, pisac i dramaturg. Na pitanje kako vidi online komentare i postove na društvenim mrežama koji su dijelom uzeli ulogu književne kritike, Ivanišević kaže: »Lijepo je čuti da ljudi ne razmišljaju samo o nogometu ili o politici, nego da s vremena na vrijeme mozgaju, recimo, i o literaturi. Velim, lijepo je čuti, ali ja ipak radije biram ne slušati. Ne mislim, naime, da je iz one slavne ugostiteljske fraze – 'mušterija je uvijek u pravu' umjesno izvoditi opći, pa još k tome i aksiomatski princip. Mene zanimaju glasovi, a ne žamor ili, još gore, buka.«

Gosti iz Hrvatske

Uz sudionike iz Srbije, Bosne i Hercegovine, Slovenije i Makedonije, brojni panelisti su došli i iz Hrvatske. Uz već spomenute, tu su bili i pisac **Marko Pogačar**, spisateljica **Marina Krleža**, novinar *Glasa Istre* **Davor Šišović**, povjesničar umjetnosti **Zvonko Maković**, dugogodišnji upravnik zagrebačkog Satiričkog kazališta *Kerempuh* **Duško Ljuština**, pisac **Mirko Grdinić**, ilustrator **Aleksandar Žiljak** i spisateljica **Tanja Radmilo**.

Kao i tijekom prijašnja dva *Book Talka*, organizator i javni gradski prijevoznik su putnicima u gradskim autobusima koji su zatečeni s knjigama poklanjali knjige, a tijekom konferencije bila je organizirana i šetnja gradom s omiljenim piscem.

Marko Tucakov

Subotičanka Melinda Šefčić nova nada umjetničke scene u Hrvatskoj

Crtež kao generator promjena

Melinda Šefčić smatra se jednom od nada nove umjetničke scene u Hrvatskoj. Ova rečenica možda ne bi imala toliku težinu da se ne radi o 31-godišnjoj Subotičanki koja živi i radi u Zagrebu. Tamo je stekla i svoju umjetničku naobrazbu: na Akademiji likovnih umjetnosti 2012. diplomirala je slikarstvo u klasi izv. prof. **Zoltana Novaka**. A upravo ovih dana (25. rujna) na istoj je školi i doktorirala pod mentorstvom izv. prof. **Svjetlana Junakovića**.

Izlagala je samostalno i skupno, kako u Hrvatskoj tako i u inozemstvu. Sudjelovala je i na brojnim umjetničkim festivalima i rezidencijalnim programima. Među ostalim, organizatorica je i moderatorica umjetničkog projekta *C.R.T.A.* od 2010. godine, a bavi se i art terapijom. Članica je Hrvatskog društva likovnih umjetnika.

Radovi koji pročišćuju

Iako svestrana, Šefčić je kao vizualna umjetnica najprepoznatljivija po svojim koloritom bogatim crtežima »duhovnih maski«, neobičnih bića i životinja.

»Stilski jezik kojim se služim odlikuje se čistim grafizmom i pointilizmom. Sama ideja i zamisao su ti koji određuju formu, tehniku i površinu budućeg rada. Također se to odnosi i na bića koja stvaram te životinje koje intuitivno odabirem za svoj rad. Svi ti likovi,

odnosno bića i simbolički prikazi, imaju totemsko značenje, oni utjelovljuju i emitiraju duhovnost izazivajući poštovanje, baš poput totema zaštitnika. U radu veliki naglasak stavljam na tu različitost unutar jedinstvenosti. Težnja mi je potaknuti promatrača na asocijativnost, širenje i bogaćenje vizualne percepcije i vlastitog doživljaja kreativnosti. Ono što me odlikuje i nadahnjuje u radu je upravo taj poriv za stvaralaštvom, sloboda duha, bezvremena plovdba po površini papira i platna, neograničenost i nesputanost, mir i tišina, nepredvidivost i uzvišenost osjećaja. Kreativno otpuštanje emocija u formi umjetničkog djela smatram bitnom stavkom svog rada i bivanja, jer mi doprinosi osobnom pročišćenju i izrastanju«, kaže ona.

Aktivna i prepoznata

Dosad je imala desetak samostalnih te sudjelovala na oko 40 skupnih izložaba.

»U Hrvatskoj, pretežito u Zagrebu, u protekle četiri godine redovito izlažem. Imala sam samostalnu izložbu u Nizozemskoj u sklopu TEFAF festivala u Masstrichtu, prije toga u Poljskoj, Italiji. Što se grupnih izložbi tiče, tu je 33. *Salon mladih*, ali i druge izložbe u Hrvatskoj kao i u svijetu, od Indije, Grčke, Italije, Njemačke, Portugala, SAD-a... što mi je doprinijelo i nekoj internacionalnoj vidljivosti«, kaže umjetnica.

Nakon sudjelovanja na lanjskom *Salonu mladih*, u više tekstova apostrofirana je kao nova nada umjetničke scene u Hrvatskoj. Pohvale u medijima komentira na sljedeći način:

»Služim se svojim životnim datostima, dano mi je stvarati, baviti se umjetnošću i istraživačkim radom te raditi s ljudima i za njih. Smatram se angažiranom umjetnicom, koja je izuzetno aktivna na sceni. Rekla bih kako se sve događa po nekoj zasluži, glede uloženog angažmana i vjere u to što radimo.«

Art terapija

Bavi se i primijenjenom art terapijom, radeći s djecom. Ove je godine koordinirala EU projekt *CreArt* pod nazivom *Estetizacija i Re-humanizacija Javnog prostora: Umjetnost kao terapija*, u sklopu kojega je oslikano šest zidova u zagrebačkoj bolnici *Rebro*. U sklopu projekta održan je i znanstveni skup na istu temu.

»Art terapija je oblik psihoterapije te se temelji na ideji da se osobine pojedinaca odražavaju u njihovim likovnim radovima, te da stvaralački proces može biti sredstvo izražavanja i terapijske komunikacije. Izuzetno je pogodan u radu s djecom. Četiri sam godine radila istraživački rad *Likovna umjetnost kao terapija*. U sklopu tog istraživačkog razdoblja završila sam edukaciju iz preventivnog grupnog rada s djecom te sam tri godine aktivno bila uključena u rad s djecom osnovnoškolske dobi. Glavni cilj istraživanja bio je ispitati ulogu crteža kao generatora procesa promjena i osobne refleksije u umjetničkom izražavanju djece te kako se taj cjelokupni rad reflektira i iščitava u mom stvaralaštvu«, objašnjava Šefčić.

I njezin doktorat ima veze s art terapijom, a u praktičnom dijelu rezultirao je muralom dimenzija 7 x 1,5 metara u KBC *Rebro* u Zagrebu.

»Moja je doktorska disertacija posvećena umjetničkom istraživanju vrijednosti i učinka oslikavanja bolničkog prostora u svrhu terapije cijele bolničke zajednice. Istraživački rad se bavi propiti-

vanjem mogućnosti re-estetizacije i re-humanizacije bolničkog prostora pri čemu se nastoji pridonijeti osvješćivanju i senzibiliziranju javnosti za prepoznavanjem i prihvaćanjem umjetnosti kao sastavnog dijela zdravlja i svakodnevice.«

Profesionalni planovi

U rodnoj Subotici izlagala je do sada dva puta: 2009. u *caffeu Bash kuća* te 2011. u Galeriji Gradske knjižnice. O planu za neku novu subotičku izložbu kaže:

»Nažalost, u skorijoj budućnosti nemam planove, ali ni dogovore za izlaganja u Subotici. Nadam se da će se ukazati prilika i potreba za mojim predstavljanjem široj subotičkoj javnosti. Za neku ozbiljnu izložbu treba dobro partnerstvo s galerijom i ozbiljna organizacija, ali trenutno, nažalost, nisam upućena u aktivnosti i angažmane subotičkih galerija.«

No, ipak puna je drugih planova, kako glede vlastitoga rada i izlaganja tako i kao menadžerica u projektima.

»Moram priznati kako sam stupila u jedno ozbiljnije i zahtjevnije razdoblje u životu, moja je svestrana angažiranost na vrhuncu, no unutarnja motiviranost i zadovoljstvo me čine ispunjenom i nadasve zahvalnom osobom«, kaže Šefčić.

D. Bašić Palković / Foto: Juraj Vuglač

Davor Martinčić

(1935. – 2017.)

Utorak, 26. rujna, ove godine preminuo je **Davor Martinčić**, zaslužni Petrovaradinac, dugogodišnji sakupljač podataka o njegovog povijesti i aktivni član Hrvatskog kulturno-prosvjetnog društva *Jelačić*. Sahanjen je u subotu 30. rujna na Staromajurskom groblju u Petrovaradinu, a pokojničko bogoslužje predvodio je župnik petrovaradinske župe Sveti Rok, preč. Marko Loš. Od pokojnog Martinčića su se, osim kćeri, brata i ostale rodbine, oprostili i brojni prijatelji, te članovi Društva *Jelačić*. Iako je bio kronični srčani bolesnik, te se nakog iznenadnog zdravstvenog pogoršanja kratko borio za svoj život, za očuvanje slavne povijesti Grada Petrovaradina borio se neusporedivo duže – čitav svoj život.

Rođen je u Zemunu 1935. godine odakle s obitelji seli u Petrovaradin. Tu pohađa osnovnu školu, a u Novom Sadu gimnaziju *Jovan Jovanović Zmaj*. Studirao je na Matematičkom fakultetu u Beogradu, a diplomirao na Višoj upravnoj školi u Novom Sadu. U početku je radio u tvornicama *Pobeda* i *Petar Drapšin*, Vijeću saveza sindikata Novi Sad, a potom u poduzeću *Naftagas-promet Novi Sad* sve do umirovljenja.

Od djetinjstva je aktivni sudionik u društvenom i sportskom životu Petrovaradina. Godine 1949. pridružuje se osnivanju Hrvatske čitaonice u Petrovaradinu čiji je jedan od prvih članova, te aktivni suradnik i kasniji nasljedovatelj dijela ostavštine njezina tadašnja voditelja Stanislava Prepreka, poznatog petrovaradinskog skladatelja, orguljaša i književnika, s kojim je surađivao sve do njegove smrti 1982. godine. Kao veliki ljubitelj knjiga i čitanja, među svojim sugrađanima ostat će upamćen kao veliki erudit, te kao iznimno načitana osoba. Bio je član i Biblioteke Novi Sad (ogranka *Vladimir Nazor* u Petrovaradinu) s najdužim članskim stažom, zatim Udruženja sportskih ribolovaca *Šaran*, Dobrovoljnog vatrogasnog društva *Petrovaradin* i Društva *Samopomoć*.

Bio je osnivač i aktivni član sportskih organizacija *Partizan* (prije *Hrvatski sokol*) kao gimnastičar i član Omladinskog rukometnog kluba *Petrovaradin*.

Naklonost k izučavanju povijesti Petrovaradina stekao je radeci sa Stanislavom Preprekom. Kao rezultat te suradnje, ali i kasnijeg Davorovog djelanja na polju prikupljanja povijesnih podataka o Petrovaradinu od kazivača, iz arhiva, muzeja i dru-

gih institucija, nastat će brojni tekstovi, bit će objavljeni mnogi članci i otkriveni podaci o nepoznatim činjenicama iz prošlosti toga grada. Jedno od najvećih remek-djela Davora Martinčića svakako je ustrajna izrada obiteljskih stabala odnosno rodoslovlja za oko dvadeset najstarijih petrovaradinskih obitelji čime je zadužio i same starosjedioce Petrovaradina.

Hobi mu je bio i vrlo umješno bavljenje duborezom i restauracijom staroga namještaja, te izradom suvenira. Dosad je izradio na stotine raznovrsnih reljefa od različitih materijala, koristeći se raznorodnim tehnikama rada.

HKPD *Jelačić* Petrovaradin zadužio je ne samo pozicijama jednoga od njegovih osnivača i članova Upravnog odbora, nego još više aktivnim radom u povijesno-istraživačkom odjelu Društva u okviru kojega je priređivao mnoga povijesna predavanja. Koautor je i povijesne monografije *Ban Jelačić od Petrovaradina do Beča* izdane u nakladi HKPD-a *Jelačić* za koju je od Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, 2016. godine, primio priznanje *Emerik Pavić*.

Unatoč dugogodišnjim kroničnim srčanim tegobama, do posljednjeg trenutka bio je aktivan u radu Društva *Jelačić* i u bavljenju svim svojim hobijima.

Petar Pifat, predsjednik HKPD *Jelačić* iz Petrovaradina

HKPD *Jelačić* u Klanjcu na EU manifestaciji

Zapažen nastup glazbenih sekcija

Na obostrano zadovoljstvo, suradnja Kulturnog centra Grada Klanjca i HKPD-a *Jelačić* iz Petrovaradina nastavlja se i ove godine. Prerasla je ona i u pravo prijateljstvo, uočljivo i na sceni nedavno održane manifestacije *Zahvala jeseni u Klanjcu* u kojoj su članovi *Jelačića* sudjelovali. Ta suradnja odvija se u sklopu EU programa *Europa za građane* koji se četvrtu godinu zaredom održavao u ovom malenom, ali znamenitom gradiću hrvatskoga Zagorja. Uz HKPD *Jelačić*, kao predstavnika iz Srbije, u trodnevnom programu sudjelovali su i partneri iz Poljske, Češke, Slovačke, Bosne i Hercegovine i Slovenije. Većina njih predstavila je svoj kulturni identitet kroz plesove, instrumentalne i vokalne izvedbe skladbi, kao i umijećem kuhanja po jednog zagorskog jela koje im je kao zadaću dodijelio domaćin i organizator. Od petrovaradinske udruge ove se godine očekivalo veće sudjelovanje u programu manifestacije nego li prošle. Tako je mješoviti pjevački zbor pod ravnanjem **Vesne Kesić Kr-**

smanović i klavirsku pratnju **Aleksandre Vojnak** nastupio već prvoga dana, po dolasku u Klanjec, na tzv. Starogradskoj večeri. Zasebno, ali i u kombinaciji s njima, nastupio je i vokalno-instrumentalni odjel Društva, poznatiji kao *Jelačićeva tamburaška mornarica*.

U subotu, središnjeg dana manifestacije, u dva odvojena nastupa toga dana, HKPD *Jelačić* predstavio se s već spomenutim zborom i orkestrom, te dodatno i sa svojom klapom.

Tijekom boravka, članovi *Jelačića* aktivno su sudjelovali na tribini koja je bila posvećena temi euroskepticizma, a organiziran im je i posjet mjesnoj franjevačkoj crkvi Navještenja Blažene Djevice Marije, kripti sa sarkofazima plemićke obitelji **Erdödy**, galeriji poznatog klanječkog kipara **Antuna Augustinčića**, te izleti do muzeja srednjovjekovne utvrde Veliki Tabor i Etno-sela s rodnom kućom **Josipa Broza Tita** u Kumrovcu.

M. K.

Festival *Synergy* u Novom Sadu

Predstave kazališta jezičnih manjina

U Novom Sadu se ovih dana (od 2. do 6. listopada) održava prvo izdanje festivala kazališta jezičnih manjina svijeta pod nazivom *Synergy*. Manifestacija okuplja profesionalne kazališne trupe i kazališta koja su autentičan umjetnički izraz manjinskih jezičnih zajednica u zemljama u kojima žive.

Program ovogodišnjeg festivala čini sedam predstava a otvorila ga je domaća premijera – *Grobnica za Borisa Davidovića* u produkciji mađarskog Újvidéki Színháza. Proteklih dana publika je imala prilike pogledati predstave: *Dibuk* Državnog židovskog kazališta iz Bukurešta/Rumunjska, *Mankurt* Ruskog dramskog kazališta iz Astane/Kazahstan, *Sentandrejsko jevanđelje* Srpskog kazališta u Mađarskoj/Budimpešta i *Otelo* NU Turski teatar iz Skoplja/Makedonija.

Festival se završava danas (petak, 6. listopada) kada su na programu dvije predstave. Od 18 sati u SNP-u možete pogledati *Galeba* u izvedbi Ansambla *Miklos Tompa* Narodnog kazališta iz Targu Muresa/Rumunjska a u 21 sat u *Újvidéki Színházu bit će igrana Kafana kod Jeremije* Ansambla *Danica* iz Salzburga/Austrija.

U sklopu festivala održan je i simpozij na temu »Uloga i značaj jezika u procesu individualne i kolektivne samoidentifikacije«.

Osnivač festivala je Grad Novi Sad koji je ovaj projekt uvrstio u projekt kandidature toga grada za Europsku prijestolnicu kulture 2021. godine. Festival će se održavati svake godine u listopadu i bit će revijalnog karaktera.

D. B. P.

Postojani zahvaljujući zajedništvu i slozi

Prigodnim kulturno-umjetničkim programom kroz prikaz povijesti župe Irig u subotu, 30. rujna, u hotelu *Termal* u Vrdniku obilježena je 200. obljetnica postojanja iriške župe. Svečanost je izvedbom svojih kompozicija i skladbi upotpunio mješoviti zbor *Sveta Cecilija* iz Srijemske Mitrovice, a o važnim povijesnim trenucima ove srijemske župe govorili su domaćin župnik **Blaž Zmajić** i župljanke Iriga, podsjećajući tom prilikom sve prisutne na važne datume i događaje koji su se odigrali tijekom dva stoljeća postojanja župe Irig.

U početku bez crkve

Prvi pisani podaci govore da je u iriškoj župi krajem XVIII. stoljeća živio tek mali broj katolika, Mađara i Nijemaca, za čiji vjerski život su skrbili svećenici iz Rume. Vjerski život u Irigu počinje 1759. godine kada je krizmano 10 osoba. Tada u ovom malom fruškogorskom mjestu nije postojala nikakva javna crkva, pa se bogoslužje obavljalo u maloj kućnoj kapelici. Nekoliko godina kasnije 1770. godine carica Marija Terezija pokrenula je inicijati-

vu za izgradnju crkve. Crkva ipak ni tada nije podignuta, kako se u povijesnim podacima navodi, zbog malog broja katolika. Tek 1803. godine izgrađena je župna crkva Svih Svetih u Irigu. Prvog listopada 1817. osnovana je i župa Irig. Gotovo svoj čitav radni vijek, 37 godina u ovoj župi, proveo je župnik Blaž Zmajić koji o značaju obilježavanja 200. obljetnice iriške župe kaže:

»Sretan sam što sam svojim cijelim bićem uključen u služenje ovoj župi. Kroz 37 godina služenja u župi Irig mogu samo reći

Proštenje na Šištaku

Otkako je sveta Terezija od Djeteta Isusa proglašena crkvenom naučiteljicom 1997. godine, u veruškome zaseoku Šištak slavi se njezino proštenje. Iako ovaj dio subotičke župe Marije Majke Crkve iz godine u godinu broji sve manje vjernika, mještani i oni koji su na bilo koji način vezani za ovaj kraj svake godine se kod križa okupe na njezin blagdan. Tako je bilo ovoga prvoga listopada.

Euharistijsko slavlje predvodio je fra **Zdenko Gruber** uz koncelebraciju mjesnog župnika vlč. **Marinka Stantića**. Fra Gruber je u propovijedi govorio o svetici – na temelju njezina života svjedočio je da se svetost može postići čineći i obične, male stvari s vjerom, ljubavlju i poniznošću.

»Sveta Mala Terezija je govorila da se može podići igla sa zemlje za spasenje svijeta, da je Bog među loncima i da se može na sveti način i cvijeće zalivati«, rekao je fra Gruber.

I ove godine blagoslovljene su ruže, jer je svetica obećala da će s neba na zemlju posipati ruže, ruže milosti koje kod Boga isprosi za ljude.

N. B.

da sam joj ostao vjeran, kao i vjernicima i svim stanovnicima ovih Fruškogorskih mjesta. Bilo je pokušaja da odem dalje. No, nisam želio jer za mene je na prvom mjestu uvijek bio čovjek. Želio sam ostati ovdje, s ovim ljudima koji me veoma cijene i poštuju. Župu Irig čine tri filijale - Dobrodol, Šatrinci i Vrdnik, u kojima sam prisutan svakodnevno. Već 37 godina putujem istim utabanim stazama i nije mi teško ni danas«, kaže vlč. Zmajčić.

Zalaganje za dobrobit vjernika

Osim velikog broja uzvanika, župljana i prijatelja, skupu su prisustvovali svećenici Srijemske biskupije, predstavnici pravoslavne i islamske crkvene zajednice i sam biskup Srijemske biskupije mons. **Đuro Gašparović**:

»Ovdje na poseban način proslavljamo veliku obljetnicu. Tu ne smijemo stati. Svjesni smo da moramo ići naprijed, kako u duhovnom tako u pastoralnom, a tako i u našem osobnom životu. Čast mi je da mogu prisustvovati ovom slavlju, ali isto tako što mogu čestitati čitavoj župi i župniku, koji se do sada nikada nije žalio za svoj rad. On je ovdje svojim zalaganjem učinio mnogo za dobrobit svih vjernika«, ističe mons. Gašparović.

Proslava velikog i značajnog jubileja od velike važnosti je za župljane ove župe. **Zvonko Šarić** iz Vrdnika na poseban način je vezan za dvije crkve, kako u Irigu tako i u Vrdniku, a o suživotu velikog broja nacionalnih zajednica u toj srijemskoj župi kaže: »Nikada nije bilo nikakvih nesuglasica i to je ono što krase ovu župu, multietničnost, zajedništvo i ljubav među ljudima. Nikada nisam znao koje su nacionalnosti moji susjedi niti me je to interesiralo. Oduvijek je ovdje postojalo jedinstvo i sloga«, ističe Zvonko.

S. Darabašić

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Donositi plodove kraljevstva Božjeg

U našem svijetu je, nažalost, mnogo nasilja i nepravde koji uzrokuju puno žalosti. Zašto je čovjek takav, zašto postaje nasilan, zašto čini nepravdu? Uglavnom zato jer želi posjedovati nešto što mu ne pripada.

Nasilni vinogradari

Dvadeset sedma nedjelja kroz godinu stavlja pred nas Isusovu prispodobu o gospodaru koji je zasadio vinograd i dao ga vinogradarima na upravljanje. Kada je došlo vrijeme da vinogradari gospodarevim slugama predaju urod, oni to odbiju te jednog slugu kamenuju, jednog istuku, a jednog ubiju. Tako uradiše i kada vlasnik pošalje druge slugu. Gospodar na kraju pošalje sina, nadajući se da vinogradari s njim neće tako postupiti, ali oni sina ubiše misleći da će im tako pripasti njegova baština (usp. Mt 21, 23-33). Dakle, vinogradari su nasilni prema slugama, a na kraju i sa sinom vlasnika vinograda jer žele prisvojiti ono što im ne pripada.

U kontekstu Isusovog navještaja kraljevstva Božjeg u baštiniku kojeg su vinogradari ubili možemo prepoznati njega samog, Sina Božjeg. Ne dopustiti sinu da uđe u očev vinograd i uzme ono što mu pripada znači odbiti spasenje koje on naviješta i donosi. Zato će vinograd biti oduzet onima koji žele nepravедno gospodariti i dati se »narodu koji donosi njegove plodove!« Prispodoba nam tako otkriva kakvo je to pogrešno ponašanje koje nas udaljava od kraljevstva Božjeg. Najprije nas od kraljevstva udaljava želja za posjedovanjem ili ostvarivanjem krivih ideala, koji nam se čine ispravnima, i to po svaku cijenu. Ne kontrolirajući sebe, u takvim nastojanjima postajemo zli vinogradari koji ne prežu od nasilja kako bi ostvarili zacrtani cilj. Krist, koji za sebe kaže da je »kamen zaglavni«, »kamen što ga odbaciše graditelji« i sam je bio odbačen od onih koji su smatrali da nasljeđuju Boga na pravi način, koji su mislili da ispravno vrše njegovu volju. Baš takvi u borbi za svoje ideale odbacili su Sina, smatrajući sebe gospodarima nečega što im ne pripada.

Iako je dvadeset i prvo stoljeće i od odbacivanja Sina prošlo je gotovo dvije tisuće godina, on i dalje biva odbačen od strane suvremenog čovjeka. I danas je mnogo vinogradara koji žele biti gospodari, koji ne prežu

od nasilja da bi ostvarili svoje ciljeve, koji su toliko zarobljeni unutar svojih ideja da ne prepoznaju kako su oni pogrešni i udaljavaju ih od onoga što je jedino važno, a to je kraljevstvo Božje.

Suzbijanje želje

Kraljevstvo Božje dat će se onima koji donose njegove plodove, kaže nam Isus. Znamo da donositi plodove kraljevstva znači nasljeđivati Krista i živjeti prema zapovijedima, među kojima je najveća zapovijed ljubavi. Ali, ne živjeti prema vjerskim propisima, onako kako su to činili farizeji, samo izvana, za ljudske oči, nego zapravo, u potpunosti. To znači otkloniti od sebe i grešne želje za posjedovanjem i moći, jer nas upravo te želje vode u grijeh. Vinogradari su počinili nasilje prema vlasnikovim slugama i sinu baš zato što su dopustili da u njima naraste želja za posjedovanjem nečega što im ne pripada. Nekada ne možemo utjecati na rađanje želje, ali je možemo suzbijati i ne dozvoliti joj da se u nama razvija. To je unutarnja borba sa samim sobom, ponekad teška, ali, uz Božju milost i našu čvrstu volju, takve želje mogu biti zatamnjene.

Drugog čovjeka, ma što god on imao, ne smijemo gledati kao svog suparnika, već kao brata. Među braćom nema rivalstva nego ljubav koja se raduje bratovom uspjehu, koja pomaže da se do uspjeha dođe, koja nikada ne poželi ono što je bratovljevo. Tek kad na bližnjeg budemo gledali kao na ljubljeno brata, a ne rivala, moći ćemo donositi plodove Božjeg kraljevstva, jer ljubav ne poznaje zavist, ljubomoru, ona nikada ne može zalutati u nasilje jer ne poznaje osjećaj želje za posjedovanjem tuđeg.

Za sve to je potrebna nutarnja preobrazba i obraćenje koje nam omogućava da u Kristu i onima koji ga nasljeđuju vidimo uzore za vlastiti život. Tako ćemo prepoznati da slušati Božje zapovijedi znači slobodu, da grijeh nije samo djelo, nego da on počinje u našim mislima i željama, te da nas jedino grijeh zarobljava i ne dopušta nam hoditi prema Božjem kraljevstvu. Vidjet ćemo i da nam Evanđelje otkriva najdublju istinu o čovjeku, da nas ono vodi putem neba, te njegovu dragocjenost trebamo cijiniti i više se posvetiti čitanju i osluškivanju njegove poruke.

Da HNV ne postoji, trebalo bi ga izmisliti

Pomjerajmo stvari ka boljem!

Godine 2002. Hrvati u Republici Srbiji su dobili status nacionalne manjine i s tim statusom jednu važnu instituciju – HNV. Hrvatsko nacionalno vijeće, prestrašno zvuči. Ne znaju baš svi čemu to točno služi i što se događa unutra, ali u narodu je dobilo ulogu bez koje možda do danas kao manjina ne bismo ni opstali.

Za opstanak svakog pojedinca jako je važno organizirati život, pojednostaviti ga, što najčešće znači na temelju informacija kojima raspoložemo uklopiti svijet u vlastitu sliku. A sve što se događa oko nas podijeliti u dvije košare: za ovakvu sudbinu sam kriv sam ili netko drugi je odgovoran za sve. Najveći broj ljudi je preuzauzet, nažalost nametnutim (od nas ili drugih?!) tempom života i raditi detaljniji elaborat, introspekciju i analizu svake pojedine situacije – imati njezinu realnu sliku – ne uspijeva uvijek, te većina ljudi često ne može u potpunosti sagledati istinu da je život težak i izuzetno složen. Umjesto toga gotovo sve pojednostavljaju na mjeru vlastitih, subjektivnih procjena i stalno se tuže, suptilno ili glasno, na velike probleme, teret na leđima i životne teškoće, kao da je život inače lak ili bi takav trebao biti. Glasno ili suptilno izražavaju svoju uvjerenost da su njihove teškoće jedinstvene i pripadaju kategoriji onih koje nikoga ne bi trebale snaći, a koje su ipak snašle njih ili njihovu obitelj, narod a ne nekog drugog.

Život teškim, među ostalim, čini i činjenica da je postupak suočavanja s problemima i njihovim rješenjima bolan. Problemi, ovisno o svojoj prirodi, u nama bude frustraciju, žalost, tugu, osamljenost, osjećaj krivnje, žaljenje, ljutnju, strah, tjeskobu, zabrinutost ili očaj. Ti osjećaji imaju mahom negativne konotacije i čine se neugodnim, često jednako bolni kao fizička bol, katkada čak i ona najgora, najteža. Zapravo, događaje i sukobe koji nam se u životu javljaju i nazivamo problemima baš zbog boli koju u nama izazovu.

A problema našem narodu – Hrvatima u Vojvodini, na ovim prostorima, sa sigurnošću možemo tvrditi, nije nedostajalo. Kako u prošlosti, tako i u sadašnjosti, ali zacijelo da će tako biti još sigurno neko određeno vrijeme. I što ćemo učiniti? Što nam je činiti? Najprije, osvijestiti procese koji »nam se događaju« ili koje »događamo sebi samima«, konstruktivno se izboriti s boli, umanjiti je u zajedništvu ili... ili ćemo nastaviti olako prebacivati krivnju na nekoga drugog. Recimo, Hrvatsko nacionalno vijeće će nas još dugi niz godina spašavati od vlastite krivice za svoje nečinjenje iskoraka u napretku ili u postizanju vlastito zacrtanih ciljeva? I ne samo to, nego takvu, istina pogrešnu, sliku prenositi drugima, širiti je, nadmetati se skoro u iznošenju optužaba i prijekora i ne libiti se neutemeljene i neistinite optužbe iznositi

i u *Hrvatskoj rijeci*... i tako zapravo bježati od vlastite odgovornosti.

Koliko još treba proći vremena da si osvijestimo da HNV nije nikakav biro za zapošljavanje, vreća novaca bez dna, batina za prijestupnike, vrhovni poglavar hrvatske zajednice ili Republike Hrvatske...? Koliko još treba proći vremena da počnemo preuzimati odgovornost i inicijativu za vlastito činjenje? Kada ćemo vlastite spoznajne interese usmjeravati dalje od reklakazala izvora prema informacijama koje su cjelovite i istinite?

Tko zna da proračun HNV-a nije dostatan ni za sve plaće uposlenika, a da se istodobno više od polovice novca dobivenog iz državnog proračuna koristi za pomoć obrazovanju, kulturi i informiranju? Otkud 2,2 milijuna dinara da bi roditelji bili oslobođeni kupovine udžbenika? Isprošeno u Hrvatskoj. A tko je od silnih nezadovoljnih i kritičara to učinio? Što mislite otkud se može platiti svaki autobus po najmanje 1.500 eura za ljetovanja? Pisani su projekti. Što mislite koliko ljudi iz hrvatske zajednice piše projekte, nasuprot gledanja u HNV širokim očima u bojazni da bi se netko negdje mogao ugraditi, a mi ostali gladni? Velikih darova u zajednici smo dobili. Zbog toga trebamo biti sretni. Miljenici smo veći nego što mislimo. Stoga trebamo biti zadovoljni. To što smo preživjeli sve nedaće znak je da Bog nije ravnodušan prema nama. Stoga moramo biti zahvalni.

No, valja nam posvijestiti da život upravo dobiva smisao u procesu suočavanja s problemima i njihovom rješavanju. Problemi su ono što označava razliku između uspjeha i neuspjeha. Problemi prizivaju u prvi plan našu hrabrost i mudrost; zapravo oni ih i stvaraju. Baš zbog problema bi mogli rasti, jer ono što boli poučava. Zašto se toliko opiremo susretu sa sobom i istinom da ne trebamo tražiti uvijek i samo među nama dežurnog krivca za svaku nevolju koja nas je snašla? I zašto povjerujemo kad i sami znamo da neprijatelj ne spava? Štoviše, vidimo da djeluju planski, strateški, osmišljeno, vodeći računa da se slučajno ne okupimo oko istine i zajedništva. Ukoliko i dalje odlučimo zadržati stare obrasce ponašanja, slobodna sam predložiti da osnujemo novo tijelo. Nekog novog zajedničkog krivca, a oko ovog starog – HNV-a, gdje se stvari zaista vidljivo, opipljivo i brojka mjerljivo pomiču naprijed u svim područjima neposrednih nadležnosti, okupimo u dobroj vjeri i zdravom povjerenju. Budimo jednostavno pozitivni, konstruktivni i aktivni članovi zajednice – svatko na svom mjestu u strukturi gdje pripada. I pomjerajmo stvari ka boljem! Pri tomu neka nam je svima na umu da onaj tko ljulja barku, ne može istovremeno i veslati.

Jasna Vojnić

neno belan
& Fiumens

RIJEKA SNOVA

Preporuke iz prve ruke

Neno Belan & Fiumens
– Rijeka snova

Rockersko- mediteranski miks

Neno Belan je jedan od najpoznatijih pop-rock kantautora u Hrvatskoj, ali i u ex-YU regiji. Karijeru je započeo osamdesetih godina prošloga stoljeća sa splitskim sastavom *avoli*, koji ga je lansirao u orbitu popularnosti, a za što su zaslužni brojni hitovi poput *Pričaj mi o ljubavi*, *Stojin na kantunu*, *Bambina*, *Dani ljubavi*, *Ja volim je*, *Ostani uz mene...* Nakon raspada ovog sastava započeo je samostalnu karijeru. Iz Splita seli u Zagreb, a iz prijestolnice u najrokerskiji grad u Hrvatskoj, Rijeku, u kojoj 1997. »spontano« okuplja prateći bend *Fiumens* s kojima svira i danas i s kojima je dosad službeno snimio tri studijska albuma. Sveukupno s ranijim *avolima*, Belan je u svoj glazbenički životopis za sada upisao dvanaest albuma.

U cjelokupnom njegovom opusu možemo prepoznati nekoliko konstanti: Belana kao vječita romantika u čijim stihovima ne manjka motiva sunca i mora, mjeseca i zvijezda, ljubavi, mladosti, zabave, prijateljstva... Nadalje, stilski stvara pod utjecajem rocka 50-ih i 60-ih godina prošloga stoljeća, iako se u solo karijeri služi i suvremenim trendovima u pop i rock glazbi. Sve ove odlike, ovako navedene, ne moraju nužno rezultirati nečim posebnim, vrijednim istjecanja. Međutim, u slučaju Belana, posebnost i izuzetnost postoje; ovaj iskusni glazbenik ima dar da sitnim trikovima izbjegne banalnost pop glazbe. To je možda nešto što tzv. prosječni slušatelj ili slušateljica ne mogu čuti, no vjerujte mi na riječ, taj dar nije moja izmišljotina već nešto što su uočili i glazbeni kritičari. U konačnici, to je najvjerojatnije i ono što ga čini velikim autorom.

Kao ovojednu preporuku izdvojiti ćemo Belanov, računajući i *avole*, deseti studijski album – *Rijeku snova* iz 2007. godine. U pitanju je »album zbirka« koji objedinjuje singlove benda nastale u razdoblju od 2003. do 2007. godine. Premijerno donosi četiri nove pjesme te isto toliko numera poznatih od ranije, odnosno prethodno izvedenih na *Festivalu dalmatinske šansone* u Šibeniku. Promatrano kao cjelina, radi se o možda i malo nespretnom miksu pop-rock i mediteranskih numera. Ipak, kako

sam Belan kaže, to su područja koja su u tom razdoblju bila predmet njegova glazbena interesiranja. Negdje na pola puta između rockerske Rijeke (u kojoj je tada živio baš kao i danas) te rodnog Splita, preciznije obližnjeg Brača, odakle mu je majka. Od rifova i akorda na crvenoj Gretsch gitari (vidljivog i na omotu albuma) do milih zvukova mandoline i klapskog višeglasja.

»Ja se doživljavam kao pop-rock izvođač. Sad, što to znači? I ja sam iz godine u godinu imao različite utjecaje, svega se tu može čuti, a opet imam neku svoju prepoznatljivost. Temelj je zvuk pod utjecajem šezdesetih, *Beatlesa*, a na to ide nadogradnja. Eksperimentirao sam s milijun stilova, bilo je tu i latina, reggaea, rocka, popa, klapa, etno zvuka Dalmacije koji je u meni... To je jedan veliki miks, 'musaka a la Neno Belan'. Mislim da ljudi kad čuju deset taktova neke moje nove pjesme, već znaju da sam to ja«, pojasnio je u jednom intervjuu Belan.

Album *Rijeka snova* otvara istoimena te ujedno i najbolja pjesma na cijelom albumu, napisana u rockerskom štihi. Na to se nadovezuju pop pjesme *Srce od leda*, *Galeb* i *Divojka s juga* koje je snimio s klapom *More*. U mediteranski intoniranoj *Kad plima se diže* gostuje Belanov splitski kolega **Marijan Ban**, a tu su još i: balada *Miriše jugo*, razigrana u ska miniri *Noćas*, kao i skoro punkerska obrada tradicionala *Dva Bračanina* s podnaslovom *Fiumera*. Album sadržava i instrumentalni intermezzo *Suton*, a završava smirujućom *Bračkom baladom*.

Inače, *Rijeka snova* je Neni i Fiumensima donijela *Porina* za najbolji pop album 2008. godine u Hrvatskoj.

Belan danas ima 55 godina života, a prošle je godine proslavio tri desetljeća profesionalnog bavljenja glazbom. Posljednjih godina radi i glazbu za dječje predstave, a vjerujemo da će nam podariti još koji pop album. Ako ništa drugo, Neno i ekipa vole svirati uživo, te ih imamo prilike relativno često gledati i kod nas. Baš prošloga petka održali su dobro posjećen koncert u novosadskom klubu *Fabrika*.

Davor Bašić Palković

Sudionici premijere komada *Niko i ništa* Matije Poljakovića, u izvedbi HKC BK 20.11.1998.

Središnja institucija obnove samosvijesti

U vrijeme kada **Josip Buljovčić** postaje dramaturgom, a potom i ravnateljem ovdašnje srpsko-hrvatske kazališne pozornice (1962. – 1965.), sve se češće spominje kako bi istodobno s još promišljenijom i razgovjetnijom repertoarskom retorikom valjalo i konkretno pridonijeti uvećanju glumčeve vjerodostojnosti i scenske uvjerljivosti. Primjerice, osnutkom jednog Dramskog studija gdje bi se za darovite mlade polaznike mogla uprikladiti prikladna poduka kroz satove glume, kazališne teorije i dr. Od kolikog je ovo značaja moglo biti za opstanak i razvoj kazališne scene u Hrvata ovog podneblja – kao mjestom središnje institucije stalne obnove samosvijesti – ponajbolje pokazuju **Josip Bajić**, glumac, redatelj i intendant subotičkog kazališta, kada nakon odlaska u mirovinu u Hrvatskom kulturnom centru *Bunjevačko kolo* postavlja i režira s članovima Dramske sekcije dva komada **Matije Poljakovića**: *Ode Bolto na ogled* i *Niko i ništa*, kao i monodramu **Josipa Klarskog** *Ilija Troskot i njegova dica*.

Navedene su predstave uvijek igrane pred punom dvoranom, a razdragana publika ih je rado, moglo bi se reći, netremice pratila, kako zapaža Josip Buljovčić (*Subotički kazališni zapisi*, 2008., 141.-142.), budući da je Bajić, »kao zaljubljenik u dijalektalni govor bačkih Hrvata – bunjevačku ikavicu – majstorski znao iskoristiti njezinu sočnu duhovitost. Ansambl je s ovim predstavama gostovao u Zagrebu, a s velikim su uspjehom izvedene i na Festivalu pučkog teatra u Hercegovcu (Hrvatska)«.

Mjesto misli samoprepoznavanja i samoopisa

Zapitajmo se, u tom kontekstu, znamo li gdje, što, iz čega i zašto tvori i širi korijenje kazališnoj umjetnosti, kakvom je do danas gledajući doživljavamo? Po svemu sudeći, i do nas dopirući iz dubine i strukture naše vlastite srži, teško razumljive sudbine i egzistencije, još od razdoblja privrženosti ritualnom načinu života, što je odlikom drevnih naroda [**Cesare Molinari**, *Teatro*, Milano, 1972.], u prepletu, s iskustvima kulturnih obrazaca, od tada sabranih u našoj vlastitoj mentalnoj bagaži.

Možda se, doista, upravo tako ova igra, za minulih stoljeća, učvrstila u jednu od središnjih institucija, dvonošćeva samopre-

poznavanja, postavši nezaobilaznim bastionom njegova samoopisa, a također čimbenikom razumijevanja putova vlastite emancipacije, medij kroz koji se odaju i razdaju dalekosežne težnje i nakane. Rampa preko koje dvosmjerno struje retorika destrukcije, zazivajući rušenje svijeta u koji smo bačeni, uz istodobni zagovor nositelja strahova i izazova Jastva, tobože dužnom podizati ga, ugledajući se na razmjer prizora biblijskih vremena.

I kolikogod sve navedeno odisalo uljudbenim značajkama, one to neće postati dokle god ih gledatelj ne prepozna kao analog svjetova sadržanih u radosti igre, iskušavanja snage i (ne) moći riječi. Unatoč svih osuda i kletvi zbog tobože izopačene, grješne, razbludne igre sred čedne scene – posebice na račun vjere, morala, poretka, napose raznoraznih ideologija.

Umjetničko-estetski credo življi od same zbilje

Da je u spomenutom razdoblju zaživjela inicijalna zamisao o pokretanju stalnog Dramskog studija, možda se doista mogla s dobrim razlogom iz redova darovitih amatera izdvojiti grupa od desetak (ili i više!) polaznika zavedenih čarolijom teatra i značenjem igre na sceni, koji bi potom mogli i na Akademiju, skraćujući nam put prema urgentnoj potrebi obnove profesionalnog kazališta Hrvata u Srbiji, kakvo u ovom podneblju već imaju, primjerice, Mađari i druge manjine.

Zapitajmo se: tko bi nas, ili, što bi nas moglo onemogućiti u provedbi ove nakane? Nedostatak političke volje? Čije – naše vlastite ili (ne)čije? Nije li došlo vrijeme kada na ovo pitanje neodgodivo trebamo potražiti odgovore i javno se o njima očitovati? Puko prisjećanje na svojedobne premijere i praizvedbe dramskih djela od prije pola stoljeća nije nam dovoljno. Želimo njihova nova čitanja, i pogledati njihove suvremene postavke. I razumije se, u međuvremenu nastalih i do danas mahom neizvođenih komada. »Osjećaj zajedničke sudbine sa drugim ovdje manjinama« [**Šram, Zlatko**, 2003.], želimo upotpuniti hrvatskom riječju sa scene. Sasvim pojednostavljeno: potrebno nam je u ovom podneblju Hrvatsko narodno kazalište. Ondje bismo, kako utihne pljesak i već kada se spusti zastor, retorikom kritike, povijesnim, jezičnim, estetskim, umjetničkim i dr. artefaktima visoke kulture mogli provjeravati opstojnost vlastita identiteta, pridonoseći njegovu očuvanju.

Eva Paštović prva s desna

Tržnica

Somborska tržnica, ili barem onaj njen dio u kome se prodaju mliječni proizvodi, danas je posve drugačija nego li što je bila prije 30-40 godina. Drugačija je ne samo po tome što se sir, vrhnje i mlijeko više ne prodaju na otvorenom, već drugačija i po tome što se danas prodaja sira svela na tek nekoliko žena koje u svojim obiteljskim gospodarstvima sire sir i prodaju ga na tržnici. A nekada je tih žena bilo na desetke i nije bilo somborskog salaškog naselja iz kojeg po desetak žena nije imalo svoju tezgu na tržnici i svoje vjerne kupce. Čak i onda kada je dolazak na tržnicu značio vožnju natovarenog bicikla po teškom blatu i kada se sa salaša kretalo u sam cik zore. Iz te priče je i **Eva Paštović**, koja je više od četvrt stoljeća prodavala sir na somborskoj tržnici. I ne samo na tržnici već je sir i vrhnje raznosila i svojim mušterijama po kućama. I sve to biciklom. Prvo iz Male Pešte blatnjavom lenijom, a onda kaldrmisanom cestom. Do gradske tržnice.

Kiseli sir i vrhnje

Teta Eva se pokušava prisjetiti svih žena iz Male Pešte koje su, kao i ona, biciklima jednom ili dva puta na tjedan, pijačnim danima, išle na tržnicu. Nabraja: **Mariška Tunišova, Tereska Mornerova, Leona, Justina, Marika, Leona Pere Petreša, Aranka Gužvićova, Katica Bracina i Mariška Miškova**. »To je samo iz Male Pešte. S Bezdanskog puta **Irenka, Iluška, Aranka Pere Gavrana, Marija Džinina, Roza Kaurina, Marija Ridžvajina**. Išle su na tržnicu i žene iz Gradine, s Nenadića. To su bunjevački salaši. Ali bilo je na tržnici sa sirom i žena s drugih salaša. Bilo je tako do prije tridesetak godina«, priča Eva Paštović i dodaje da su žene s bunjevačkih salaša pravile kiseli sir i vrhnje. Išćuđava se kada je pitamo kako se išlo na tržnicu i odgovara: »Kako drugo nego biciklom?«. A da bi se sve stiglo poraditi kod kuće, raznijeti sir i vrhnje po kućama i prije pol osam stići na tržnicu trebalo je baš poraniti. I ljeti i zimi u četiri sata. »Prvo spakujem sir, i to tako da oma razmirim i razdvojim ono što nosim po kućama. A imala sam 10-12 kuća. Posli tog tribalo je namirit krave u košari, pomuziti i spremiti

pomuženo mliko. Dok se sve to poradi, već bude i šest sati, al tek posli obavljeni poslova mogla sam krenit od kuće. Nije bilo puta već lenija, pa ako je bilo blata tribalo se usput i priobuč u drugu, čistu i suhu obuću. Ako je baš bilo toliko blata da se nije moglo biciglom, suprug **Šanko** me je kolima i konjom, zajedno s biciglom, vozio do puta. I u polak osam sam već bila na svojoj tezgi na peci«, priča teta Eva, koja je godinama sir prodavala na istoj klupi, i to godinama istim mušterijama.

Godine i kilometri na biciklu

Kada je bilo više mlijeka, pa onda i sira, teta Eva je posao pre-sporođivala tako da je sir po kućama raznosila četvrtkom, dok je za tržnicu bio rezerviran petak, glavni pijačni dan u Somboru. »Sridom sam salivala sir, a četvrtkom obalazila mušterije. Bilo je onda i po sedam kila sira za prodaju. A petkom, zna se: odlazak na pecu. Ako je baš bilo toliko puno mlika i sira, pokadgod sam na pecu išla i nediljom. Prvo smo imali jednu kravu, a posli sam muzila tri krave i sirila sir«, kaže teta Eva. Sračunava godine svog staža na tržnici. A njih se baš nakupilo. Prvo 16 godina iz Male Pešte, pa onda još desetak godina s Bezdanskog puta, i to stalno biciklom. Kaže da nije mjerila kilometre, ali nakupilo ih se na ti-suće. »Nije bilo lako ni zimi, a bome ni liti. Zimi promrzemo na peci, pokisnemo, a liti opet jaka vrućina. Kad se stoji satima, nije lako ni jedno ni drugo«, priča teta Eva. Ako je prodaja bolje išla, s tržnice se praznih korpi išlo već oko podneva, a nekada je na posljednje mušterije trebalo čekati i do pol dva. »Uglavnom sam uvek sve prodala. Možda je ostajalo, pokadgod po po kile sira i malo skorupa. E, ako je ostalo skorupa, u povratku sam obvezno svračala do ribarnice rad šarana i onda je za užnu bio šaran na riži zaliven skorupom. Pečen u šporelju na loženje. Uz to paradičkom čorba i eto užne«, kaže naša sugovornica.

Uz sir se uvijek još ponešto našlo za prodaju. Grah, krumpir, mahune, jaja. Bilo je tada takvo vrijeme: sve se proizvodilo kod kuće, a u dućanima se kupovala samo sol, paprika, šećer i petrolej za lampe. Bile su tolerantne i pijačne službe koje nisu pravile problem ako se uz vangle sa sirom i vrhnjem na tezgi našao i po koji kilogram mahuna, graha ili nekog drugog povrća.

Z.V.

Susret prvopričesnika u Tavankutu

Ja nosim Isusa u sebi

Kako je samo lijepo bilo u Tavankutu proteklog vikenda. Sunčano vrijeme, nekoliko događaja, puno svijeta a jedan od meni najljepših bio je svakako susret prvopričesnika, odnosno sadašnjih četvrtaša koji su ovog proljeća prvi puta primili Isusa. Već petu godinu ovo zajedništvo organizira skupina vjeroučiteljica i vjeroučitelja uz pomoć mladih volontera i animatora, nekadašnjih prvopričesnika.

Oko stotinu djece došlo je u subotu, 30. rujna, u Tavankut. Poseban program, tri radionice, sveta misa, posjet *VII. Festivalu voća*, ukusan ručak i igra u dvorištu tavankutske župe, u kratkim je crtama što se događalo toga dana. Ako ipak trebate detaljniju informaciju, morat ćete se malo pomučiti jer prvopričesnici su se samo zadovoljno smijali veselih očiju, što znači da im je bilo dobro i to je najvažnije. No, ipak smo doznali ponešto o ovom susretu.

Lijepi broj djece koja se već nekoliko mjeseci redovito susreće s Isusom pod svetom misom okupio se iz gotovo svih župa u Subotici i okolici. Bili su naravno domaćini Tavankučani, zatim prvopričesnici iz Žednika, Đurđina, Bajmoka, Male Bosne... a iz

Subotice iz župa Marija Majka Crkve, sveti Rok, Isusovo uskrsnuće, Sveta Marija, sveti Juraj, sveti Križ, katedrale svete Terezije Avilske i da ne redam dalje, bilo ih je iz svih župa.

Doznali smo još neke informacije od nekolicine sudionika: »Radionice su bile odlične. Bilo je plesa, pjesme, Božjih zapovijedi, razgovora o Isusu, kreativnih uradaka... Misa je bila još bolja jer smo se svi ponovno susreli s Isusom u svetoj pričesti za što su nas pripremili svećenici **Andrija Anišić**, **Franjo Ivanković** i **Dražen Dulić** koji su ispovijedali, dok je vlč. **Dragan Muharem** predvodio misno slavlje. Sve nam je lijepo objasnio. Kao što šumeća tableta koja je bez okusa, mirisa i boje daje vodi poseban okus, miris i boju, tako djeluje i hostija koju primamo u svetoj pričesti. Svi smo sudjelovali bilo pjevajući, ministrirajući ili čitajući. Bilo je jaaaako dobro«, u glas su naizmjenice pričali nam oduševljeni četvrtaši.

Cilj ovog susreta bio je probuditi zajedništvo i radost zbog sakramentalnog života, a gledajući ova ozarena lica, iskre u očima i nasmijane mališane mislim da su organizatori u potpunosti uspjeli. Uvjerite se i sami gledajući fotografije s ovogodišnjeg petog susreta prvopričesnika. Neka ovaj živi Duh trajno ostane u njihovim srcima!

Jesen

Tematski dan u školi *Ivan Milutinović*

Jesen je prekrasno godišnje doba, puno boja, plodova i užitaka. Iako tada počinje škola, mnoga djeca je vole jer nudi brojne mogućnosti. Učenici nižih hrvatskih odjela, od prvog do četvrtog razreda Osnovne škole *Ivan Milutinović* iz Subotice su u srijedu, 27. rujna, imali tematski dan na temu jesen. Budući da su njihove učiteljice **Biljana Vojnić Hajduk, Sanja Dulić i Danijela Romić** izuzetno poduzetne i kreativne, dan je bio ispunjen brojnim aktivnostima, a završili su ga sladeći se voćnom salatom. Među ostalim, naučili su kako se treba pripremati za zimu pa su se okušali i u ostavljanju zimnice. O da, dobro ste čuli, zimnice, koju mnogi kupuju u prodavaonicama a naši mališani su je sami pripremili. Kako su bili veoma uspješni u tome, na poziv organizatora sudjelovali su i na VII. Festivalu voća održanom proteklog vikenda u Tavankutu. Tamo su se predstavili pa i prodavali vlastiti domaći *dunc* (kompot) od krušaka i turšiju za koje su i mnogo iskusnije kućanice rekly da su odlični. Možda sljedeće godine i vi uspijete kušati neku od ovih prekrasnih teglica.

Nagradni natječaj za osnovce

Knjige su u modi

Dragi mališani, često vam pišemo o knjizi i čitanju jer je to doista veoma važno. Da je to tako potvrđuje i nagradni natječaj *Školskog portala* koji promovira čitanje a nosi naziv *Knjige su u modi!* Traje do ponedjeljka, 9. listopada, a možete sudjelovati na različite načine čitajući knjige, crtajući i pišući. Očekuju vas vrijedne nagrade.

Likovni natječaj je raspisan za učenike nižih odjela, a literarni za učenike viših odjela osnovne škole. Što se tiče crteža, možete poslati po vašem mišljenju najbolji crtež, urađen bilo kojom tehnikom, na temu *Knjige su u modi*. To može biti ilustracija vaše omiljene knjige ili dijela knjige koji je na vas ostavio najjači dojam. Ista tema je i za literarni rad a ne smije biti dulji od 4.000 karaktera.

Svoje radove možete poslati na e-mail: info@skolskiportal.rs, ili na adresu Školski portal, Bulevar vojvode Mišića 17/III, 11000 Beograd.

Čitajte, crtajte, pišite i osvojite nagrade, jer... knjige su uvijek u modi!

 Školski portal
WWW.SKOLSKIPORTAL.RS

E-udžbenik
E-priručnik

SUNČANA AKCIJA

-10%

SUBOTICA

024/ 551 045

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu životnog okoliša, Služba za zaštitu životnog okoliša i održivi razvoj, temeljem članka 10 i 29 Zakona o procjeni utjecaja na životni okoliš (*Sl. glasnik RS*, br.135/04 i 36/09) objavljuje:

OBAVIJEST O PODNIJETOM ZAHTJEVU ZA ODLUČIVANJE O POTREBI PROCJENE UTJECAJA NA ŽIVOTNI OKOLIŠ

Nositelj projekta BK-ING Ulica Topola br. 7, Kelebija, podnio je u ime LAKTIS-M DOO, Ivana Mažuranića br. 15, Ljutovo, Zahtjev za odlučivanje o potrebi procjene utjecaja na životni okoliš projekta: »Izgradnja energetskog postrojenja na bioplin za proizvodnju električne energije snage 250 kW« zaveden pod brojem IV-08/I-501-370/2017, a koji se planira na katastarskim parcelama 41035, 41036, 41037/1 KO Donji grad, u Ljutovu. (46.0634496 ; 19.5318386).

Uvid u podatke, obavijesti i dokumentaciju iz zahtjeva nositelja projekta može se obaviti u prostorijama Službe za zaštitu životnog okoliša i održivi razvoj (Trg slobode 1, Gradska kuća, I. kat, soba 128).

Zainteresirana tijela, organizacije i javnost u roku od deset dana od dana objavljivanja ove obavijesti mogu dostaviti mišljenja o potrebi procjene utjecaja predmetnog projekta na životni okoliš, osobno ili poštom na gore navedenu adresu, ili elektronički na adresu zivotnasredina@subotica.rs.

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu životnog okoliša, temeljem članka 20 i 29 Zakona o procjeni utjecaja na životni okoliš (*Sl. glasnik RS*, br.135/04 i 36/09) objavljuje:

OBAVIJEST O PODNIJETOM ZAHTJEVU ZA DAVANJE SUGLASNOSTI NA STUDIJU PROCJENE UTJECAJA NA ŽIVOTNI OKOLIŠ

Nositelj projekta ANDEX DOO Subotica, Segedinski put br. 110, podnio je dana 20. 9. 2017. godine pod brojem IV-08/I-501-363/2017, Zahtjev za davanje suglasnosti na Studiju procjene utjecaja na životni okoliš projekta: »Industrijsko-skladišni kompleks« na katastarskim parcelama 3691/3, 3691/11, 3691/12, 3691/13, 3691/14, 3691/15, 3691/16, 3691/17, 3691/18, 1391/19, 3691/23, 3691/24, 3691/25, 3691/27 KO Palić između ulica Lovačke, 41. Nove, Palmine i sjeveroistočne granice građevinskog rajona u Subotici (46.113346°, 19.755601°).

Javni uvid u predmetnu Studiju može se obaviti u prostorijama Službe za zaštitu životnog okoliša i održivi razvoj, I. kat, soba 129, svakog radnog dana od 10 do 12 sati od 2. 9. 2017. do 30.10.2017., a javna prezentacija Studije bit će održana 31.10.2017. godine u 12 sati u prostorijama Službe.

Besplatni mali oglasi uz kupon iz Hrvatske riječi koji VAŽI DO 10. 10. 2017.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priloženi kupon kojega objavljujemo u svakom broju Hrvatske riječi.

Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

Hrvatska likovna udruga CroArt prodaje umjetničke slike, djela članova udruge. Zainteresirani se mogu javiti predsjedniku udruge.

Tel.: +381 24 529 745; mobil: +381 63 518 218;
e-mail: horvat.josip.su@gmail.com

HKC Bunjevačko kolo, Likovni odjel, prodaje slike svojih članova. Slike se mogu vidjeti u prostorijama Centra, Ul. Preradovićeve 4, radnim danom od 8 do 14 sati. Tel: 024/556-898 ili 555-589.

AKCIJA!
SG
internat

već od
649 din

TIPPNET
SUBOTICA
KARADORDEV PUT 2
TEL: 024/555765
WWW.TIPPNET.RS

Nogomet Srpska liga Vojvodina

Porazima nema kraja

PANČEVO – *Bačka 1901* se niti u 7. kolu nije uspjela odlijepiti od pretposljednje mjesta, sa svega jednim osvojenim bodom. Na gostovanju u Pančevu kod sedmoplasiranog *Dinama 1945* Subotičani su poraženi rezultatom 2:0. U narednom kolu *Bačka 1901* će na svojem travnjaku pokušati ostvariti prvu pobjedu protiv ekipe *Crvene zvezde* iz Novog Sada.

Vojvođanska liga Sjever

Tavankučani igrali, Čonopljanci pogađali

TAVANKUT – Iako su u igri bili bolji, nogometaši *Tavankuta* zabilježili su novi poraz na svojem travnjaku, ovoga puta od trećeplasirane *Sloge* iz Čonoplje, rezultatom 1:2 (0:2). Nakon odlično odigrane utakmice i znatno bolje igre od protivnika, uz nekoliko propuštenih idealnih prigoda za svladavanje protivničkog vratara, Tavankučani samo mogu žaliti za bodovima. U narednom kolu NK *Tavankut* će gostovati kod drugoplasiranog *Srbobrana*. »Malo sam razočaran rezultatima, ali ne i igrom naše momčadi. U pojedinim utakmicama smo nadigrali protivnike, stvorili dosta idealnih prigoda, ali bi mreža protivnika ostala začarana za naše napadače. Imali smo peh i s ozljedama nogometaša, pa smo tako ovu utakmicu odigrali bez trojice najiskusnijih, od kojih su dvojica štoperi. Nadam se da ćemo na gostovanju u *Srbobranu* biti kompletni, a kasnije nas očekuju nešto lakši protivnici i nadam se da više neće biti kikseva poput jučerašnjeg«, kaže predsjednik NK *Tavankut* **Marko Berberović**.

Poraz u derbiju

SOMBOR – U derbiju 7. kola somborski *Radnički* je na domaćem travnjaku poražen rezultatom 1:3 od trenutnog lidera, ekipe *Mladosti* iz Bačkog Petrovca. U narednom kolu Sombor će očekuje gostovanje u Čonoplji i novi derbi protiv ekipe *Sloge*, koja im na ljestvici bježi četiri boda.

PFL Sombor

U dva kola dva teška poraza

SOMBOR – Umjesto nastavljanja pobjedničkog niza, ekipa *ŽAK-a* iz Sombora u 7. kolu je na domaćem travnjaku doživjela hladan tuš. Iako su bili izraziti favoriti, zabilježili su poraz od čistih 0:3 u bliznoj igri protiv ekipe *Rusina* iz Ruskog Krstura. U 8. kolu, na gostovanju u Kuli protiv ekipe *Hajduk Juniora* Somborci su igrali otvoreno, na sve ili ništa, što je publici priuštilo veliko zadovoljstvo zbog viđenih devet zgoditaka, uz pobjedu domaćina od 6:3. U narednom kolu Somborci će dočekati ekipu *Slavije* iz Pivnica.

PFL Subotica

U zoni ispadanja

VRBAS – Očekivano, na gostovanju u Vrbasu, kod apsolutnog favorita OFK *Vrbasa*, NK *Subotica* je zabilježila poraz od 4:1.

Ovim porazom ostali su među tri ekipe koje dijele fenjer s po 4 osvojena boda, pa će im svaka naredna utakmica biti kvalifikacijska u borbi za opstanak u ovom rangu natjecanja. U narednom kolu na svojem travnjaku će dočekati petoplasiranu ekipu *Proleter* iz Njegoševa.

Međuopćinska nogometna liga Sombor – Apatin – Kula – Odžaci 1. razred

Težak poraz od fenjeraša

KUPUSINA – U 5. prvenstvenom kolu *Dunav* iz Monoštora je na gostovanju u Kupusini, kod fenjeraša *Partizana*, zabilježio težak poraz od 4:0. Monoštorci su za ovo gostovanje jedva skrili momčad zbog većeg broja kažnjenih i odsutnih i to najiskusnijih nogometaša, pa ovakav rezultat i ne čudi. U narednom kolu, poslije duljeg vremena, na Doli će se odigrati šokački derbi: *Dunav* će dočekati ekipu *Dinamo 1923* iz Berega.

Hladan tuš u Bregu

BEREG – U 5. kolu *Dinamo 1923* je dočekao ekipu *Rastina 1918* i neočekivano zabilježio poraz od 1:2. Igralo se obostrano oštro, beskompromisno, a bodove je osvojila ekipa koja je bila konkretnija i efikasnija u napadu. U 6. kolu Berešci će u šokačkom derbiju, koji je nažalost i derbi začelja, bodove za bijeg iz zone ispadanja potražiti na gostovanju u Monošturu.

Međuopćinska nogometna liga Sombor – Apatin – Kula – Odžaci 2. razred

Jalova igra Sonćana

SONTA – I poslije 4. kola *Dinamo* je bez pobjede. U derbiju začelja Sonćani su na svojem travnjaku zabilježili poraz od 0:1 protiv ne tako jake ekipe OFK *Šikara* iz Sombora. U obostrano rastrzanoj igri domaćini su imali prividnu premoć, ali vrlo jalovu, za devedeset minuta nisu ozbiljnije ugrozili gostujućeg vratara. Gosti su zgoditak za pobjedu postigli u 40. minuti, poslije velike nesmotrenosti *Dinamove* obrane. Prigodu za vađenje Sonćani će imati u 5. kolu u derbiju začelja, kod ekipe *Telečke* iz istoimenog mjesta. »Rezultat je realan, vidljivo je da *dinamovci* nemaju snage, što je rezultat netreniranja. Ostali smo i bez trenera i bez većeg dijela uprave, pa mislim da se sve to odražava i na igru i ponašanje nogometaša«, rekao je nakon utakmice član uprave *Lazar Čender*.

Općinska liga Bačka Palanka 1. razred

Prigrlili fenjer

PLAVNA – Porazom od 1:5 u 5. kolu od ekipe *Kulpina* iz istoimenog mjesta, i to na domaćem travnjaku, *Sloga* iz Plavne je zasjela na samo dno ljestvice. U narednom kolu ponovno će igrati pred svojim navijačima, protiv *Bačke* iz Despotova.

Ivan Andrašić

Rezultati natječaja HNV-a za hrvatske udruge u 2017. godini

Općina	Mjesto	Udruga	Manifestacija	Hrvatsko nacionalno vijeće - Natječaj za dodjelu sredstava manifestacijama i udrugama hrvatske nacionalne manjine u 2017. godini u oblasti kulture
				Odluka
Apatin	Sonta	KPZH Šokadija	»Šokačko veče« u Sonti	20,000.00
Bač	Bač	UG Tragovi Šokaca	Redovita djelatnost	10,000.00
Bač	Bač	UG Tragovi Šokaca	Stručni skup - žensko tradicijsko češljanje i oglašuje hrvatske nacionalne zajednice	10,000.00
Bač	Plavna	HKUPD Matoš	Dječji Etno kamp	15,000.00
Bač	Vajska	HKUPD Dukat	Zvuci bačke ravnice	10,000.00
Bač	Vajska	HKU Antun Sorgg	Redovita djelatnost	10,000.00
Bač	Vajska	HKPU Zora	Likovna kolonija Vajska 2017.	10,000.00
Beograd	Beograd	Zajednica Hrvata Tin Ujević	Biografski leksikon znamenitih Hrvata Beograda	20,000.00
Zemun	Beograd	Društvo hrvatske mladeži Zemun	Redovita djelatnost	20,000.00
Zemun	Beograd	Zajednica Hrvata Zemuna Knjižnica i čitaonica Ilija Okrugić	Pomoć pjevačkom zboru »Odjek« Zajednica Hrvata Zemuna Ilija Okrugić Zemun	30,000.00
Surčin	Beograd	Hrvatska čitaonica Fischer	Proslava prve obljetnice od blagoslova i otvorenja čitaonice	20,000.00
Novi Sad	Novi Sad	HKUPD Stanislav Preprek	Redovita djelatnost	20,000.00
Novi Sad	Novi Sad	HKUPD Stanislav Preprek	»Preprekova jesen«	10,000.00
Novi Sad	Novi Sad	Hrvatski kulturni centar	Redovita djelatnost	10,000.00
Novi Sad	Petrovaradin	HKPD Jelačić	Božićne glazbene atrakcije Petrovaradina	25,000.00
Ruma	Ruma	HKPD Matija Gubec	Koncert povodom Dana društva	25,000.00
Sombor	Bereg	HKPD Silvije Strahimir Kranjčević	Kupovina opaklija	15,000.00
Sombor	Monoštor	KUDH Bodrog	Redovita djelatnost	10,000.00
Sombor	Monoštor	KUDH Bodrog	Putovanje - nastup »Kraljice Bodroga«	15,000.00
Sombor	Bezdan	HUG Bezdanska marina	Manifestacija »Trojni susret« Bezdan	10,000.00
Sombor	Sombor	HKUD Vladimir Nazor	Redovita djelatnost	20,000.00
Sombor	Sombor	HKUD Vladimir Nazor	Godišnji koncert »Nazora« 2017.	10,000.00
Sombor	Stanišić	HKD Vladimir Nazor	IX. saziv likovne kolonije »Ivan Gundić Čiso - Dalmata	10,000.00
Sombor	Stanišić	HKD Vladimir Nazor	»Ikavica - govor bunjevačkih, šokačkih, dalmatinskih, ličkih, bosanskih i hercegovačkih Hrvata«	20,000.00
Sombor	Lemeš	HBKUD Lemeš	»VII. memorijal Antun Aladžić«	50,000.00
Srijemska Mitrovica	Srijemska Mitrovica	HKC Srijem - Hrvatski dom	Proslava jubileja - 20 godina od obnove rada udruge	50,000.00
Stara Pazova	Golubinci	HKPD Tomislav	Godišnji koncert	15,000.00

Stara Pazova	Golubinci	HKPD Tomislav	»Večeri i noći Ilije Žarkovića«	10,000.00
Subotica	Đurđin	HKPD Đurđin	Godišnji koncert HKPD Đurđin	25,000.00
Subotica	Subotica	Žednik - folklorni ogranak	VIII. žednička večer folklor	25,000.00
Subotica	Subotica	Hrvatska čitaonica	»XVI. Dani Balinta Vujkova«	20,000.00
Subotica	Subotica	Hrvatska čitaonica	»XVI. pokrajinska smotra recitatora na hrvatskom jeziku«	10,000.00
Subotica	Subotica	Hrvatska čitaonica	Redovita djelatnost	20,000.00
Subotica	Subotica	Hrvatska nezavisna lista	Mjesečnik Hrvatske novine	25,000.00
Subotica	Subotica	HKUD Kolo	»Bunjevačko blago - bili i zlatni vez na divojačkoj nošnji i papučama«	10,000.00
Subotica	Subotica	HKC Bunjevačko kolo	Turneja folklornog odjela u Gate	30,000.00
Subotica	Subotica	HKC Bunjevačko kolo	Smotra dječjeg folklor »Djeca u Dužijanci 2017.«	20,000.00
Subotica	Subotica	Hrvatsko akademsko društvo	Ponos naših ulica	10,000.00
Subotica	Subotica	Hrvatsko akademsko društvo	Redovita djelatnost	20,000.00
Subotica	Subotica	Festival hrvatskih duhovnih pjesama Hosanafest	Nek se zna da nas ima	50,000.00
Subotica	Subotica	HGU Festival bunjevački pisama	»XVII. festival bunjevački pisama«	40,000.00
Subotica	Subotica	HGU Festival bunjevački pisama	»XIII. smotra dječjih pjevača i zborova«	10,000.00
Subotica	Subotica	Katoličko društvo »Ivan Antunović«	Postavljanje biste Aleksi Kokiću (II. i III. faza)	30,000.00
Subotica	Subotica	Katoličko društvo »Ivan Antunović«	Redovita djelatnost	10,000.00
Subotica	Subotica	Udruženje novinara »Cro-info«	Multimedijalna prezentacija kulturne baštine i suvremenog stvaralaštva Hrvata u Srbiji u 2017.	50,000.00
Subotica	Subotica	HLU Cro-art	VII. saziv umjetničke kolonije »Stipan Šabić 2017.«	20,000.00
Subotica	Subotica	Matica hrvatska	Časopis »Klasje naših ravni«	10,000.00
Subotica	Subotica	Subotički tamburaški orkestar	Zlatni programi Subotičkog tamburaškog orkestra	10,000.00
Subotica	Subotica	Subotički tamburaški orkestar	Redovita djelatnost	10,000.00
Subotica	Subotica	Udruga bunjevačkih Hrvata »Dužijanca«	Takmičenje risara 2017.	25,000.00
Subotica	Subotica	Udruga bunjevačkih Hrvata »Dužijanca«	Dužijanca 2017.	25,000.00
Subotica	Subotica	Pučka kasina 1878	Redovita djelatnost	15,000.00
Subotica	Subotica	HAŠK Zrinjski	Redovita djelatnost	25,000.00
Subotica	Subotica	UG CroV	Projekcija filma »Od Dalmacije do Sedmogradske«	10,000.00
Subotica	Tavankut	HKPD Matija Gubec	XXII. festival dječjeg folklor »Djeca su ukras svijeta«	10,000.00
Subotica	Tavankut	HKPD Matija Gubec	VI. seminar bunjevačkog stvaralaštva	20,000.00
Subotica	Tavankut	Galerija Prve kolonije naive u tehnici slame Tavankut	32. kolonija naive u tehnici slame	30,000.00
Šid	Šid	HKD Šid	Nabava opreme-ozvučenje za binu-pozornicu HKD Šid i proslava crkvenog goda	40,000.00
Zrenjanin	Zrenjanin	Udruga banatskih Hrvata	Proslava 250. obljetnice od osnivanja rimokatoličke parohije u Starčevu i doseljavanja Hrvata	45,000.00
		Ukupno		1,200,000.00

U NEKOLIKO SLIKA

VII. Tavankutski festival voća

Iz Ivković šora

Tamburaši

piše: Branko Ivković

Faljni, čeljadi moja. Jevo da se pofalim malo: gledao sam ovaj lipo Festival bunjevački pisama. Doduše, samo priko kompjutera jel nisam dospio na njeg, a da pravo velim, nisam imo ni novaca za biletu, no i tako mi se sviđa. Baš su lipo svirali i pivali ovi naši većinom nepoznati pivači i tamburaši, a ja baš take i volim. Ovi izvikani na svim ovim televizijskim što se svake nedilje drugčije zovu, pa čovik ne mož ni uvijek znat koju televiziju gleda. Ovo je baš lip skup, a vidim da je i sala bila puna. Lipo, borme, i cigurno se neće zaboravit i zapustariti naša lipo pisma dok ima ove mladeži. Takmičili su se borme tamburaši i kadgod, divanio je meni moj dida. Doduše, sad je to fajn lipče, svečaniye, sa svim onim mikrofonomima, tehnikom a ne ko kadgod: po mijanama i kojikaki preloma i skupštinama di su se natpivavale dvi-tri bande, po cilu noć isпивавали kojikake bečarce a kažu da je bilo u tim i smijurije, a i di koja bi malkoc slobodnija divojka bila i ocrnjena pa bi pocrvenila. Di koji bi i bečar uteko s taki »koncerata« da i njegovu nevolju kogod metnio u pismu. Sad je to ozbiljno, pa se niko ni ne sprda ko kadgod. I onda je bilo lipo pisama što diraju u srce, nije da nije. No sad imam dosta posla na njivi, ko je i izmislio, skoro da mi se sve više sviđa divan onog bečara što je nagovaro baču da proda zemlju jel će se uplisliviti. Tako i ja, primiće se i kraj godine a ja još nisam prodo ni stare kuruze. Kad god ja oču, kažu ovi nakupci: »Sad ne možeš, Braniša, imamo kod onog gazde pet a ondak kod onog drugog deset vagona«. I tako, dočekao ja jesen so to malo, a sad ne primaju stare već samo ove nove. Ta, neće se valjda čeljad mučit s moji dvajst-trist meteri, samo poslovat i trošit artiju na Branišu i ove druge male paore! Nji su oni već odavno puštili niz vodu, samo nas se sitide kad dođe frtalj, jal kaki drugi namet. Vamo me i Roko bacio u nevolju, stalno me priduitri pa pokupi i to malo jaja po guvnu. Huncut jedan kerečiji: uvijek čuje ako kokoška kokodače i prvi natrevi di je snela, pa ni na pecu nemam šta iznet. Ne smim ga zdravo ni ružit, ta sad kerovi imadu veća prava neg ljudi. Te ji moraš ranit vako te nako, ne smiš ji vezat na lanac ko kadgod, još mož, kaže Joso, dospit na sud s kerom pa šta š onda? On će cigurno dobit parnicu. Doduše, ima on i pravo, sad je josag cinjena. Jeto, moj komšo Lajčo je prizvat na raport zato što mu pivac male fajte ujutru kukuriče. Žalio se komšija da ga uvijek budi ujutro i eto nevolje. Kazli da će mu izmirit glasnoću, pa ako je veća ondak kazna. A sad se ja pitam, čeljadi, a di su pivcova prava? Ta, jel se smi držat u tim dilu varoši ukrasan pilež? Smi, e onda molim lipo. Pivac je živ stvor, sa stalnim mistom boravka u Lajčinoj avliji i ko taki do-tični pivac ima pravo na javno i umetničko izjašnjavanje, a kukurikanje je njegova pisma. Znači, umetničko izražavanje i ne smi mu se zatajit. Velim ja vama, dobio bi pivac sud cigurno, možda još i koji dinar iz proračuna. Dosta sam mudrovo, ajd zbogom.

Bać Ivin štodir

Tribali ka se pravila država potli više ne

piše: Ivan Andrašić

Vrime se pokvarilo, niki dan već ujtru bilo i magle, pa bać Ivu ope uvatilo njegovo. Ni mu bilo dobro cile nedilje, jedan dan moro i u varoš ko doktora, al ščim iskukucnilo sunce, za dram mu bilo bolje. Pri neg što se krenijo biciglat po selu, sitijo se kako mu prvać zagorijo bećar i ne žene o pekara i njeznoga divana. Reko je da će dojt ko njoje, pa veli iće to prvo obaviti. Uputijo se na njezin kraj sela. Latijo š njim pisanku i klajbas, veli možda će tribat i štogoda pribiližit. Koiko mu se nusput javljo, al se ni obaziro ni vamo ni tamo, ne bi da ga ope niko zbuni i zadrži. Došo do njezne kuće, vidi, iz odžaka se puši. Otvorijo vraca, ker se zatrkao, al ka se malo sagnijo i podrafo ga iza ušiju, oma pristo lajat i sto mu oko nogu škumićat i mavat repom. Gazdarica izašla u gank i obradovala se ka ga vidla. »Ajte vamo u kujnu, oma ću metnit i kafu. A već sam mislila da ću je i vo jutro morat popit sama«, veli i unide, bać Iva za njom. Krupno ga gleda i veselo se škobi, vidi koliko se obradovala društvu. Ni imo srca odbit kafu, neće mu vada baš ta jedna pritegnit. Nuz kafu mu koišta i isripovidala, veli dokumente i sliku će vidit potli. Nudila mu i rakije jal vina, al ni tijo ni jedno ni drugo. Ka će se krenit, doma popijo šaku medecina, pa ne bi mišo. »Eto, bać Ivo, ako mi vi ne pomognete, ne znam ko će. Na svit sam došla ka dada došo natrag iz velikoga rata. On i mater samo što se uzeli, ošo za puškom. Tuko se o svega srca zonu državu što propala pri dvajspešest godina. Dobijo i vraganajst nikaki kolajni. Ope se latijo njegovoga paoršaga, tribalo dalje živit. Klajbasa se latili ni što došli ajzibanma iz nikaki brda, a divanili puno drugače neg mi. Podobijali oni i lipe, velike švapcke kuće i zemlju i marvu i konje i sva radila. Potli to za skupe novce poprođavali. Dada se ni puto u politiku, veli dosta se za državu tuko, nek je pravu drugi, mlađi i vada pametniji. Ka su napravili nikake zadruge, naši u nji uneli zemlju, konje i sva radila, a njevi klajbase. Dade već onda ni bilo pravo, to i reko na jedne koferencije. Taj put mu oprostili zoto što još za rata sto u partiju. Jedino ga dobro iskaštigovali. Brzo potli toga i ja došla na svit, dada i mater mi oma i krstili. To izgleda privršilo miru, jednu noć došli žandari i odveli ga. Potli ga više nikada nismo vidli. Jedino ostala sramota. Ne znam koliko to godina prošlo, vada sam istom počela it u škulu, mater samo dobila nikake papire. Oma povezala crnu maranku. Ni je ni skidala za života, po njezne želje u njoje i saranita. A danas na televizije gledam kako se u sudova skida sramota soni protiv koji se tuko. Pa eto, vi vada znadete kako to ide, možda bi i jaq mogla kakogod skinit sramotu sa mojega dade«, isripovida mu u cugu gazdarica, duboko izdane i pruži mu papire što sprimila u džep o pregača. Bać Iva ji sprimijo u pisnku, veli mora ji doma dobro pogledat, pa će je javit. Gazdarica ga ispratila. Istom naskaku puščala suzu a i on ositijo nikaku guku u grlu.

RECEPT NA TACNI

Bundevara

Teško je napisati uvod u recept za poslasticu koju obožavaš. Obožavaš svaki njen dio, od kore, nadjeva, posipa, do jednostavnosti pripremanja. Stoga navodim samo detalj da će ovaj i mnoge naredne tjedne mnoge trpeze upotunjavati poslastica koja bundevara se zove.

Potrebno: 1 kg bundeve / 500 g kora za pitu / 20 žlica šećera / cimet / 100 ml ulja / 100 ml vode.

Postupak: Izrendati bundevu, pomiješati je sa šećerom i cimetom i ostaviti da odstoji kako bi pustila svoj sok. Za to vrijeme pripremiti pleh za pečenje i kore tako što ćete premazati pleh uljem, a kore grupisati po četiri komada. Svaku grupu kora pripremati tako što prvu koru premažete uljem, te na nju stavite drugu koru koju premažete vodom, pa treću koru koju premažete uljem i na kraju, na četvrtu koru stavite nadjev. Tu koru ne morate prethodno premazivati ukoliko izrendanu bundevu niste ocijedili skroz. Ukoliko ste je ipak ocijedili, onda je premažite vodom. Kada završite filovanje, urolati te četiri kore i staviti na pleh. Proces ponoviti i s preostalim korama, premazati ih uljem, te pleh staviti u štednjak i peći 7 minuta na 200 stupnjeva, te smanjiti temperaturu na 180 stupnjeva i peći dok ne bude gotovo. Kora bi trebala biti hrskava.

Napomena: Broj kora koje grupišete i način na koji ih raspoređujete je proizvoljan. Sve navedeno je samo prijedlog.

Na kraju, ukoliko volite, možete prilikom posluživanja posuti bundevaru šećerom u prahu.

Gorana Koporan

**PETAK
6.10.2017.**

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:11 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
08:11 Dobro jutro, Hrvatska
09:00 Vijesti
10:21 Gorski liječnik, serija
11:09 Riječ i život: Da imaju dostojanstvo
12:00 Dnevnik 1
12:26 Voli me zauvijek
13:18 Dr. Oz, talk-show
14:05 Normalan život
15:00 Dobar dan, Hrvatska
16:00 Detektiv Murdoch
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:09 Daj pet(ak)
19:00 Dnevnik 2
19:46 Tema dana
20:05 Nogomet, kvalifikacije za SP 2018.: Hrvatska - Finska, emisija
20:35 Nogomet, kvalifikacije za SP 2018.: Hrvatska - Finska, prijenos 1. pol.
21:33 Nogomet, kvalifikacije za SP 2018.: Hrvatska - Finska, emisija
21:45 Nogomet, kvalifikacije za SP 2018.: Hrvatska - Finska, prijenos 2. pol.
22:42 Nogomet, kvalifikacije za SP 2018.: Hrvatska - Finska, emisija i sažeci
23:10 Eurojackpot
23:20 Hrvatska za 5
00:15 Dnevnik 3
00:47 Detektiv Murdoch, (R)
01:29 Don Matteo, serija
02:24 Klica zla, serija
03:23 Dolina sreće, serija (R)
04:15 Dr. Oz, talk-show
04:57 Skica za portret (R)
04:59 Tema dana
05:11 Kod nas doma
05:56 Voli me zauvijek

05:52 Regionalni dnevnik
06:32 Džepni djedica, serija
07:00 Juhuhu
09:04 Moja životinjska obitelj
09:11 Plesni izazov - serija
09:35 Školski sat: Prosvjetiteljstvo
10:06 Na prvi pogled, serija
10:32 Mulci, serija za mlade
10:59 Paul O'Grady i ljubav prema psima, dokumentarna serija
11:24 Poirot, serija

12:20 Veliki preporod britanskog vrta
13:25 17-godišnjakinja u bijegu, američki film
15:07 Mjesto pod suncem - zimsko sunce
16:00 Regionalni dnevnik
16:41 Idemo na put s Goranom Milićem: Meksiko
17:30 Gorski liječnik, serija
18:18 Goldbergovi, serija
18:41 Stilske staze: Životinjsko ruho, kratki dokumentarni film
18:47 Kronike Matta Hattera, crtana serija (R)
20:05 Umorstva u Midsomeru
21:36 Nijemi svjedok
23:24 Nezaboravljeni, serija
00:12 Goldbergovi, serija
00:33 Noćni glazbeni program

**SUBOTA
7.10.2017.**

06:59 Klasika mundi: 40. samoborska glazbena jesen - Večer argentinske glazbe 2015., 2. dio
07:50 Ranč Bravo, američki film
09:30 Dobro jutro, Hrvatska
10:00 Vijesti
10:11 Dobro jutro, Hrvatska
11:09 Kućni ljubimci
12:00 Dnevnik 1
12:26 Veterani mira
13:14 Sigurno u prometu
13:43 Duhovni izazovi
14:17 Prizma
15:04 Svijet aplikacija, sponzorirana emisija o tehnologiji
15:35 Zdrav život
16:02 Potrošački kod
16:27 I to je Hrvatska: (R)
17:00 Vijesti u 17
17:19 Manjinski mozaik: Makedonski kulturni forum
17:40 Lijepom našom: Beli Manastir, 1. dio
19:00 Dnevnik 2
19:46 Tema dana
20:00 LOTO 7/39
20:05 Pompeji, američko-kanadsko-njemački film
21:52 Sabotaža, američki film
23:43 Dnevnik 3
00:15 Zviždačica, američko-kanadsko-njemački film
02:06 Ranč Bravo, američki film
03:39 Viši inspektor Banks, mini-serija

05:08 Skica za portret (R)
05:22 Potrošački kod
05:48 Tema dana
06:00 Veterani mira
06:45 Prizma

06:00 Regionalni dnevnik
06:40 Džepni djedica, serija
07:07 Juhuhu
08:58 Prvi koraci, serija (R)
09:06 Plesni izazov - serija
09:31 Ljetni kamp, serija
10:25 Lidijina kuhinja: Palačinke, dokumentarna serija
10:52 Stilske staze: Sve na kupu, dok.film
11:04 Vrtlarica
11:37 Završite svoj vrt uz Alana Titchmarsha, dokumentarna serija
12:30 Špica, riva, korzo
14:27 Umorstva u Midsomeru
16:00 Regionalni dnevnik
16:26 Smogovci, serija (R)
16:59 Magazin Lige prvaka
17:28 Nogomet, kvalifikacije za SP 2018.: Hrvatska - Finska, snimka
20:05 Zlatna igla - modna revija zagrebačkih obrtnika, prijenos
21:07 Vina svijeta, dokumentarna serija
21:59 Anthony Bourdain - Upoznavanje nepoznatog: Izrael
22:45 Motel Bates, serija
23:31 Varalice, serija
00:13 Sutkinja Rebecca, humoristična serija
00:43 Noćni glazbeni program

**NEDJELJA
8.10.2017.**

07:50 Pjesak lwo Jime, američki film - Zlatna kinoteka
09:40 Biblija
09:50 Portret Crkve i mjesta
10:00 Bribir: Misa, prijenos
11:05 Pozitivno
12:00 Dnevnik 1
12:30 Plodovi zemlje
13:25 Split: More
14:00 Nedjeljom u dva
15:02 Mir i dobro
15:30 The Greening of Whitney Brown, američki film
17:00 Vijesti u 17
17:20 Sigurno u prometu

17:25 Bonton
17:40 Volim Hrvatsku
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:00 LOTO 6/45
20:05 Šifra, kviz
21:00 U potrazi za Markom Polom, dok. serija
21:55 Priča o Bogu s Morganom Freemanom, dokumentarna serija
22:50 Dnevnik 3
23:30 Doktor Živago, američki film - Zlatno doba Hollywooda
02:35 Nedjeljom u dva
03:35 Skica za portret
04:05 Pjesak lwo Jime, američki film - Zlatna kinoteka
05:50 Tema dana
06:02 Split: More

06:08 Regionalni dnevnik
06:32 Džepni djedica, serija
07:00 Juhuhu
08:56 Prvi koraci, dokumentarna serija
09:00 Poirot, serija
10:35 Umorstva u Midsomeru
12:05 Vrtlarica
12:35 Dobar, bolji, najbolji...kroz ušicu igle, dokumentarna serija
13:35 Luka i prijatelji
14:00 (Re)kreativac
14:25 Indeks
14:55 Košarka, PH (m): KK Zabok - GKK Šibenik, prijenos
16:45 Rukomet LP(m): PPD Zagreb - Wisla Plock, prijenos i emisija
18:40 Maher za putovanja: 48 sati u Kopenhagenu, dokumentarna serija
19:00 Brazil - Ekspres, dokumentarna serija
19:30 Garaža
20:05 Katarina Velika, serija
21:08 Blues Brothers, američki film
23:38 Graham Norton i gosti
00:28 Noćni glazbeni program

**PONEDJELJAK
9.10.2017.**

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska
10:20 Gorski liječnik, serija
11:10 Treća dob

11:35 Sigurno u prometu
12:00 Dnevnik 1
12:20 Zaljubljen u Ramona
13:10 Dr. Oz, talk-show
14:00 Plodovi zemlje
14:50 Reprizni program
15:00 Dobar dan, Hrvatska
16:00 Detektiv Murdoch
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:05 Nogomet, kvalifikacije za SP 2018.: Ukrajina - Hrvatska, emisija
20:35 Nogomet, kvalifikacije za SP 2018.: Hrvatska - Finska, prijenos
22:40 Nogomet, kvalifikacije za SP 2018.: Ukrajina - Hrvatska, emisija i sažeci
23:25 Dnevnik 3
00:00 Romano Bolković - 1 na 1, talk show
00:40 Detektiv Murdoch, (R)
01:30 Don Matteo, serija
02:20 Igra, serija
03:10 Dolina sreće, serija
04:00 Reprizni program
04:13 Dr. Oz, talk-show
04:56 Tema dana
05:08 Kod nas doma
05:53 Zaljubljen u Ramona
06:03 Riječ i život
06:33 U vrtu pod zvijezdama
07:00 Juhuhu
09:01 Plesni izazov - serija
09:30 Školski sat:
10:00 Na prvi pogled, serija
10:30 Mentalna blokada, serija za mlade
11:05 Indeks
11:35 Poirot, serija
12:30 Veliki preporod britanskog vrta
13:30 Deadly Mistakes, američki film
15:00 Mjesto pod suncem - zimsko sunce
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Zauvijek skladatelj: Dubravko Detoni
17:15 Oko svijeta: Finska, dokumentarni film (R)
17:25 Gorski liječnik, serija
18:10 Ikone 20. stoljeća: Salvador Dali
18:20 TV Bingo
19:00 Kronike Matta Hattera
19:30 POPROCK.HR
20:05 Poirot i ja, dok. film
21:00 Preboljeti Saru Marshall, američki film
22:50 Zakon i red: UK, serija
23:45 Bitange i princeze

00:15 Ni krivi ni dužni, serija
00:45 Noćni glazbeni program

UTORAK 10.10.2017.

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska
10:20 Gorski liječnik, serija
11:10 Glas domovine
11:35 Informativka
12:00 Dnevnik 1
12:20 Zaljubljena u Ramona
13:10 Dr. Oz, talk-show
14:00 Znanstveni krugovi
14:25 Zdrav život
14:50 Informativka
15:00 Dobar dan, Hrvatska
16:00 Detektiv Murdoch
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:05 U svom filmu, talk show
21:05 Kozmos: Nebo puno duhova, dokumentarna serija

22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:25 Igre moći, serija
00:10 Detektiv Murdoch, (R)
00:56 Don Matteo, serija
01:46 Igra, serija
02:36 Dolina sreće, serija
03:26 Dr. Oz, talk-show
04:06 Nova prilika, serija (R)
04:56 Tema dana
05:08 Kod nas doma
05:53 Zaljubljena u Ramona

05:53 Regionalni dnevnik
06:33 U vrtu pod zvijezdama, animirana serija
07:00 Juhuhu
09:01 Plesni izazov - serija
09:30 Školski sat:
10:00 Na prvi pogled, serija
10:30 Mentalna blokada, serija za mlade
11:05 (Re)kreativac
11:35 Poirot, serija
12:30 Veliki preporod britanskog vrta
13:30 Love in the Vineyard, kanadski film
15:00 Mjesto pod suncem - zimsko sunce
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Povratak deva: Dvogrbe kraljevine, dokumentarna serija
17:40 Gorski liječnik, serija
18:30 Goldbergovi, humoristična serija
19:00 Kronike Matta Hattera, crtana serija
19:30 POPROCK.HR
20:05 Žene, povjerljivo!
21:00 Step up: 3D, američki film
22:50 Zakon i red: UK, serija
23:45 Bitange i princeze, humoristična serija
00:15 Goldbergovi, serija
00:45 Noćni glazbeni program

SRIJEDA 11.10.2017.

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
10:20 Gorski liječnik, serija
11:10 Eko zona

11:35 Bonton
12:00 Dnevnik 1
12:20 Zaljubljena u Ramona
13:10 Dr. Oz, talk-show
14:00 Potrošački kod
14:25 Pogled preko granice - Hrvati u BiH
14:50 Reprizni program
15:00 Dobar dan, Hrvatska
16:00 Detektiv Murdoch
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:00 LOTO 7/39
20:05 Portreti za povijest: Putin, dok. film
20:55 Zapisano u kostima, dokumentarna serija
21:25 Pola ure kulture
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:25 Igre moći, serija
00:10 Detektiv Murdoch, (R)
00:56 Don Matteo, serija
01:46 Igra, serija
02:36 Dolina sreće, serija
03:26 Dr. Oz, talk-show
04:06 Nova prilika, serija (R)
04:56 Tema dana
05:08 Kod nas doma
05:53 Zaljubljena u Ramona

05:53 Regionalni dnevnik
06:33 U vrtu pod zvijezdama
07:00 Juhuhu
09:01 Plesni izazov - serija
09:30 Školski sat:
10:00 Na prvi pogled, serija
10:30 Mentalna blokada, serija za mlade
11:05 Luka i prijatelji
11:35 Poirot, serija
12:30 Veliki preporod

britanskog vrta
13:30 Revenge of the Bridesmaids, film
15:00 Mjesto pod suncem - zimsko sunce
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Povratak deva: Pustinske superdeve
17:40 Gorski liječnik, serija
18:30 Goldbergovi, serija
19:00 Kronike Matta Hattera
19:30 POPROCK.HR
20:05 Oči u oči
21:00 Bijeg u zoru, film
23:05 Zakon i red: UK, serija
00:00 Bitange i princeze
00:30 Goldbergovi, serija
01:00 Noćni glazbeni program

ČETVRTAK 12.10.2017.

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
10:20 Gorski liječnik, serija
11:10 Lindo i lijera, emisija pučke i predajne kulture (2. dio)
12:00 Dnevnik 1
12:20 Zaljubljena u Ramona
13:10 Dr. Oz, talk-show
14:00 Sigurno u prometu
14:25 Prometej
14:50 Reprizni program
15:00 Dobar dan, Hrvatska
16:00 Detektiv Murdoch
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:05 Šifra, kviz
21:00 Noćni upravitelj, serija

21:45 I to je Hrvatska:
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:25 Igre moći, serija
00:10 Detektiv Murdoch, (R)
00:55 Don Matteo, serija
01:45 Igra, serija
02:35 Dolina sreće, serija
03:25 Eko zona
03:50 Nova prilika, serija (R)
04:40 Tema dana
04:52 Kod nas doma
05:37 Zaljubljena u Ramona

05:53 Regionalni dnevnik
06:33 U vrtu pod zvijezdama
07:00 Juhuhu
09:01 Plesni izazov - serija
09:30 Školski sat:
10:00 Na prvi pogled, serija
10:30 Mentalna blokada
11:05 Pozitivno
11:35 Poirot, serija
12:30 Veliki preporod britanskog vrta
13:30 Pregnant at 17, kanadski film
15:00 Mjesto pod suncem - zimsko sunce
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Povratak deva: Andska božanstva, dokumentarna serija
17:40 Gorski liječnik, serija
18:30 Goldbergovi, serija
19:00 Kronike Matta Hattera
19:30 POPROCK.HR
20:05 Koktel-bar
20:55 Rukomet LP (m): Rhein Neckar Lowen - PPD Zagreb, prijenos
22:40 Zakon i red: UK, serija
23:35 Bitange i princeze
00:05 Goldbergovi, serija
00:35 Noćni glazbeni program

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik* emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 sati na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine. Emisija *Izravno* - razgovor na aktualne teme emitira se nedjeljom u 16 sati, a emisija iz kulture *Svjetionik* nedjeljom od 16.30 sati. Polusatne emisije emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati na Trećem programu Radija Novi Sad.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKUD Vladimir Nazor iz Stanišića emitira se na valovima Radio Fortuna subotom od 16 do 17 sati na frekvenciji 106,6 Mhz.

ZVUCI BAČKE RAVNICE

Emisija na hrvatskom jeziku *Zvuci bačke ravnice* emitira se četvrtkom od 18 do 20 sati, na valovima Radio Bačke (99,1 MHz).

GLAS DOMOVINE

Televizijska emisija *Glas domovine* ima stalnu rubriku o Hrvatima u Srbiji, a emitira se na HRT1 utorkom od 11.17 sati. Radijski program *Glasi Hrvatske* emitira se 24 sata dnevno i preko interneta se može pratiti u cijelome svijetu. Konkretno informacije o Hrvatima iz Srbije, koje nema nijedan drugi medij u Hrvatskoj, mogu se slušati i u radijskoj emisiji *Na valovima staroga kraja* ponedjeljkom u 10.05 u trajanju od 45 minuta, te u velikoj trosatnoj emisiji pod naslovom *Hrvatima izvan domovine*, četvrtkom u 20.15, koju prenosi i Prvi program Hrvatskoga radija.

HRVATSKA PANORAMA NA TV SUBOTICA

Hrvatska panorama u produkciji UN Cro info emitira se na TV Subotica. *Cro info vijesti* mogu se gledati svakim radnim danom, od 15 sati i 30 minuta, 17 sati i 50 minuta, 22 sata i 30 minuta i pola sata nakon ponoći. Emisija *Motrišta* emitira se u premijernom terminu utorkom od 20 sati, te u repriznim terminima srijedom od 10 sati i nedjeljom od 21 sat. Polusatna emisija *Zlatna škatulja* je na programu premijerno petkom od 20 sati, a reprizira se nedjeljom od 17 sati i 30 minuta te utorkom od 13 sati i 30 minuta.

Jesenski flert

Sastav na temu stigla je jesen

Za neke doživljaje su definitivno potrebne godine, iskustvo ili ipak samo dobar tajming. Još od momenta kad nas u školi nauče pisati, pa do kraja školovanja uvijek od nas traže da otisnemo dojam koji jesen ostavlja na nas. Nikad, ali zaista nikad mi nije padalo na pamet ništa osim čuvenog početka »stigla je jesen u moj kraj«... pa još bolji nastavak »lišće žuti i opada, sve je naravno šareno«. Realno, što još da dodam? Počela je škola, pada kiša, u učionicama je hladno... to nikako nije smjelo doći u obzir. No, par godina i dođeš do naprednije verzije u kojoj opalo lišće podsjeća na tepih koji priroda pravi, a u srednjoj školi se već igraš s dimenzijom osjećanja koje jesen u tebi budi.

Ah, te jeseni i njeni radovi... A sad, sve o čemu želim pričati i pisati je baš ta jesen. Sve je jednostavnije, nitko te ne ocjenjuje, a sve što vidiš i zapažaš je za čistu peticu. A i koliko god bili ljubitelji ljeta, mora i plaža, jesen je sve draža i postoji niz aktivnosti kojima možemo upotpuniti dan u prirodi i sve više sadržaja na koje moramo odgovoriti. Ovu *Prirodu i društvo* posvećujemo prijedlozima kako provesti dan u kojem se uživa jesen.

Jesenski tepih

Šetanje parkom, ulicom, šumarkom je odlična rima za započeti ovaj prijedlog koji bismo mogli nazvati i šetnjom bez plana. Ubaciti se u ugodne tenisice ili neke udobne cipelice i šetati, šetati i šetati. Savjet je naravno da birate ulice sa što više drveća kako bi efekt bio što šareniji, a list koji je otpao što šušćaviji pod nogama. I naravno, izaberite i neku ulicu kroz koju niste nikad prošli.

Jesen na planini je prijedlog koji otvara nove poglede i na jesen i na planinu. O tome koliko je tamo sve čarobno doča-

rava i poziv na jedan događaj na planinu, koji se zove *Hiljadu boja Stare planine*, ali tome bi vrijedilo posvetiti posebno poglavlje ove rubrike. Svakako, ne propustite šansu da vam pluća u planini prodišu i krenite putem lista, proplanka i vrhova.

Kraljica bundeva je stigla pa i prilika za jesenske dekoracije. Bundeve, bundevice, velike, dekorativne i male. Izbor ogroman i ideja pregršt. Gajba puna jabuka uz dvije-tri bundeve i gonak je spreman, a na stolu i po koji cvijet, suha grana, u ovalu kesten i žir i igra se tek zakuhala. U ove aktivnosti je poželjno uključiti i po koje dijete, pa baš kao u školi, napraviti i Čiča Glišu od kestena i čačkalica ili nešto slično jer ovdje mašta može da napravi svašta.

Glagoli koji izazivaju

Dvorišni radovi. Da-da, radovi. Iako zvuči kao da nije fer i da je poslije radnog tjedna odmor zaslužen ali i dvorište ima dušu, a i godit će vam. Okupite dobro društvo, podijelite zadatke i alatke i uz puno osmijeha i malo dobre volje, dvorište će biti zategnuto. Glagoli koji izazivaju su orezivanje, sjecanje, košenje, presađivanje i još po koji izostavljeni glagol. Vidjet ćete, uživat ćete i ovo će postati tradicija jer s dobrim društvom, u prirodi, sve je lako i slatko. I da: ne zaboravite pripremiti bundevu, da se poslije svi zaslade.

Nabava gumenih čizama i veselog kišobrana, a i kabanica, ne zvuči kao loša ideja jer jesen će trajati i čari nam svoje davati i zato nabavite opremu jer i kad je sivo, u šetnji je uvijek najljepše bilo.

Zakažite sudar s jednim jesenskim danom i ne opirite se flertu s njim jer je odličan zavodnik. Uživajte u ambijentalnim čarima ovog zavođenja.

U tri riječi - **SVJEŽE, DOMAĆE, ZDRAVO !**

JKP "Суботичке пијаци"
Szabadkai Piacok KKV
JKP "Subotičke tržnice"

www.supijace.co.rs

Spremni za put...

Najbrže i najjednostavnije
do polise putnog osiguranja

FILIJALA SUBOTICA - Karađorđev put 38, tel. 024 555 867

**MILENIJUM®
OSIGURANJE**

www.webshop.milenijum-osiguranje.rs

SVE NA JEDNOM MJESTU

- PRODAJA POGREBNE OPREME
- PRUŽANJE USLUGA PRIJEVOZA
I CEREMONIJALA POKOPA
- KOMUNALNE USLUGE

JKP POGREBNO

SUBOTICA, TRG ŽRTAVA FAŠIZMA BROJ 1.

WWW.POGREBNO.RS

KONTAKT TELEFON
ZA DETALJNIJE INFORMACIJE
+381(24) 66 55 44
DEŽURSTVO 0-24 SATA

